

planinski vestnik 9¹⁹⁷¹

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXI

Dr. Branimir Gusić	Rudolfu Badjuri, učitelju in prijatelju v spomin	405
Marijan Lipovšek	Na odročnih potih	408
Lojze Šteblaj	Hinđukuš in sreča	415
Lojze Šteblaj	Devalvacija Hindukuša 70	422
Stane Belak	Hinđukuš	423
Zdravko Likar	Pogorje Breginjskega Stola	436
	Društvene novice	441
	Alpinistične novice	445
	Varstvo narave	447
	Iz planinske literature	448
	Razgled po svetu	451
	Naslovna stran: Proti taboru I, zadaj Manaslu (8124 m) – Foto Kunaver	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

RUDOLFU BADJURI

UČITELJU IN PRIJATELJU V SPOMIN

DR. BRANIMIR GUSIČ

Ta mesec, 14. septembra, bo preteklo osem let, kar je umrl Rudolf Badjura. Letos 17. aprila je poteklo 90 let, kar se je v Litiji rodil. Mnogim je znano njegovo delo za slovensko turistično, smučarsko in geografsko literaturo, le redkim pa je pred očmi njegovo celotno življenjsko delo. Ker se nam obetajo ugodnejši časi za sodobno turistično literaturo, bi bilo prav, če bi upoštevali njegove dosežke in z njegovo vestnostjo pisali dela, ki naj ustrezajo današnjim potrebam, današnjim razmeram.

Ob njegovem grobu se l. 1963 »uradno« niso poslovile tiste družbene organizacije, ki bi se bile predvsem morale. Prav je, da se ob tej obletnici njegove smrti še bolj zavemo naše zamude, ker z delom, ki ga je on vestno opravljal 50 let, nismo sistematično nadaljevali. (Prim. T. O., Ni umrl – ne sme umreti, PV 1963, str. 30–31.)

Naj priključimo v spomin njegovo osebnost s prevodom nekrologa, ki ga je napisal pod zgornjim naslovom dr. Branimir Gušič, Slovencem dobro znani hrvatski akademik, znanstvenik in planinski pisatelj (Naše planine, let. XV., 1963 str. 245). Opomba uredništva.

Preteklo je pol stoletja, kar sva se prvokrat srečala. Zelo dobro se spominjam, s kakšnim spoštovanjem sem kot mlad gimnazijec vstopil v njegovo delovno sobico na ljubljanski periferiji. Nad pisalno mizo, polno knjig in zapisov, je visela velika reprodukcija znane grafike »Gorski vodniki pod železnim križem na vrhu Grossglocknerja« in niz Brinškovich fotografij. Badjura je bil že tedaj znan alpinist in smučar, eden od glavnih pobudnikov »Drena«, elitne skupine mladih slovenskih alpinistov in smučarjev, katerih delovanje in vpliv na kasnejši razvoj slovenskega in jugoslovanskega planinstva in alpinizma do danes še ni dostojno obdelan. Badjura je že tedaj izbral svojo življenjsko pot. Stopil je v službo Deželne zveze za tujski promet na Miklošičevi cesti in se ves posvetil propagandi turizma in temu ostal zvest do smrti. Badjura me je tačas uvajal v skrivnosti najlepše slovenske doline, tedaj zapuščene in nepozabno mikavne Trente. Učil me je prisluhniti šumu Soče, te edinstvene planinske reke. Njena pesem je v vsakem letnem času drugačna, vselej pa lahko razločiš njen šum med vsemi drugimi našimi planinskimi vodami. Njemu se moram zahvaliti, da sem že tedaj, še čisto mlad, spoznal najbolj skriti kotiček slovenske planinske zemlje, bajno Koritnico. V njenem dnu je češka podružnica Slovenskega planinskega društva – ne brez Badjurinega sodelovanja – postavila skromno planinsko kočjo. V tem tihem gorskem kotu, ki so ga od vseh strani zapirali z belimi visokimi snežišči ozalšani vrhovi naših Julijskih Alp, mi je bil Badjura učitelj v spoznavanju gora, v plezanju, v uporabi cepina in vrvi. On me je vodil pod gostoljubne strehe samotnih

domov v Zadnji Trenti, z njim sem v dolgih večerih ob odprtih ognjiščih poslušal pripovedke o triglavskih rojenicah, o Zlatorogovem kraljestvu in krvavi triglavski roži, o čredah belih divjih koz, ki še vedno čuvajo Zlatorogov zaklad, skrit nekje v daljnem Bogatinu. Ob njem sem spoznaval topla besedo trentarskega gorjanskega govora, trentarske lovce in življenje na trentarskih planinah v Zajavoru, v Lepoči, v Plazeh, v samotni Bali daleč pod Bavškim Grintovcem. Prav Badjuri se moram zahvaliti, da je ta planinska dolina odkrivala svoje skrivnosti mojemu mlademu srcu, široko odprtemu za vse skrite lepote tega božjega daru slovenske zemlje. Resnoba planinske krajine, strme nepristopne stene s svojimi skritimi snežišči, visoki sončni vrhovi, dišeče cvetoče planinice, rejene črede, njihovi pastirji in ponosni lovci so postali vsebina mojega življenja, Trenta pa moja druga domovina.

Prva vojna vihra je pretrgala najino družbo. Po vojni sva se spet srečala, zdaj ne več kot učitelj in učenec, marveč kot dva zrela moža, pripravljena, da tudi pri nas, zdaj v jugoslovanskem okviru, zaorjeva brazdo drznejšega in širšega planinskega gibanja. Sledili so boji za izdajanje skupnega jugoslovanskega planinskega glasila in delo za ustanovitev Planinske zveze Jugoslavije. L. 1922 je izšla druga izdaja njegovega vodnika »Na Triglav, v Zlatorogovo kraljestvo« v hrvatsko-srbskem prevodu moje Marijane, kmalu nato pa njegovo turistično glavno delo »Jugoslovanske Alpe I. dio, Slovenija« v obliki baedekerja, prav tako v srbohrvaščini s sodelovanjem nas Zagrebčanov, moje Marijane, Drageca Paulića in mojega. Njegovo delo in njegov zgled sta spodbudila D. Paulića, da je kmalu nato izdal svoj vodnik na Plitvička jezera, v založbi HTK Sljeme pa je izšla moja »Medvednica«, prva dva obširnejša planinska vodnika na Hrvatskem. V neugodnih razmerah stare Jugoslavije se turizem ni načrtno razvijal in tako se je Badjurino delo omejilo samo na Slovenijo. Izdal je vrsto publikacij: Pohorje, Kozjakovo pogorje, Zasavje, Sto izletov, Klopinsko jezero, Karavanke itd. Medtem pa je njegov vodnik »Gornji Jadran od Sušaka do Šibenika« ostal v rokopisu.

Ves ta čas med obema vojnama je bil Badjura stalno na terenu: izpopolnjeval je podatke za svoje vodnike in zbiral krajevna imena in ljudska poimenovanja za posamezne morfološke oblike tal. To je bilo njegovo drugo pomembno delovno področje. Poleg dr. Tume je bil v tem času najmarljivejši zbiralec tega ljudskega blaga v Sloveniji. Njegova kartoteka krajevnih in morfoloških imen je postala največja te vrste v Jugoslaviji. Ljudsko nomenklaturo je uporabljal dosledno v vseh svojih številnih turističnih publikacijah, vse od svojih prvih člankov v tedaj glavni slovenski literarni reviji »Dom in Svet«, na povsem znanstveni osnovi pa se je tej problematiki posebej posvetil po upokojitvi l. 1946. Kot rezultat tega dela so izšle razprave: »Slovensko in nemško geografsko sedlo«, »Gorski prehodi v luči ljudske geografije« in posebno delo »Ljudska geografija – terensko izrazoslovje«. V teh publikacijah ni samo izdal ogromno ljudskega blaga, ki ga je vestno zbiral več desetletij, ampak je, zlasti v zadnji knjigi, razložil posamezne izraze in pri tem daleč presegel meje slovenskega jezika. Mnoge probleme je zajel globlje in z večjo znanstveno akribijo, kakršno najdemo v podobnih razpravah njegovega starejšega tovariša v tem delu dr. H. Tume. S to problematiko se je posebno ukvarjal v zadnjih letih življenja. Tako mi je v pismu konec avgusta tega leta pisal, da je končal svoje »Krajepisno gradivo«, ki si ga je zamislil kot nadaljevanje »Ljudske geografije«. Ker za svoje življenjsko delo ni mogel najti založnika, je po en izvod rokopisa (268 strani!) izročil Slovenski akademiji, Filozofski fakulteti v Ljubljani in Univerzitetni biblioteki in Ljubljani. Tudi to pot, kot čestokrat že prej, je v pismu očitna globoka bolešt, ker so vsa njegova prizadevanja za to, da se njegovo delo natisne, spet ostala brez uspeha.

Tretje njegovo delovno področje je posebno v mladih letih bilo smučanje in zimsko alpinistika. Bil je glavni pobudnik smučanja med svojimi drenovci in je z mnogimi predavanji ob krasnih Brinškovich diapositivih širil zanimanje za smučanje in zimsko planinstvo, ki ga v tistem času pri nas skoraj ni bilo. Spominjam se, kako smo nekoč v Stahovici po vrnitvi s Krvavca morali bežati pred domačini, ki so nas preganjali, češ da se pozimi podajamo na smučeh v planino in se s tem lahkomišlno izpostav-

ljamo nevarnostim gorske zime. Skozi njegove smučarske tečaje je od l. 1918 do l. 1933 šlo na stotine mladih ljudi, v katerih je budil ljubezen do gora, zimskih tur in zimske alpinistike. V prvi svetovni vojni in že prej se je naučil smučati, nato pa je izpopolnil svoje znanje v zimski alpinistiki na tečajih na Tirolskem. Šel je skozi vse faze smučkega razvoja v Srednji Evropi, smučal je z eno palico in Bilgerijevimi vezmi, s klasičnim telemarkom in z dvema palicama, poznal je moderna prizadevanja do začetka druge svetovne vojne. Zanj je bilo smučanje le sredstvo za zimsko gibanje v gorah, ne samo sebi namen. Bil je predvsem planinec, prijatelj narave, šele zatem športnik v čistem smislu besede. Čeprav je več let po prvi vojni organiziral smučarske tekme, najprej v Bohinju, kasneje v Kranjski gori, Planici in v Kotu in na tekmah sam sodeloval – v Bohinju je nekoč odnesel prvo nagrado – čeprav je zelo dobro obvladal plezalno tehniko in je sam ali v družbi opravil vrsto plezalskih vzponov v naših Alpah, mu je smučanje in plezanje bilo le sredstvo za olajšanje gibanja v gorah, v stenah in v zimi, ko so pokrite s snegom. Tudi jaz sem bil eden od tistih njegovih učencev v smučanju in v plezanju. Bil je tudi prvi, ki je na Blokah zbral staro ljudsko terminologijo za smučiči in za smučanje in to objavil v knjigi »Smuška terminologija«, ki je najprej izhajala v »Slovenskem narodu«, pozneje pa izšla v samozaložbi in je doživela več izdaj. Izdal je tudi priročnik »Smučar«, prvi priročnik za pouk smučanja pri nas. V svojem »Zimskem vodniku po Sloveniji« je izčrpno opisal ves smučki svet in glavne smučke ture v Sloveniji.

Badjura je neskončno ljubil svojo deželo, svoje gore in svoj narod. Takoj po koncu prve svetovne vojne se je kot prostovoljec pod generalom Majstrom boril za Koroško, za deželo, o kateri je vselej trdil, da skriva v sebi »najboljše« in »najčistejše« Slovence. Razpad stare Jugoslavije je doživel na Hrvaškem, na Dravi kot rezervni oficir. Uspel je priti v Zagreb, kjer so ga prijatelji preoblekli v civilno obleko, jaz pa sem ga po skrivnih gozdnih potih preko Žumberka popeljal preko »meje« v Slovenijo, tedaj že trdno zasedeno. Pošten do jedra in brez kompromisa v svojih idealih je ostal do smrti.

Tako je vse svoje življenje preživel v delu za svoj »gorski svet«, za svoje gore. Življenje ga ni ravno pestovalo, kot sin majhnega naroda, ki se je trdo boril za svoj obstoj, je v tesnih razmerah pogosto naletel na nerazumevanje in v svojem dolgem življenju izpil marsikakšno grenko čašo. Kljub temu je ostal do konca življenja poln delovnega elana in poln dobre volje za ustvarjanje. Ta življenjska radost v delu ga ni zapustila niti v zadnjih letih, ko mu je potuhnjena bolezen krhala poslednje sile. Vsi, ki smo ga poznali in smo imeli srečo, da smo se z njim skozi dolga leta srečevali, ga bomo ohranili v spominu. Naj tudi te skromne vrstice ohranijo njegov spomin za pozne rodove, naj rešijo pozabe to osebnost, ki je vse svoje življenje vtkala v razvoj našega planinskega gibanja, da bi vzgojila in oplemenitila v nas tisto, kar človeka dela človeka: humani odnos do sočloveka in ljubezen do rodne grude.

NA ODROČNIH POTIH

Pozno poletje – med Savo in Sočo

MARIJAN LIPOVŠEK

Poletje je minevalo. V dolinah se je to komaj poznalo, v gorah pa je vse drugače. Gorski svet ima svoje zakone letnih časov, svoje naravne moči. Od vsakogar, ki tam živi ali tjakaj zahaja, terja, da se z njimi spoprime.

Zame so bili glasovi življenja še vedno enaki. Tožili so, ugovarjali, ukazovali. Spet sem odšel v gore, da jih v samoti poslušam, premislim in da se odločim, kaj bom ukrenil.

Od mojih gorskih potov sta mi med mnogimi drugimi ostali dve veliki želji. Prva nekje blizu Save, druga nad Soško dolino. Šel sem na pot, ki ju je družila, povprek čez Julijske gore.

Čas, ki je tekel, so naši ljudje nekoč – in ponekod morebiti še sedaj – imenovali »med mašami«. To je nekaj tistih tednov od sredine avgusta do konca prvega septembrskega tedna. Tedaj, ko je bilo to v navadi, smo spremljali leto, ki je šlo mimo nas, s prazniki. Toda ne prazniki sami, temveč kako jih je narava odevala s svojimi letnimi časi, to je bilo tisto, kar nas je nanje vezalo. Zakaj bi skrival, da je bilo tako? Moja življenjska spoznanja niso bila od tega odvisna, kvečjemu bogatila so se z nenehnim stikom z gorami, a prazniki so mi že zaradi praznovanja, zaradi prostega časa, ki so mi ga omogočili, k temu pomagali.

Vsak od teh prazničnih dni je imel v naših srcih svojo podobo, svoje posebno mesto, nerazdružno povezan s tem, kar smo ob tistem času vsakikrat doživljali v gorah. »Med mašami« pa ni praznik, je le čas minevajočega poletja med dvema dnevnoma, ki sta bila za naša gorska doživetja sama po sebi brez pomena. Toda ta čas je prelep...

Nekoč sem videl fotografijo, bila je delo enega slovenskih predvojnih fotoamaterjev. Kako so ti ljudje znali zadeti podobo naše zemlje! Če se ne motim, je bil to Fran Krašovec, morda za posebne lirične ubranosti najnadarjenejši med njimi. Slika je imenoval »Med mašami« in zajel je z njo tisti čas, ko zori ajda, ko sonce izgublja svojo hudo moč in sije toplo, pa blago; ko so večeri že bolj zgodnji in se beli, kopasti oblaki poslavljajo od vročega poletja. Naša dežela, z vsemi lepotami in z vso svojo – in našo – bolestjo. Dežela, ki je nikoli ne bomo imeli take, kakršno si želimo.

V gorah je tedaj že dih jeseni. Za sončnim žarom hude megle in kdaj pa kdaj nalivi.

* * *

Pod menoj je v soncu ležala Mojstrana. V globoki senci kolovoza pod Mežakljo sem obstal in gledal podse v vas. Gorenjska vas... Kakšna je neki bila v tistih davnih dneh, ko so prvi obiskovalci Triglava s severne strani prenočevali pri Šmercu, povpraševali za pot in za njene tedanje grozote? Oh, bila je preprosta in revna. Železnica izza sedemdesetih let prejšnjega stoletja ji je počasi pomagala na noge, a njeno zunanjo podobo je čas, ki je prihajal, kvečjemu polepšal. Še vedno je bil odločilen lepotni vzor kmečke hiše in danes komaj moremo razumeti, kako je znal preprosti človek ujeti svoj slog v skladnost z gorsko naravo naokrog. Prve grde poteze je dala tej vasi stara Jugoslavija z nizkimi vojašnicami, ki so tipične za balkanski kras, kamor s svojo tujo podobo tudi spadajo. Sedaj pa so vstale še nove stavbe, s svojim videzom še bolj tuje. Človek bi se kar zjokal nad brihtnostjo naših arhitektov: stoletja je naš kmet gradil strehe tako, da so s slemen padale strmo navzdol. Namen je bil jasen, saj je prav, da sneg čimprej zdrči s streh. Toda to je sedaj narobe. Ne samo, da gradimo v gorskem svetu, kjer je veliko snežnih padavin, ravne strehe. Ne! Sedaj se strehe od kapí celo nižajo v nekakšne plitve žlebove,

namesto da bi se vzdigovale v slemena. Res narobe svet, narobe tudi v glavah arhitektov, ki nimajo pojma o naši zemlji ne o našem človeku in skušajo uveljaviti le svojo puhlo novost. Podoba vasi pa postaja vse manj ubrana z okolico krog sebe. Dan je bil lep, pa soparen. Ves čas sem se veselil poti v Krmo in res me ni razočarala, čeprav sem jo izza mladih let ne vem kolikokrat prehodil. Niti dva avtomobila, ki sta pritulila za menoj in k sreči za vselej izginila za nekim ovinkom, me nista posebno zmotila. V daljavi so se Stenarjeve pečine ujele v slikovit okvir s travnikom in kozolcem. Pa spet visoka Luknja-peč nad Kotom, ravno ob razcepu doline, kjer stoji stara lesena ograja ob poti, podoba, kakor da bi jo bil naslikal umetnik iz flamske šole. Tako sem hodil, od postaje do postaje – gorska pot in romar na njej.

Kovinarska koča stoji za odprtimi predeli spodnje Krme in za gozdom, ki drži skozenj grda cesta, znanilka civilizacije. Ta se zažira tudi v naš gorski svet. In kaj bo, ko bodo zgrajene žičnice na Triglav? V koči visi na steni načrt zanje. Toda ali ni Čopov Joža nedavno tega rekel nekemu časnikařju, da težko čaka žičnice na Triglav? Kaj bi torej smeli onegaviti okrog tega vprašanja! Vendar – z žičnico se bo Triglav spremenil – in to v slabo. Tisti, ki imajo na skrbi ureditev in prihodnost naše dežele, se nemara res ne zavedajo, da pot, kakor jo hodimo sedaj, ne vodi k tistemu, kar potrebuje vsebinsko globlji razvoj Slovenije. Ne »opremljene«, temveč čim bolj prvobitne gorske narave nam je treba. Ne hotelov, temveč preprostih – pa čistih – zavetišč. Ne avtomobilskih cest v Voje, na Velo polje in še kam, temveč lepih stezā, ki je na njih popotnik – pešec zares v tesnem stiku z gozdom, trato, cvetico, skalo in studencem. Mi pa hlastno pobiramo stopinje za pokvarjenimi stremljenji Zahoda in za gorništvu v bistvu nasprotno »kolektivizacijo« planinstva in mislimo, da smo napredni. »Studiozna« skica razvoja Bohinjskega kota je v Planinskem Vestniku pokazala bodoča letališča na Pokljuki in Komni. O, srečna dežela! In zmeda mišljenja, zgrešeni načrti.

Toda tistikrat sem v širni Krmi užival še popolno samoto. Če bi mi kdo zaradi tega očital sebične, samovšečne občutke, moram že reči, da sem dovolj zrel, da to prav presodim. Preveč sem v stiku z ljudmi, predvsem z mladino, da ne bi znal ceniti bližnjega in da ne bi vedel, kako je treba vsakomur pustiti »prostor na soncu« – tudi v gorah. A nikoli tako, da se natepejo v gorski svet črede ljudi nemogočega obnašanja in hitē pri tem zatrjevati, da se »rekreirajo«.

Čez golo, kakor opustošeno ravnico za Kovinarsko kočo sem prišel v nizek gozd. Tam je kaŹipot kazal na levo: kovinarska pot na Lipansko planino. Nekje sem bil slišal, da je ta pot opuščena. Vzbujala mi je radovednost, saj je nisem poznal. A ni mi dala miru že od takrat, ko je Miha Potočnik tako imenitno opisal plezanje čez severno steno Debele pečī in omenil, kako sta se z Jesihovo Pavlo nazaj gredē Źejna opotekala po dolgi lovski stezi z zgornjega roba v Krmo. Medtem sem prehodil gorskih potov brez števila. Tudi v Krmi sami sem plezal, a po tej poti, ki zanjo domnevam, da je v glavnem po njej speljana nova Kovinarska pot, še nisem šel. Sedaj sem krenil nanjo.

Skozi vrbovje in rušje pelje steza in se takoj strmo, zelo strmo vzdigne ob veliki grapi. Ne bom popisoval nadrobnosti – pot je kar v redu in ni za človeka, količkaj vajenega gorā prav nič huda, pač pa ves čas zelo napeta. Više zgoraj preči grapo – to je tisto mesto, ki svari že spodnji kaŹipot pred njim, če leŹi še sneg v osojnih krajih. Potem drŹi steza ob dolgih plazovih, dokler ne doseŹe skalovja. Tam postane čudovita. Res, tisti kos poti pod Lipanskimi vrati je prelep – prečnica pod fantastičnimi pečinami mimo velikih, pravljīčno lepih macesnov in viharnikov gor do široko poloŹenega sveta pod vrati samimi. Tam gre v veliki vijugi na vrh roba in se prevali na drugo stran. Zame je bila ta pot doŹivetje in bog daj zdravje tistemu, ki jo je naredil.

Dobre tri ure sem že hodil. Kakor je kazala soparica že dopoldan, se je vreme poslabšalo. Visoke gore konec doline so bile v umazanih oblakih. Megle so se ovijale po robovih. Temačno je postalo, pa spet nekaj sonca skozi sive, cunjaste kosme. Vrh Rjavine je bil čisto zakrit, le visoka špica Luknje-peči se je kdaj pa kdaj videla

in spet utonila v meglah. Na tej strani Krme, kjer sem stal visoko nad dolino, je medlo sonce obsevalo izpostavljene, divje stolpe razklanega pečevja, macesne na vrtoglavih parobkih in okrajkih in širne strmine, melnate, rušnate in prepadne. Kot človeško življenje s tegobami in upanjem, z bridkostjo in redkimi radostimi. Kako že pravi Hölderlin v svojih zrelih poetičnih mislih? »Die Linien des Lebens sind verschieden, wie Wege sind, wie der Berge Grenzen«.

Spet je stalo pred menoj vprašanje, kam naj grem, kod naj hodim, da bo prav zame in za vse, ki so v življenju povezani z menoj. Nosil sem v sebi težo minulih mesecev in kakor v odmev so mi vstale v spominu besede iz Michelangelovega soneta:

Nel voler vostro è sol la voglia mia.
I mié pensier nei vostro cor si fanno,
nel vostro fiato son le mie parole...*

Človek, čigar senca sega čez stoletja, je s temi verzi v svoji zreli starosti izpovedal nagnjenje do ljubljenega bitja. Srce je iskalo srca, a ga ni našlo tam, kjer je želelo. Naenkrat pa sem se sredi tiste divjine in samote, kakor po čudežu spomnil tudi na neke druge besede iz davnine, na besede in na napev, ki sem ga spoznal še kot mladenič in mi je bil že tedaj prirasel k srcu, ne da bi bil prav slutil njegov pomen. Napev nekdanjih ustvarjalcev iz mraka zgodovine pred več ko tristo leti iz tedanje izvoljene dežele umetnosti, Italije. Morda se je to pojavilo iz globin mojega spomina, ker sem prej mislil na Michelangela? Mogoče. Toda naj bo kakorkoli, v tem gorskem svetu sredi molčečih velikanov je vstala iskriva, zmagovita melodija, preporna zrele sreče. Stari, plemeniti napev, stare, a večno mlade besede, ki kažejo življenja pravo pot iz stiske, ki vanjo zaide nespametno srce. Niti ne vem – nikdo ne ve – kdo jih je napisal, le za ustvarjalca napeva vemo: Carissimi, eden od prvih, še kot čisti vir neoskrunjenih začetnikov operne umetnosti.

Napev je stal pred menoj, spomnil sem se besed:

Vittoria, mio cuore, non lagrimar più
è sciolta d'amore la vil servitù...

Srce mi je bilo v jasni luči spoznanja. V vlažnem, hladnem vzduhu sem sopol od notranjega vznemirjenja. Vse iskanje, dvomi, bolečine, vse zgoreva, zgineva v pepelu. Čutil sem, kako padajo z mene verige, da postajam prost, da grem, kamor hočem. Vse, kar je prizadevalo gorje, se odmika nekam daleč, zbledeva in postaja nepomembno, tako da lastni, a nedoumni Ego tega več ne dosega in spona ga ne oklepajo več na nekdanje idole. Vseeno je, ali je življenje osamljeno ali ne, ali je srce našlo odgovor ali ne. Ni več vezi in brezumnih tavanj, ki uničujejo moči duha. Vittoria, plemenita, stara zgodba in ti, žlahtna melodija, ki te nisem pozabil od davnih let, kako sem povezan z vama v iskanjih in rešitvi svojih težkih ur! Srce, ki se je brez pomisleka predajalo namišljenim vzorom, se je osveščalo in drugod iskalo smisla življenja. Na vseh straneh se ponujajo vrednote. Osrečujoča umetnost, prelepa narava, nekaj dobrih ljudi – kaj je treba še drugega? Do bistvenih spoznanj o življenju pride človek tudi po drugih potih, kakor včasih misli. Ni več solzá, non lagrimar più. Gore so s svojo neprizadetostjo, s svojo nedopovedljivo silo, ki je skrita v njih, osvestile duha. Osebne težave se drobijo v prah in postajajo ničeve spričo orjaškega sveta tu naokrog, ki sega čez vse človeške reve in nadloge.

Stopil sem čez Lipanska vrata.

Na drugi strani sem v megli komaj našel pot naprej. Vsi kažipoti so tam narobe postavljeni, kakor dostikrat tudi v življenju. Vedel sem, da je to simbol in opomin. Še se bom srečal s težkimi urami, še bodo tokovi nemira plali v iščočem duhu, saj

* Pozneje sem poiskal prevod teh prelepih pesnitev. Naš veliki pesnik iz Medane jih je takole prepesnil:

Le v vaši volji moja je. Iz srede
le vašega srcá mi misel klije
in v vašem dihu moje so besede.

Debela peč
iz Zgornje
Radovne

Foto
M. Lipovšek

je hrepenenje vendar vsebina življenja, ki ga je vredno živeti. A nikoli več ne bo hromečih vezi. Zmagal sem in tudi sedaj, v tem meglenem svetu gora bom zmagal kakor že tolikokrat po naklonjenosti gorske sreče v velikih in majhnih zagatah, v velikih in majhnih stiskah.

* * *

V Blejski koči je bila mlada, prijetna oskrbnica s svojo hčerko, otročičem, čisto sama. Mož je bil odšel v dolino po hrano. Pod večer, kmalu za menoj, so prišli še neki izletniki iz Vodnikove kočice in preživeli smo večer ob leščerbi, zunaj pa je bilo mrzlo in megleno. Drugo jutro je gosta megla pokrivala gore. Odšel sem proti Velemu polju in razveselil sem se vsake vijuge, ki se je vanjo zavijala steza, vsakega pogleda na bližnje skale, kolikor se je sploh dalo videti. Zares nisem vedel, kod hodim, in ko se je na nekem kraju steza približala robu nad Krmo, sem globeli pod seboj pač lahko pregledal, vse drugo pa je ostalo zakrito. Na Srenjskem prevalu je sonce medlo posijalo. Pustil sem oprtnik v sedelcu, da sem lažje splezal na Mali Draški vrh. Ta je od nekaterih pogledov pod njim prav strašljivo strm, toda zgoraj v skalovju ni bilo nič posebno hudega mimo tega, da se ni nikamor videlo. Spustil sem se torej nazaj na stezo in odšel po nekoliko nevarni poti čez izredno strma pobočja naprej proti Studorskemu prevalu. Tam pa je že sijalo sonce in nisem zdržal, da ne bi bil splezal še na vrh Slemena, ki sem ga poznal s pomladanskih izletov v globokem snegu.

Zgodaj popoldan sem hodil proti Velemu polju. Pod rumenimi pečinami je žehlala vročina kakor poleti. Voje zelene, ob stezi cvetovi glavinca, še vedno je gorsko sončece v cvetju, še vedno z njim v prelepem spoju svišč in zvončnice.

Vodnikova kočica je bila polna, toda mirna, prijetna. Jasno nebo je prepajala skoraj jesenska, prozorna svetloba. Megla je bila samo še spomin kot nekaj neresničnega. Toda vse, kar sem spoznal tam pod Lipanskim robom, je ostalo nepremakljivo v meni, za vedno.

* * *

Ali ni bil Henrik Tuma tisti, ki se je spominjal Longfellowovih verzov prav tu, na Velem polju?

Dreams of that which cannot die
Bright visions come to me...

Potem, ko je obhodil vrhove onkraj Mišeljske in Jezerske doline, je nekega večera samotno gledal iz stare Vodnikove kočice na ljubljene gore, ki jim je končno dognal lego in imena. Ne dolgo potem, leta 1934, se je poslovil za vselej. Zelo sem v sebi žaloval za njim. V njem sem vedno videl moža čistega srca, vnetega za slovenstvo in za gore. Kako škoda, da je včasih prenačljeno sodil o ljudeh in da je vztrajal pri nekaterih dvomljivih trditvah o imenoslovnih vprašanjih. Mislim pa, da ga je treba presojati po tistih dosežkih, ki so odločilno pomagali pri raziskovanju naših gor. Tam na Velem polju sem mislil na njegovo delo, na orjaško nalogo, ki jo je videl pred seboj in jo je s svojim lmenoslovjem v temeljnih potezih vendarle opravil.

* * *

Ko hodi človek že dolga desetletja v gore, ve, da je jutranja jasnina včasih varljiva. Na Velem polju je bila drugo jutro mrzla senca, čez ožarjene pečine pa so že begale megle. Steza proti Hribaricam je prelepa, razdrapan svet se počasi vzdiguje in ni konca samote, čeprav so zgoraj pod Planiko izletniki prav pogostni. Mlad par je šel za menoj, a pospešil sem korake in na Doliču na hitro roko spil čaj. Toda ta čas so se že oblaki zgrnili čez vrhove. V pustem hladu in brezbarvni sivini sem hodil po ozki stezi prek Kanjavčeve stene, ki sva jo pred davnimi leti prečila z Janekom, ko ni bilo še ničesar sredi samotnega, divjega skalovja. Pred Prehodavci sem onstran Vršaca v ozkem žlebu našel nekaj kosmate skrčolice, sicer pa je cvetje pojenjavalo razen poznih poletnih zvončnic, samoperk in trav. V koči kratek počitek, nato naprej v Trebiški dol.

Bil sem tik pred svojo drugo, doslej neizpolnjeno željo. Kmalu pod prevalom »Čez Dol« sem zapustil znano stezo in odšel, pravzaprav odkrevsal po že zdavnaj opuščeni mulatieri, ki preči vsa posuta z nerodnim, velikim kamenjem pod Zadnjo glavo, pod silnimi stenami Malega Špičja in se spušča nekoliko navzdol pod škrbino stranskega grebena Čistega vrha. V komaj zaznavnih vijugah se nato vzdiguje čez sipasti grušč in skoraj ni moč slediti tej pozabljeni poti – nikdo ne hodi tam čez. Kam bi tudi? Ni smeri ne cilja, ki bi bil poznan in vreden razen cilja samote z verjetnostjo, da bo treba prespati na prostem v divjih, odročnih gorskih krajih.

Vijuge, ki se iz daljave dobro vidijo, se v bližini izgubijo. Večkrat nisem vedel, kam bi stopil, kod bi krenil. Samo za škrbino visoko nad seboj sem vedel. Ali se ne pravi temu prehodu Čez Drt? Mislim, da je tako.

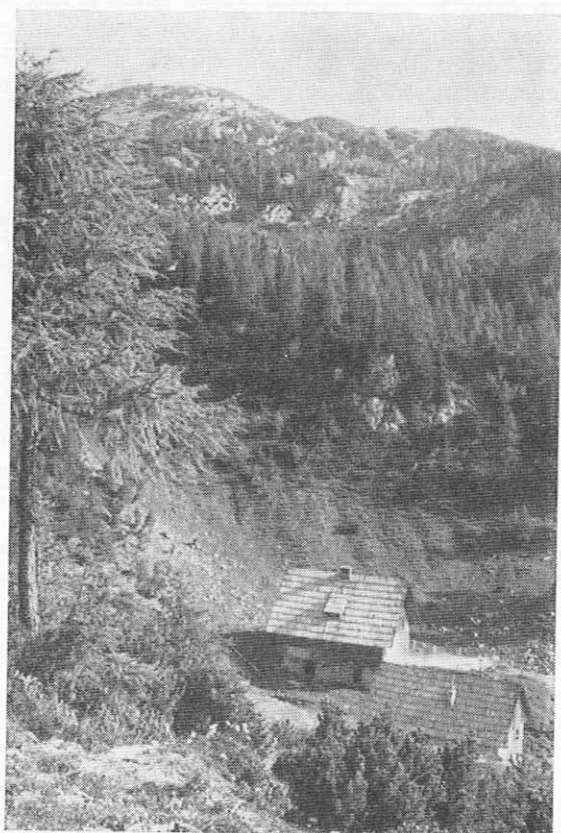
Mrzla senca in hkrati soparica, sesipajoči se grušč, komaj še vidna steza – a končno sem stal v ozki travnati preseki grebena. Z utripajočim srcem sem stopil naprej. Kot bi odrezal, se je odprl pred menoj neznan, širen svet, ki je padal daleč v skrite doline. Gosta trava je rasla po pobočju, mulatiera je komaj vidno kazala svoja dva krajna robova. Tekla je prek bujno poraščenih strmin pod grebenom.

Pred menoj je ležala čudežna, samotna, malo komu znana deželca. Dol pod plazmi, ki so se vanj pogrezale orjaške stene Špičja in Vogla, je divja grapa s sivo belimi snežišči. V dolgih meliščih so se izgubljala vedno manjša v daljavi. Iz globeli se

vzdigujejo zeleni hrbti prav do tu, kjer stojim, in v bledem siju sonca gledam ta čudni, zapuščeni gorski kraj. Ko sem včasih z višin grebena na Špičju gledal sem dol, sem v silovitem različku vršnega skalovja občutil vabljivo zelenje trat, gozdov, ki ležijo sedaj tik pod menoj, drobne kočice na planinah, tu in tam tenka, zavita pota, niže spodaj pa že kak laz, drobceno naselje, daljno, zorano polje. Sedaj pa je tu vse drugače, veliko bolj samotno. Še vedno sem ure in ure daleč od naselij, ljudi in življenja.

Pot zavije na desno. Glavi Čistega vrha in Tičarice sta blizu, da bi mimogrede stopil nanju. Prelepi so pogledi na oba strma, kopasta vrhova in na gore za njima. Pot pa preči daleč proti zahodu in se le počasi znižuje, nato se med celimi grozdi modre preobjede, ki ji ni ne konca ne kraja, spušča navzdol, najprej med posameznimi macesni, niže v gostem visokem gozdu – čudno lepa, tiha, skoraj skrivnostna. Zdela se mi je kakor pot, ki vodi v Gluho lozo iz Trdinovih bajk – kam neki bom prišel? Nič nisem vedel. Izza Kanina so se vzdigovali in kopičili črni oblaki, med njimi je sonce posijalo včasih ostro, včasih medlo in slabotno. Hladno je bilo. Pol ure hodá navzdol, pa pridem na ravnico med visoko praprot in spet med brezkončno cvetovje modre čeladice. Med tem rastlinjem drži steza gotovo več kot kilometer daleč po čisto ravni planoti, kot bi jo nekdo nalašč tako izoblikoval. Kraj ravnice zagledam na desni prgišče koč – planino v Plazéh.

Tam je vse zapuščeno, vse tiho, žive duše nikjer. Letnica na skoraj razpadli, zane-marjeni zidani hiši je, če prav pomnim, iz petdesetih let, torej povojna. Zraven stoje nizki stanovi. V prvega pogledam – nekaj ovac je notri, menda slutijo hudo uro. Preplašene zatopotajo po lesenem podu in se zgnetejo ob nasprotni steni. Obrnem se – na tleh leži mrtev lisjak, košat rep, na pol odprt gobec. Kaže, da je zastrupljen. Kaj bi z njim! Pustim ga, kakor je in pogledam v sosednji stan. Prazen pod, od ovčjega govna umazan, za silo bi se morebiti dalo tu prevedriti in prenočiti. Kaj pa,

Lipanica
z Blejsko kočico
Foto
M. Lipovšek

če mi le uspè, da pridem še pred nočjo v dolino? Od daleč sem prišel tistega dne, od Velega polja, in daleč, gotovo še nekaj ur je do Soče. A kje neki gre pot naprej? Velike kislice, kopriv in preobjede je do pasu. Komaj se prerijem skozi to neprijetno goščo. Pod stanovi se v dnu dolca pokažejo nekakšne oblike korita. Res gre tam pot dol proti zahodu in ko sem zunaj planine, se neha tudi stajsko rastlinje. V lepih ovinkih grem po porasli poti navzdol.

Prva strmina, jasa, druga strmina, gozdíč, hujša strmina – raznolično se menjava svet. Končno se steza enakomerno usmeri dol skozi nizek gozd in kar naenkrat mi preseka pot široka cesta, na njej hrup motorja. Veliki bager reže in odlaga v bregove zemljo in pesek. Gradijo gozdno zvezo z dolino za sečnjo v tem odljudnem, zakotnem svetu.

Pri delavcih povprašam za pot. Nič ne vedo, samo smer po že zgrajeni cesti poznajo. A to me ne mika. Izbrskam staro mulatiero in po njej pridem do nižjih, velikih travnikov. Ta čas pa se je nevihtno oblačje že zelo približalo. Tesnoba je v zraku, padajo prve kaplje. Še malo niže me pri zidanem cestnem ovinku, ki sem nanj nalletel, ujame strašna ploha. Zatečem se pod nizek gaber in pod dve smrečici, ki rasteta ob njem. Za silo se pokrijem in prestajam najhujše plohe, ki se s treskanjem zlivajo na gorski svet. Bobnenje in strahotna svetloba strel, ki treskajo nekam v bližino, zdaj sem, zdaj tja. Toda začelo se je mračiti in moral sem naprej – kakorkoli, skozi nizek gozd, po grdih stezah, kjer je drvela umazana voda. Kot bi odrezal stojim nad strmo, visoko steno, zadnjo oviro nad dolino. In tam je lepa kapelica, ki ima v notranjščini poleg oltarčka prostora še za dve klopi. Seveda, v tem zavetišču našega preprostega ljudstva pred stiskami bi bil moral vedriti tudi pred stisko nevihte, ki sem jo prestajal na prostem.

Nekaj minut ostanem v kapeli, pojem zadnje jabolko, potem pa naprej dol po slabi stezi. V gostem mraku pridem mimo kmečkih hiš, ki šumi nanje že pohlevnejši dež, po ozkih in zavitih vaških ulicah mimo plotov na široko pot. Skoraj v temi me popelje čez most na tlakovano cesto pred vasjo Sočo.

Od Save do Soče, ob dveh najlepših slovenskih rekah, sem hodil po potih, ki jih danes v začetku in koncu komaj še kdo prehodi. Hodil sem v srcu našega gorovja, toda v skritih, odročnih predelih. Gore, te čudežne stvaritve, pa so mi s svojo samoto, veličino in strogostjo tudi dale, da sem spoznal, kje je rešitev v najtežjih življenjskih iskanjih.

Avtor je spisal serijo planinskih potopisov »Na odročnih potih« v zimi 1969/70. Iz zunanjih vzrokov tipkopis zadnjih treh opisov ni bil dokončan pred l. 1971, ko ga je prejel urednik Pl. Vestnika. Avtor sporoča to zaradi tega, ker so nekatere misli v teh opisih podobne tistim, ki se pojavljajo medtem tudi v člankih drugih avtorjev.

HINDUKUŠ IN SREČA

Tehnično poročilo II. jugoslovanske alpinistične odprave v Hindukuš 1970

LOJZE ŠTEBLAJ

Bralcem se opravičujem, da s tako dolgočasnimi zadevami, kot je uradno poročilo, odjedam prostor v tako zanimivi in brani reviji, kot je PV. Pomagam pa lahko z dobrim nasvetom: Globoko vzdihnite in mirno obrnite list! Nato se opravičujem uredniku za zamudo prispevka. Potem se opravičujem vsem, ki premišljajo, če se še »izplača« drugič zapored obiskati Hindukuš, čeprav je tam nepreplezanih vrhov na pretek. Ko bi PV objavil te globoke misli še pravi čas, slovesno izjavljam, da bi jim pritegnil. Če ne vsi udeleženci odprave, jaz prav gotovo. Prepozno pa je prepozno! Ko pa se že tako na debelo opravičujem na vse strani, naj se obenem opravičim še vsem tistim, ki sem jim že kdaj kaj žalega storil ali pa jim še bom. Torej: oprostite, da živim! K poslednjim opravičilom pa zaenkrat res ne morem pomagati.

Začetek

a odpravo sem izvedel iz uglednega časnika, ki piše o vsem mogočem vse mogoče. Novica ni vzbudila v meni kake večje pozornosti, niti toliko kot Mitjeva pripomba naslednjo nedeljo zjutraj, da se moramo nekaj pogovoriti. Ker pa je bila zadnja nedelja v marcu sončna, na strminah pa so še visele gmote novega snega, smo Boro, Mitja in jaz utrli smučino z Vršiča po cesti v Trento. Zavili smo h Kugyju, čigar mir in ubranost ni takrat motil niti znameniti krožnik, ker ga iz snega ni bilo videti. Mitja je splezal Kugyju v naročje. Naenkrat sem s tako visokega položaja zaslišal: »Lojz, ali greš z nami v Hindukuš?« Prešinilo me je dvoje nasprotnih občutij. Staro, podedovano hrepenenje po novem, nevidnem in nepoznanem, ki je več kot pred tisoč leti privedlo prednike iz stepnih širjav na ta prečudoviti košček zemeljske oble, kjer pravkar sedim, ter nič kaj prijeten spomin na četrto leto mojega življenja, ko sem po povratku z neke odprave marljivo iskal zaposlitev. Izdihnil sem, nato temeljito napolnil pljuča s 24 karatnim trentarskim zrakom in rekel: »Grem.«

Naslednjo sredo smo se v mirni gostilnici, kjer natakarji ne nadlegujejo gostov s hitro in natančno postrežbo, podrobno dogovorili.

Na Borotov predlog smo se takoj ogreli za cilj: Visoki Hindukuš, dolina Urghend -e-Bala ter vrhove, ki to dolino obkrožajo. Zlasti Urghend (7038 m), Koh-e-Tez (7015 m) in Akher Chioh (7020 m). Po podatkih, ki jih je izbrskal v planinski knjižici, je bil Akher Chioh še brez obiska, prav tako pa še nekaj »nižjih« vrhov med 6000 in 7000 m. Največ podatkov je z zemljevidom vred našel zbranih v številki Taternika, stari nekaj let.

Naš namen naj bi torej bil:

- povzpeti se na kak vrh, višji od 7000 m;
- poskusiti z zahodnoalpsko tehniko v prečenju skupine vrhov;
- povzpeti se po možnosti na kak vrh, višji kot 6000 m, doslej še neosvojen.

Program je bil kar obsežen, kar pa nas sploh ni skrbelo. Skrbelo nas je bolj to, kako priti tja. Odločili smo se, da odrinemo okrog 15. junija in da naj traja odprava kaka dva meseca. Glede na izkušnje s prvim Hindukušem smo računali, da za odpravo potrebujemo 2000 dolarjev in 40 000 dinarjev.

Organizator odprave naj bi bilo PD Ljubljana-matica in njegov alpinistični odsek. Za denarno osnovo smo imeli obljubljenih 10 000 din iz rednega proračuna AO Ljubljana-matica, upali pa smo tudi na 1000 dolarjev iz sklada PZS za odprave ter seveda na posojilo vse opreme, namenjene odpravam.

Sestavili smo moštvo, ki ga je glede na alpinistično dejavnost priporočal opis, priložen vsaki prošnji. Ker ta opis torej ni več skrivnost, se ga upamo objaviti tudi v PV:

Hindukuške perspektive

Foto Stane Belak

Dosedanja alpinistična dejavnost članov odprave:

Dr. Tomaž Ažman, 30, zdravnik. Z alpinizmom se ukvarja od leta 1956 in ima 120 vzponov različnih težavnostnih stopenj. Plezal je tudi v Visokih Turah in drugod po Alpah.

Stane Belak, 29, strojni tehnik. Z alpinizmom se ukvarja od leta 1960 in ima 170 plezalnih vzponov. Bil je član odprave v Hindukuš 1968. Pozimi je bil uspešen v Čopovem stebru v Triglavu in v Rdeči zajedi v Rakovi Špici. Preplezal je mnoge slovite smeri v Alpah: Bonattijev steber v Druju, La Poire in Frênev v Mont Blancu, Les Droites.

Danilo Cedilnik, 23, študent. Plezati je začel 1967 in ima 70 plezalnih vzponov, med njimi prvenstveno v Planji, Rakovi Špici in prečenje v Špikovi skupini.

Mitja Košir, 23, ključavničar. Z alpinizmom se ukvarja od leta 1962 in ima 160 plezalnih vzponov. Bil je član odprave na Kavkaz 1966. Ima 7 prvenstvenih vzponov, med njimi Rakovo Špico pozimi. V Zahodnih Alpah je plezal slovite smeri: Major, Frênev, Les Droites itd.

Boro Krivic, 24, študent. Z alpinizmom se ukvarja od leta 1963 in ima 210 vzponov. Bil je član odprave na Kavkaz 1966. V Zahodnih Alpah je lani preplezal več najtežjih smeri, med njimi celo eno prvenstveno v Mont Dolentu.

Lojze Šteblaj, 37, strojni tehnik. Pleza od leta 1959 in ima 360 vzponov. Bil je član odprave na Kavkaz 1963 in prve odprave v Ande, v Cordilliero Real 1964. Ima 35 prvenstvenih plezalnih vzponov doma in na tujem.

Lojze Šteblaj

Pod vrhom Kismikhana

Foto Stane Belak

Naloge smo si razdelili takole:

Tomaž: Sanitetna oprema, cepljenja, pregledi, denar.

Stane: Taborna oprema, potovalna oprema, plezalna oprema in obleka, stiki s PZS in PD Ljubljana-matica, denar.

Danilo: Sodelovanje pri preskrbi hrane, reklamna oprema, fotografski material, osnutki opreme, denar.

Mitja: Orodje, rezervni deli, popravila, denar.

Boro: Opisi, skice, slovar, hrana, denar.

Jaz: vozila, vloge za dopuste, denar. Naj bi bil tudi vodja odprave.

Pokrovitelj

Vsak tak podvig rabi pokrovitelja. Spomnil sem se na zelo prijetno odpravo na Kavkaz 1963, ki jo je vodil dr. Miha Potočnik. Ta bo pravi pokrovitelj! Tudi drugi so soglašali. Miha pa ne. Ponujeno pokroviteljstvo je skromno odklonil in predlagal nekaj političnih in gospodarskih veljakov. Ostali pa smo vsak pri svojem. Nismo iskali drugega pokrovitelja, Miha pa se tudi ni dal pregovoriti. Pomagal pa je kadar koli, kakorkoli in kjerkoli je bilo potrebno. Ne pozabljamo vse pomoči v denarju in opremi, ki smo jo dobili od PZS in od drugod. Vendar pa mislim, da je bilo Mihovo zaupanje in njegovo ravnanje v kritičnem obdobju za nas odločilnega pomena.

Dr. Tomaž Ažman

Videli smo, če je kdo s srcem alpinist, mu tega ne vzame ne doktorski naslov, ne visoki položaj in ne služba, pa tudi ne mnogokratnik naših let. Podrobnosti ne bom opisoval. Vsi pa naj vedo, da gre Mihi naša prva in največja zahvala!

Priprave

Takoj nam je bilo jasno, da ni dovolj, če smo dobri alpinisti, oziroma da obstajamo in da bi nam že zaradi tega moral kdo plačati odpravo. Odločili smo se, da ponudimo napredaj pošteno reklamo. In to reklamo le za eno podjetje iste stroke, ker smo naveličani takih objav, kjer v isti sapi priporočajo tudi po več podobnih izdelkov raznih proizvajalcev, od katerih je vsak vsaj nekaj sekund »najboljši«.

Jasno je, da potrebnih 6 milijonov lahko dobiš kar pri enem ali pri šestih po en milijon ali pa pri šestdesetih po sto tisoč. Ker pa je v vsakem od nas nekaj »velikega kombinatorja«, sem tudi jaz v začetku stavil le na eno karto. Znanemu velepodjetju, ki ima razširjeno mrežo poslovalnic in tovarn ne le po vsej Sloveniji, temveč tudi v drugih republikah, ukvarja pa se nekoliko tudi s tujskim prometom, sem ponudil, da naj omogoči odpravo. V zameno dobijo izključno pravico do reklame na vozilih, v filmu, tisku, diapozitivih itd. Vlogo so resno sprejeli, odgovorili pa niso. Včasih se še sedaj ponoči prebudim, pa se domislím, da bodo prošnjí ugodili in zahtevali, naj takoj odpotujemo. Potolažim se, da res takoj ne moremo, da pa lahko čez kak mesec.

Ko ni bilo iz velike kombinacije nič, smo poskusili drugo možnost. Obljubili smo, da bo en mož imel reklamni napis na vsej opremi, da bodo omenjeni v filmu in tisku, da bomo dali določeno število posnetkov in da bo na vozilu odprave njihov reklamni napis. Od sedemnajstih vlog sta na ponudbo pristali Ljubljanska banka in Tovarna zdravil Lek. Tako smo dobili dvoje ustanoviteljev. Za manjkajoči denar pa smo preplavili Slovenijo in del Hrvaške s prošnjami za podporo, skupaj smo poslali menda 71 takih prošenj. 16 podjetij ni odgovorilo ne bele ne črne, 33 pa, da v letu, ko so v Ljubljani in v Sloveniji 4 svetovna prvenstva, nam ne morejo dati ničesar, ker smo, žal, prepozni.

Ostali pa so se res odrezali.

Proizvode smo dobili od podjetij:

Darwil, Trst-Avtoservis, Državna založba Slovenije, Ilirija, Ljubljanske mlekarnarke, Marketing, Medeks, Mercator, Metalka, Mladinska knjiga, Pletenina, Prehrana, Slovenijavino, Tobačna tovarna, Učne delavnice Zavoda za gluho mladino, Zmaj in Žito iz Ljubljane, Pomurka in Mura iz Murske Sobotne, Iskra, Sava in Tekstilindus iz Kranja, Dana iz Mirne, Delamaris iz Izole, Droga iz Portoroža, EMO Celje, Fructal, Ajdovščina, Peko, Tržič, Šešir, Škofja Loka, Tigar, Piroč, Živilska industrija, Kamnik.

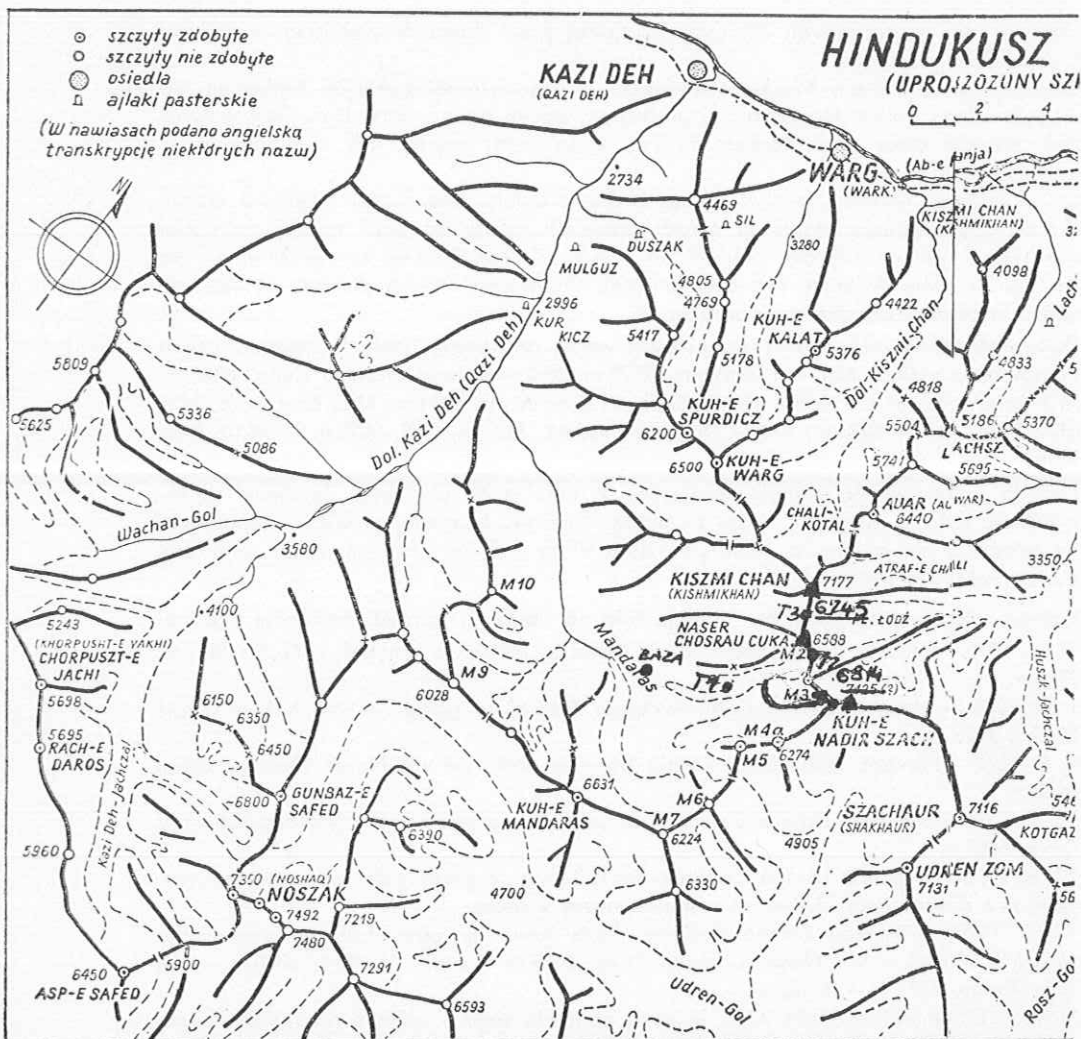
Z denarjem so pomagali:

UO PZS, UO PD Litostroj, AO Ljubljana-matica, AO Jesenice, GRS Ljubljana, GRS Jesenice, Color, Medvode-Donit, Medvode-Indos, Ljubljana-KOT Tacen-Koteks-Tobus, Ljubljana-Medex, Ljubljana-Papirnica Vevče, PZ za močna krmila, Ljubljana, PZ žitna skupnost, Ljubljana, Savske elektrarne, Ljubljana, Slovenija-sadje, Ljubljana, Škodič Jože, Ključavničarstvo, Postojna, Tobačna tovarna, Ljubljana, Zavarovalnica Sava, PE Jesenice, Komite za telesno vzgojo ISSRS, Ljubljana, Občina Jesenice ter Občinska športna zveza, Občinski odbor RK, OSS, Sklad za telesnovzgojno dejavnost, Sindikalna organizacija Železarne, vse z Jesenic.

Posebno slabo pa je kazalo za vozila. Nismo uspeli s prošnjami v nobeni od tovarn tovornih ali kombiniranih vozil. Na pobudo članov odbora PD Litostroj pa je Litostroj obljubil na posodo Renault R4, tako da smo si zagotovili prevoz za štiri ljudi. Dobili smo torej tretjega ustanovitelja. Nato smo podvojili moledovanja, stisnili pas in kupili na obroke še en troosni kombi za vso opremo in dva moža posadke.

Odhod 15. junija smo odložili, ko pa smo uredili z devizami in dobili še potne liste, smo se deževnega jutra odpeljali iz Ljubljane. V kombiju se je peljalo z nami približno 1200 kg hrane in opreme. Taborna oprema je bila sestavljena iz ostalin Trisula, Kangbačena, Hindukuša in Anapurne. Za osebno opremo smo nabavili vsakemu

Stran poljskega zemljevida, ki ga je uporabljala naša ekspedycja

članu nekaj parov perila, nogavic, srajc, pulijev, puloverjev, hlače, dolgo vetrovko, komplet iz vetrovke in hlač, golenice, rokavice, kape, klobuk, nahrbtnik, dereze in Kastingerjeve čevlje. Odprava je bila založena tudi s fotografskim materialom in filmi ter 16 mm kamero.

Potek odprave

Odpotovali smo 1. julija iz Ljubljane in prišli skozi Bolgarijo, Turčijo, Iran in Afganistan po 6900 km dolgi poti v Kabul 12. julija okrog poldneva. V Kabulu smo urejali policijske, carinske in ostale formalnosti še tri dni in odpotovali 16. julija zjutraj naprej. V Qazi Deh smo prišli 20. julija popoldne po še 700 km poti. Iz Qazi Deha smo odšli z nosači 21. julija in prišli dokončno z opremo na prostor baznega taborišča 23. julija. Iz baznega taborišča je glavnina odšla 19. avgusta in še tisti dan prišla v Qazi Deh. Iz Qazi Deha smo odpotovali 20. avgusta zjutraj in prišli v Kabul 22. avgusta opolnoči. V Kabulu smo urejali izhodno vizo, carino, poročila in popra-

vila šest dni in odpotovali 29. avgusta zjutraj proti domu. V Ljubljano smo prišli 8. septembra popoldne.

Odprava je delovala v Visokem Hindukušu, v afganistanski pokrajini Badakšan, po vrhovih okrog doline Mandaras, ki je stranski odcep doline Qazi Deh. Dolina Qazi Deh pripelje dalje pod Noshqa, 7492 m, ki je četrti najvišji vrh v Hindukušu in najvišji vrh Afganistana.

Od prvotnega namena, priti v dolino Urghend-e-Bala smo morali odstopiti zaradi ukrepa afganistanske vlade, ki zaradi obmejnih ozirrov ne pusti naprej po dolini Amu Darje nobene odprave dalj kot do vasi Qazi Deh. Pozneje smo sicer videli, da so lani šli dalje Avstrijci, Francozi in Čehi. Pravoverni Kranjci pa smo se pokorili ukazu in ostali v dovoljenem področju.

Dolino Mandaras obkroža 11 samostojnih vrhov, od katerih imajo le nekateri imena in določeno višino: M1 – Kismikhana, 7177 m; M2 – Naser Chosrau Čuka, 6588 m; M3, brez kote; M4 – Koh e Nadir Shah, 7125 m; M4a, 6274 m; M5, brez kote; M6, brez kote; M7 – 6224 m; M8 – Koh-e-Mandaras, 6631 m; M9, 6028 m in M10, brez kote.

Podatki so povzeti po edinem zemljevidu, ki nam je bil dostopen. Zemljevid so sestavili M. Bala, S. Biel in J. Wala za poljski Tatarnik. Je precej približen, popolnoma ne ustrezajo niti oblike, še manj pa višine, ki so tudi po naših merjenjih pretirane kar za nekaj sto metrov.

Posegli smo po najvišjem, kar nam je bilo na voljo, in opravili naslednje vzpone: 31. 7. 1970 – Naveza Stane Belak - Boris Krivic je prišla na vrh Koh e Nadir Shaha, 7125 m.

1. 8. 1970 – Naveza Danilo Cedilnik - Lojze Šteblaj je prišla na vrh Koh e Nadir Shaha, 7125 m.

5. 8. 1970 – Naveza Stane Belak - Mitja Košir je prišla na vrh Naser Chosrau Čuka, 6588 m.

10. 8. 1970 – Naveza Danilo Cedilnik - Boris Krivic je prišla na vrh Naser Chosrau Čuka, 6588 m.

12. 8. 1970 – Naveza Danilo Cedilnik - Boris Krivic je preplezala prvenstveno smer, južni raz Kismikhana, 7177 m, in sestopila nazaj v sedlo.

13. 8. 1970 – Naveza Danilo Cedilnik - Boris Krivic je dokončala prečenje sedlo M2/M3, 5800 m – vrh Naser Chosrau Čuka, 6588 m – sedlo M1/M2, 6300 m – vrh Kismikhana, 7177 m – in nazaj.

Naveza Stane Belak - Mitja Košir je prva ponovila smer v južnem razu Kismikhana, 7177 m in sestopila preko sedla M1/M2, 6300 m in vrha Naser Chosrau Čuka, 6588 m, v tabor II, 6400 m.

14. 8. 1970 – Naveza Stane Belak - Mitja Košir je dokončala prečenje sedlo M2/M3, 5800 m – vrh Naser Chosrau Čuka, 6588 m – sedlo M1/M2, 6300 m – vrh Kismikhana, 7177 m – in nazaj.

Naveza Tomaž Ažman - Lojze Šteblaj je prišla na vrh Naser Chosrau Čuka, 6588 m.

Na tem področju, okrog doline Mandaras, so možna še obsežnejša prečenja vrhov ter vzponi na nižje vrhove, ki še niso preplezani, po naših podatkih še M6, M7, M9 in M10. Potem je v tem področju možno pričeti z obdelavo sten, ki razen redkih izjem še čakajo na prvopristopnike.

Za svežo slovensko odpravo pa je po mojem mnenju zelo zanimiva najvišja skupina vrhov, dosegljiva iz Afganistana, skupina Noshqa. Med našim delovanjem je bila v tej skupini avstrijska odprava, ki so jo sestavljali pretežno alpinisti z Dunaja. Bili so tam že mesec dni pred našim prihodom, ko smo se vrnili, pa jih še ni bilo z gore. Vmes so le enkrat pripeljali v Qazi Deh tri ozeble člane odprave in jih peljali dalje v bolnišnico v Faisbad. S to odpravo nismo imeli nikakih osebnih stikov.

Spoznali pa smo drugo avstrijsko odpravo »Exploration 70«, ki jo je vodil dipl. ing. Roger S. de Grancy, arhitekt iz Graza. V odpravi je bilo še 9 članov iz Graza, Innsbrucka in USA. Imeli so s seboj tudi tolmača. Odprava je razen alpinističnih ciljev – bili so po drugi strani dva dni pred nami na vrhu Kismikhana – proučevala sestavo

gorovja, ledeniške pojave in narodopisje. Posneli so tudi obliko gorovja za zemljevid. S to odpravo smo še v stikih.

Spoznali smo še francosko odpravo, ki jo je vodil zdravnik Denis van de Velde iz Lilla. Odprava je štela štiri mlajše fante in dve dekleti. S posredovanjem francoskega konzula so dobili dovoljenje celo za Langhar, vrh nad istoimensko dolino pri vasi Langhar, ki je 20 km dalje v dolini Amu Darje, torej že v »prepovedanem« področju. Ko smo se vrnili v Qazi Deh, smo dobili sporočilo, da niso prišli nikamor, ker je bilo preveč novega snega in se jim je pregloboko udiralo. Ubožčki! Pozneje smo jih srečali v Kabulu. Dekleti pa sta bili zares ljubki!

Odnosi

Na veliko osuplost marsikoga smo se vrnili v Ljubljano vsi, in to celo celi. Ni se izpolnila »napoved«, da se bomo med seboj požrli. Smo pač imeli dovolj druge hrane. Temu dejstvu navkljub pa razne Maričke s sladostrastnim trepetom v glasu tiščijo v posameznike: »Ali ste se kaj kregali?«

Kot poštenjak priznam, enkrat za vselej in za vse: da, tudi kregali smo se! Cele dneve na primer o tem, kakšne prednosti ima žebelj z nasekljano glavo in kakšne oni z gladko in še o tem, kateri je boljši. Pa npr. o tem, ali je stena, mimo katere smo se peljali pred dvema dnevoma, visoka 450 ali 600 m. Pa tudi o čem drugem. Nismo mi angeli!

Da bi pa naša različna stališča škodovala uspehu odprave, ne, tega pa ni bilo! Toliko o Hindukušu.

Kaj pa sreča?

Sreča je bila stalni član odprave, zato sem jo tudi pritaknil naslovu. V tako razgibanem letu, kot je to bilo 1970, dobiti v treh mesecih denar, opremo in vozila in odpotovati – že to je velika sreča. Kljub manjšim smolam z vozili priti do cilja – tudi to je velika sreča. Po monsunu, ki je nametal kak meter novega snega, doživeti obdobje lepega vremena – o nekajkratnem nepomembnem novem snegu niti ni da bi govoril – to je velika sreča! Opraviti, kar smo opravili, in se vrniti brez poškodb in izgub – to je tudi sreča. Pa morda le ne sama sreča. Pa vseeno, Sreča, hvala! Saj bi lahko bilo tudi precej drugače.

Značilnosti odprave

Urednik terja, da naj napišem predvsem nekaj o »značilnosti vaše odprave v kratki zgodovini našega alpinizma...«

Nikar se ne ustrašite, odprave ne bom ne hvalil ne ocenjeval. To prepuščam času, poklicanim in nepoklicanim posameznikom. Nekdo pač meni, da smo se šli turiste, kdo pa celo s hvalo pretirava. Naj si misli vsakdo, kar hoče.

Moje mnenje je, da je bila to še kar uspešna odprava, ki tudi je dokazala, da je dandanes slovenskim alpinistom mogoče iti v vsako gorstvo sveta in delovati tam enakovredno z drugimi odpravami. Upoštevajmo, da nekatere narodnosti lahko naštejejo nekaj začetniških, potem pa vrsto zelo uspešnih odprav. Menim, da je otroška doba slovenskega odpravarstva že za nami. Vendar pa je po mojem bistveno pri dosedanjih naših kakor tudi tujih uspešnih odpravah, da so jih sestavljali alpinisti. To so navadno ljudje, katerih obraz je brazdalo sonce, veter, urje in neurje pri alpinistiki v domačih in tujih gorah. Med nami ni bilo nikogar, ki bi se v odpravo pripisal z marljivim in skrbnim praskanjem peresa po papirju, posedavanjem na sestankih, miganjem s spodnjo čeljustjo in teoretiziranjem o alpinistiki. Med nami ni bilo nikogar, ki bi nabiral pred odpravo alpinistične izkušnje v edini plezariji v svojem življenju, ko bi ga kdo zvelkel skozi kako smer.

Dali smo vse od sebe.

Pa tudi gore so nam prispevale svoje. O naših ciljih in dejavnosti ne more trditi nihče, da smo romali tam, kjer 60 let stari možje pozimi smučajo. Toliko o značilnostih. Nekaj podobnega o takih zadevah pa je že zdavnaj precej dobro zadel Ivan Andrejevič, ki je napisal znamenito basen:

GLASBENIKI*

Povabil sosed je soseda na kosilo;
za bregom pa imel je drugo stvar:
zaljubljen v muziko, je gosta gospodar
poslušat pevce zmamil s tem vabilom.
Pevci začno: a vsak na svoj račun vrešči
in dere se, da vse se stresa,
da gosta zaboje ušesa
in skoraj omedli.
»Ah, prizanesi mi, prijatelj, s tem kričanjem!
Saj ta tvoj pevski zbor se dere kakor nor
in zbujale odpor!«
»Že res,« odgovori gostitelj, vidno ganjen,
»da se nekoliko dero,
zato pa vedejo se prav lepo
in nikdar jih ne boš zapeljal s kakšnim žganjem!«

Jaz pravim pa: pijače se ne boj,
da le obvladaš posel svoj!

Jaz tudi! Uspeh je zajamčen!

V Ljubljani marca 1971.

* Petdeset basni Ivana Andrejeviča Krilova. Prevod: Mile Klopčič. Mladinska knjiga, Ljubljana, 1964.

DEVALVACIJA HINDUKUŠA 70

LOJZE ŠTEBLAJ

Slehernik ve, kaj beseda devalvacija pomeni. Meniš, da nekaj imaš, pa se izkaže, da je vse skupaj manj, kot si preje mislil. Kar na lepem, čez noč, je dolar vreden na primer več dinarjev, nato pa marka več dolarjev. Ker pa smo tega že tako navajeni kot zraka, nas tudi drugačne devalvacije, niti devalvacije ljubezni, ne spravijo čisto na kolena.

Greš namreč na sedemtisočak. Ko prispeš na vrh, pa ti višinomer kaže kar nekaj sto metrov manj. Kdo se moti? Tisti, ki je risal zemljevid in označil vrhove, ali višinomer? Ker druga naveza ugotovi isto, podvomiš torej v zemljevidarja. Dvom se ti okrepi, ko na drugih vrhovih vidiš podoben izid.

V mojem tehničnem poročilu o II. jugoslovanski alpinistični odpravi v Hindukuš 1970 sem navedel višine vrhov okrog doline Mandaras po zemljevidu, objavljenem v poljskem Tatarniku. Vest sem si olajšal z opombo, da so višine po naših merjenjih pretirane kar za nekaj sto metrov.

Po povratku smo primerjali naše ocene višin z ocenami avstrijske odprave Exploration 70. Zvedel sem tudi, da je g. Wala izdelal novejši zemljevid celega Boland Hindukuša. Na pismo me je ljubeznivo zasul z zemljevidi in podatki. Iz tega zemljevida objavljam »novo tečajno listo« vrhov okrog doline Mandaras:

- M1 – Kohe Kesnikhan, 6745 m,
- M2 – Kohe Naser Khosraw ~ 6350 m,
- M3 – 6109 m,
- M4 – Kohe Nadir Shah, 6814 m,
- M4a – 6274 m,
- M5 – brez kote,
- M6 ~ 6000 m,
- M7 – 6224 m,
- M8 – Kohe Mandaras, 6631 m,
- M9 – 6028 m,
- M10 – 5580 m.

Mogoče koga še zanima, kakšen odziv je izzvalo to dejstvo pri nas. Kleli smo. Kot slehernik ob devalvaciji. Vendar pa smo prepričani, da smo bili na najlepših vrhovih, ki so nam bili dosegljivi. Tega pa nam ne more vzeti nobena devalvacija.

Avtor nam je »Devalvacijo« postlal 13. 7. 1971 in v spremnem pismu med drugim sporočil: »Moje mnenje je namreč, da višin, ki smo jih navajali v člankih, ni potreba popravljati, ker jih Devalvacija postavlja na pravo mesto. Te višine seveda niso dokončne, so le približne.«
Uredništvo se ni spuščalo v zapise imen spričo razmeroma velikih razlik v nemških, francoskih, poljskih in čeških objavah. O poenotenju spričo naraščajočega odpravarstva ne more biti govora že iz prestižnih razlogov. Zato je v naslednjih spisih tudi obveljala fonetična pisava, ki na svoj način pojasnjuje pestrost substitucij. Članka Mitje Koširja in Daneta Cedilnika o Hindukušu izideta v št. 10.

Opomba uredništva

HINDUKUŠ

STANE BELAK

Naši ekspedicijski vozili hropeta v zadnjo strmino prelaza pred Eškošmom. Pobočja pettisočakov se kot velikanski kupi gramoz poganjajo pod nebo. Redko zelenje poživlja to visokogorsko pokrajino. Nestrpno pričakujemo Wakhan, deželo, do katere smo morali prevoziti malone osemtisoč kilometrov.

Končno se pot prevesi in za zelenimi polji spodaj uzremo široko dolino Amu Darje. Bele konice šesttisočakov onstran reke oznanjajo bližnji Pamir. Vozili manevrirata navzdol po nekakšnem kolovozu, ki predstavlja glavno zvezo med Wakhanom in kitajsko provinco Sinkiang. V tem, od civilizacije in vrveža odmaknjenem koncu sveta, strmé pod nebo naši visoki cilji. Le šoferja pazljivo krmarita naši zgarani vozili v zadnji večji kraj, kjer nas še enkrat čaka kontrola.

Pozno popoldne pripeljemo na eškøšemski bazar. Truma zijal nas obkroža, ko lezemo iz vozil. Nismo prvi obiskovalci v teh krajih, vendar se pozna odročnost zapuščene dežele. Tudi kričanja in tistega večnega nadlegovanja mularije je tu občutno manj. Domačini strme v naša vozila in se smrtno resno pripravljajo na poziranje fotografom.

Lojz mora nemudoma k vojaškemu komandantu. Kdo ve katerikrat bo roka postave neskončno dolgo prerisovala arabske pismenke z naših dovoljenj!

Nas pa ne zanimajo več muhe domačinov in zanikrne štacune na bazarju, pač pa kot uročni strmimo tja proti severovzhodu, kjer se pne silni zid sedemtisočakov. Mogočne gore so si poveznile oblačne kučme in se nemara zato zde še višje. Pozabljene so puščave, silna vročina, klorirana in sparjena voda. Sedaj, ko smo na cilju, se vrača v nas plezalska mrzlica. Ko je naše potrpljenje domala izčrpano, se pojavi tudi Lojz, ki zmagoslavno spravlja dragocena dovoljenja v skriti žep štabne aktovke. Čas in nestrpnost pred prigodami nas priganjata v dolino »Oxus riverja«,

kot je splošno znano ime Amu Darja. Onstran razpenjenega toka se belijo številne moderne zgradbe – ruske obmejne kasarne. Tudi cesta je na oni strani vredna svojega imena, saj se podi po njej tovornjak z nam že tujo brzino. Pot nas vodi prek tesnih usekov v morenskih nasutinah, preko vršajev in blatnih odsekov.

Sonce visi le še za ped nad visokim gorskim grebenom, ko pripeljemo v Kazi De. Prvi vtis je kaj boren. Nekaj ilovnatih kočur nad razpenjenim gorskim potokom in nekaj topolov ob vodi. Ta priteka iz ozke doline, ki dela vtis, kot bi velikan s sekiro preklal gorsko pobočje. Hladen veter valovi po revnih bilkah na njivah z ječmenom. Povsod nad nami so le gola skalnata pobočja, ki škrlatno žare v večernem soncu. Od nekod se pojavi vojak v zanikrni uniformi, ki nam dokončno potrdi, da smo res na cilju. Kmalu prvotno mrtvilo požive domačini, ki se prično zbirati z vseh strani. Vozili zapeljemo na dvorišče obširnega saraja, kjer že stoji kombi avstrijske registracije. Mrzel tuš nam pripravi obvestilo, nalepljeno na notranji strani vetrobranskega stekla. Avstrijci napovedujejo velike težave pri ceni nosačev, ki je dvakrat višja, kot smo pričakovali. Vse večja gruča domačinov pritiska na dvorišče in nas spravlja v obup. Še ta večer moramo organizirati nosače, se pogoditi za čuvanje vozil in še kup drugih nujnih reči. Tule nebodijihtraba pa bi najraje kar pri tej priči razgrabili vso opremo – za bakšiš. Vajeni prejšnjih situacij, izročimo nekaj bakšišev na prava mesta in stvari se uredi. Uniformiran domačin, ki je očitno policaj in graničar obenem, začne nič kaj nežno poditi vaščane iz saraja. Najbolj trdovratnim pomaga na plan z debelo palico. Sin vaškega župana, ki očitno že povzema očetove funkcije, nas povabi v zaprt prostor, kjer prenočujejo šoferji. Prostor je poln prahu, ki ga raznaša sunkoviti večerni veter. Domačinom je prah vsakdanji spremljevalec, nam pa izdatno pripomore, da smo pri pogajanjih mnogo manj živahni. Skušamo izsiliti vsaj malo popusta, toda možakar zahteva 200 afganov na dan in ne popusti niti za ped. Vse to je posledica številnih ekspedicij iz prejšnjega leta, ko je bila wakhanska dolina zaradi političnih razlogov odprta le do De Kazija. Načelo ponudbe in povpraševanja znajo orientalci imenitno izkoristiti. In tile domačini to potrjujejo. Zaman krilim z rokami, strašno užaljeno vzklikam »u bisioras« (to je preveč) in »hubas nes« (to ni lepo); možak vztraja pri svojem. Po dveh urah pogajanj končno popustimo, kajti podoba je, da si bo vsak čas premislil in zvišal ceno. »Uspešno« pogodbo nato zalijemo s čajem, ki je tu edina regularna pijača. Pridruži se nam še petčlanska posadka graničarjev. Uniformiran je le eden. Očitno si edino uniformo sposojajo, pač kot opravljajo stražarsko dolžnost. Kmalu pozabimo na oderuški županov prijem in pogovor z rokami steče z vso živahnostjo. Zanima nas način življenja domačinov, vedeti hočemo to in ono o gorah.

Ko se odstrani še zadnji domačin, se vrževa z Borom na delo. Ob tako visoko postavljeni nosaški ceni mislimo, da so tovari občutno prelahki. Preko noči nama uspe na račun teže zmanjšati njihovo število na minimum.

Beli dan nas zbeza iz prašne luknje. Veter je pojenjal in sonce ožarja visoke gorske grebene gorovja Šurave, kot imenujejo domačini ruski Pamir. Pred sarajem pa se razlega kričanje, kot ob manjši revoluciji. Namesto trideset nosačev jih je prišlo petkrat toliko. Podoba je, da bodo nadaljnji dogodki zelo zanimivi. Ob osmih se pojavi župan in se skozi gručo prerine v saraj. Hoče videti tovore in velikodušno mu pokažemo nekaj najlažjih. Toda upanje, da bomo nosače izbirali sami, splava po vodi, ko možak od nekod privleče listek in prične kriče brati imena. Ob vsakem imenu izbruhne kričanje in podoba je, da bo zdaj zdaj nekaj narobe. Očitno je brihtna glava izbral le svoje prijatelje, ki pa, kot kaže, ne dosega jo nosaških sposobnosti tistih, ki se razburjajo. Ko se bliža »izbiranje« koncu, se stopnjuje napetost. Domačini, ki so prišli po zaslužek iz sosednjih vasi, niso voljni popustiti kazidejskemu županu. Če prej ne, ob povratku bodo poravnali račune.

Končno je le vse urejeno. Naglo organiziramo delitev tovorov izbranim nosačem. S poveljniškim glasom kličem imena domačinov: »Ašuramad!« »Saab!« se zadere razcapana postava v gruči in nosač dobi kovinsko ploščico s številko tovara. Marsikatero ime me spomni našega juga. Mnogo je tu Hasanov, Alijev in drugih islamskih svetnikov, čeprav je islam prodrl v Wakhan šele pred petdesetimi leti. Končno je po

celi uri ceremonij vseh trideset Golömsodekov, Dodehadojev ter drugih otovorjenih in marsikomu je žal, da se je pulil za nošnjo. Sonce je že visoko na nebu, ko se dolga kolona zažene v usek doline Kazi De. Za cel mesec zapuščamo dolino. Pred sabo slutimo za mnogimi gorskimi grebeni visoke bele vrhove. Navdajata nas up in dvom. Gremo cilju naproti – treba bo opravičiti naše dejanje in nehanje v vseh teh mesecih priprav in dolgega potovanja.

Dolina se zoži in drobna stezica, ki so jo shodili pastirji in brezštevne črede ovac in koz, se vije zdaj ob vodi, pa spet visoko po gruščnatih pobočjih. Kot vodja transporta in opreme se skušam držati spredaj, drugo moštvo pa je razporejeno enakomerno med kolono nosačev. Ne zaupamo jim, čeprav se morda v tem motimo. Na strminah se kolona raztegne tako, kot to dopuščajo v naglici napolnjeni tovari. Počitki postajajo vse gostejši. Tovorom na hrbtih se pridružuje še druga muka – vročina. Iz brezoblačnega neba neusmiljeno žge bleščeče afgansko sonce, ki celo tu, v osrčju gora, ne pozna milosti.

Stane Belak

Med postanki skušam vlivati nosačem dobro voljo in jim pridno delim zavojčke vitergina, ki ga to pot prejema kot bakšiš namesto cigaret. Rahlo upam, da bo to sredstvo za športnike držalo pokonci tudi te nedohranjene gorjance, ki s svojimi izžetimi obrazi zbuja v nas »mistarjih« dokajšnjo mero sočutja. Proti poldnevu, ko se bliža čas kosila, so počitki vse pogostejši. Kolona se vije visoko nad razpenjenim tokom reke De Kazi. Na kratkih oddihih se nosači krepčajo z nekakšnim mamilom, imenovanim »papruz«. Vsak se ponaša z lepo pisano škatlico, ki ima na pokrovčku vdeleno ogledalo. Take škatlice papruza je moč dobiti na vseh bazarjih širne province Badakšan. Zadeva je podobna nekakšni zeleni ilovici v kroglicah, ki jo možje, ko jih prične mučiti izčrpanost, z vajenim gibom mečejo pod jezik. Ostudno in ostrodišečo zmes drže pod jezikom toliko časa, da se jim vrne v telo varljivi občutek moči. Telo pa hira, saj je vedno znova opeharjeno za tako potrebne kalorije.

Planinice doline Kazi De so za hindukuške pojme pravo razkošje zelenja. Prava travica, gosto vrbje in celo nekaj belih brez dajejo kraju prijetno podobo. Nosači raztovorijo in kaže, da je na vrsti obed. Vodja nosačev in župan se mi najavita s prošnjo za čaj in sladkor. Skušam se izmakniti, vendar nazadnje prošnji ugodim, kajti za nosaški štrajk je še malo prezgodaj. Hočeš nočeš moramo ugrizniti v kislno jabolko in jim poleg visoke nosaške tarife dati še obilen obrok čaja in bure (sladkor) za bakšiš. Končno so nosači voljni nadaljevati pot in dolga kolona nekaj hitreje krene med divja melišča in skalne podore. V širokih skalnih razpokah, kjer je slutiti vsaj malo vlage, se bohota grmovje. Divji gorski potok globoko pod našimi nogami bobni razpenjen med velikanskimi granitnimi kladami. Nekaj konj, ki jih vodijo s seboj, se plašno pomika med čermi. Pred sabo, tam, kjer se prvi s snegom poprhan vrh dviguje v nebo, slutimo odcep v obljubljeno dolino Mandaras.

Tri popoldne je ura, ko raztrgana in utrujena kolona nosačev pocepa na širnem travniku ob sotočju gorskih potokov Nošak in Mandaras. Sonce se že nagiba za

nebotični zahodni greben, ki omejuje dolino in ožarja mejni greben s Pakistanom, da se blešči kot privid na obzorju. Nosači pa kot da so končali za danes. Tudi župan, ki ga zaradi višine boli glava in išče za bakšiš zdravniške nege pri Tomažu, potrdi moj sum z izjavo, da je za danes »bas« – dovolj. Možje tekajo po grmovju, nosijo skupaj dračje in si pod previsnimi skalami iščejo zavetnih lukenj za prenočevanje. Polagoma zremo, da smo na mestu japonske baze, nekako v višini 3000 m. Neljubi zaplet skušamo rešiti v našo korist, a župan se ne da. Da višje gori po dolini ni drv in noči da so zgoraj premrzle. Obljublja, da bo »farda« – kolona dosegla mesto baznega taborišča in da bo sploh vse »bisior hubas«, kar bi se po naše reklo ena A s črtico.

Drugo jutro zarana zbudim župana, češ da moramo nemudoma na pot. Toda, smo na orientu in odhod se zavleče v sončni dan. Končno si nosači zopet oprtajo tovore s pomočjo vrvi, ki jih pletejo sami. Preproste in prekratke vrvi se zažirajo v pleča, ko grize kolona kolena in srma pobočja doline Mandaras. Nekje za grebenom, ki pade s snežnega vrha, slutimo visoke vrhove. Zemljevid to potrjuje. Na obzorju se pokažejo velikanski črni kupi moren, ki naznanjajo začetek ledenika. Kolona večkrat prečka razpenjeno vodo. Nekateri prehodi so, zlasti s težkimi tovari, dokaj zamudni in tudi nevarni.

Zopet delim vitergin. Zaloga, namenjena nosačem, gre h koncu.

V vrtoglavi višini se nad okrešljem dviga v nebo velikansko belo pobočje. Toda karta pokaže tod komaj pettisočake. Še nosači jim ne vedo imena. Nad črnimi morenskimi kupi na koncu doline pa rastejo v nebo beli grebeni. S Tomažem jo ubereva naprej. Gora z vsakim korakom večja dimenzije in na koncu ravnice stoji pred nami silna kuliserija gore, po kateri je dobila dolina ime. Fotografiramo, kot bi bilo vse le privid, ki bo zdaj zdaj ugasnil.

Nosači le počasi prihajajo za nama. Počitki so vse pogostejši in daljši. Dolina pa se razteza v neskončnost. Zdi se, kot bi se mogočna stena Mandarasa odmikala. Na širni, kot iz pravljice vzeti zelenici spet počivamo. Bistre studenčke, ki se stekajo od vsepovsod, obkrožajo vijoličasti jegličiči, ki jih imajo za zdravilo za očesna vnetja. Tako trdijo nosači, mi pa imamo s seboj Tomaža s celim kupom manj iz trte zvitih zdravil.

Po dolgem počitku, ki že načenja naše potrpljenje, se spravi kolona zopet v gibanje. Mnogi že glasno izražajo nejevoljo. Daje jih višina in strah pred mrzom in nočjo, čeprav je ura le nekaj čez poldne. Danes bo treba računati tudi s kakšnimi »prekinjavami dela«!

Nosaška kolona se razgubi med pobočji, ki so tukaj še dokaj poraščena. Številni potočki najavljajo bližnji ledeni veletok. Včasih najdemo komaj zaznavno stezico, ki nas okoli dveh popoldne privede v velik amfiteater, na ravnino med morenami in visoko granitno steno. Celu uro se zbirajo razkropljeni nosači, nekatere je višina 3800 m že dokaj prizadela. V gručah se nekaj dogovarjajo, vendar le slutimo, da nam bodo v kratkem pripravili mrzlo prho. To nam potrdi njihov »komisar«, ki že ves dan tava za nami z vedno hujšo višinsko boleznijo. Tako nima najmanjšega vzroka, da bi silil še višje. Iz odgovornih ust izvemo, da smo prišli na cilj pristopnega marša in da bo tu stalo bazno taborišče. Mučna tišina, ki nastopa že kot zatišje pred viharjem. Navadno teh stvari ne odločajo nosači in to skušamo vodji tudi dopovedati. Sprva sicer z globoko mirnostjo, potem pa se glasovi vse bolj višajo. Stvar se lahko resno zaplete, saj maloštevilno odpravo, kot je naša, lahko to spravi ob uspeh na gori. Hočemo vsaj nekaj sto metrov višje, ker s te ravnice ni videti niti ledenika. Pa vse je bob ob steno.

Tudi zveze z Mitjem in Denom, ki sta odšla dan prej v izvidnico, ne moremo dobiti preko radia. Zadevo skušamo spraviti z mrtve točke z zavlačevanjem. Medtem ko se ostali pretirano udobno zleknejo in navidez strašansko uživajo v počitku, se sam odpravim po hudourniški strugi navzgor v upanju, da odkrijem malo višje udoben prostor za taborišče. Že po nekaj sto metrih odkrijem idilično ravnico in višje še eno. Obenem mi postane tudi jasno, kako in kaj bomo ukrepali. Popustiti ne smemo, kajti najnižja točka baznega taborišča mora biti najmanj 4000 m. Le nekaj višje, na

tretji ravnici, zaslišim glasove in izza ogromnega bolvana se prikažeta mršavi postavi naše izvidnice. Gornja ravnica, ki leži kakih 4200 m visoko, je kakor košček raja v malem. V zavetju med granitno steno in visokim kupom stranske morene leži prostor kot ustvarjen za bazo. Močan ledeniški potok namaka cele preproge prelepih jegličev, stotine pritlikavih planik in drugih rož. Na vrat na nos se vrnem navzdol h glavni, izvidnica pa preži pri radijskih sprejemnikih.

Položaj spodaj pa se je medtem močno poslabšal. Gruče nosačev kriče zahtevajo plačilo. Bliža se pozno popoldan. Hočejo nazaj v dolino. Komisarju tudi obljuba bogatega bakšiša ne prežene višinske bolezni. Končno pošljemo vse k vragu in se vdamo v usodo. Toda salamonska rešitev razplete situacijo tako, da bomo nezveste nosače izplačali le delno, ostanek pa razdelili med pet postavnih domačinov, ki so pripravljene pomagati. Med prerekanjem in ceremonijo izplačevanja se pojavita še Den in Mitja, ki si nemudoma optata vsak svoj tovor. Pridruži se jima še Boro in trojica naglo izgine med morenami. Nosači zdaj nekoliko pohlevneje sprejemajo sicer zasluženi denar. Številne odprave prejšnjih let v področje Nošaka so jih pokvarile in takole izsiljevanje je logična posledica prevelikega povpraševanja.

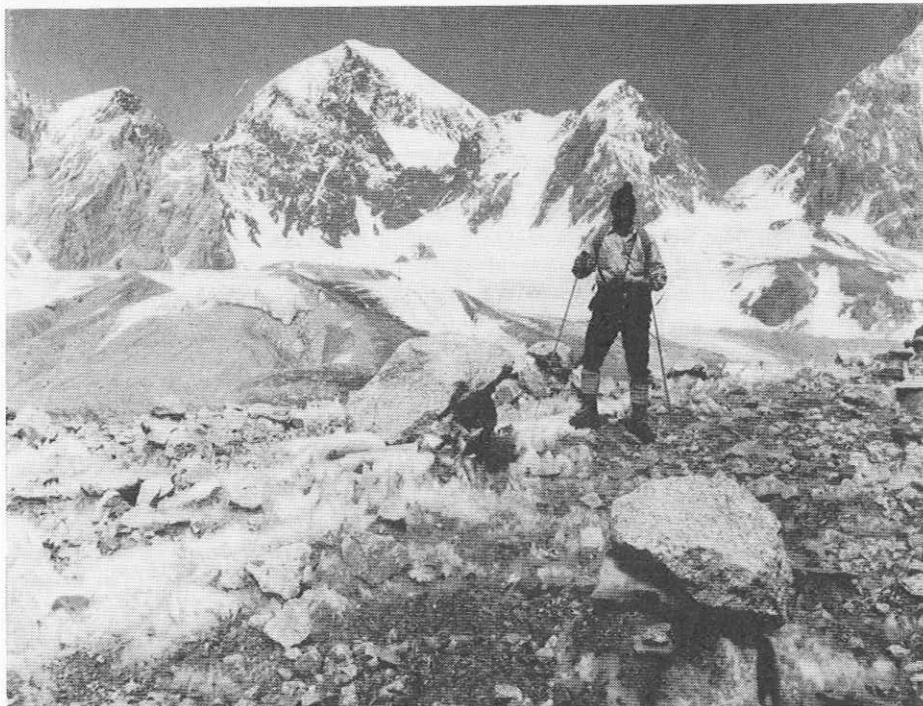
Končno odidejo stavkajoči, mi pa ostanemo z vrsto tovorov sami pred ciljem. Pozno popoldne je, zato s petimi nosači, ki so nam ostali, odnesem tovore proti izbranemu mestu. Podirajoče morensko pobočje in višina 4000 m nam pripravita še zadnjo kalvarijo tega razburljivega dne. V škrlatu večerne zarje na idilični ravnici zraste veliki rumeni šotor. Nastopi naš prvi večer v višinah. Lojz in Tomaž pa bosta to noč tabo-rila ob preostalih tovorih.

Bazno taborišče

Zjutraj nas zbude nosači, ki že navsezgodaj prineso tovore. Ponoči je moker sneg pobelil okolico, jutro je turbno in megleno. Zadnji vzdihljaji monsuma nam grenijo prve ure v gorah. Lotimo se najnujnejših opravil, kajti življenje si moramo urediti

Kuh-e-Nadir Šah z ledenika Mandaras

Foto Stane Belak

kar najugodnejše. Medtem ko se nosači vrnejo po nove tovore, se ukvarjamo s pri-nesenimi. Den in Tomaž se ne počutita najbolje. Višina 4200 m, napori zadnjih dni ter pomanjkljiva prehrana nam kljub temu ne ubijajo zagona. Vse to so tegobe žepnih odprav, v katerih se mora moštvo še nekoliko bolj potruditi kot pri velikih odpravah.

Medtem ko nosači ponovno prineso tovore, skuhamo izdaten obrok hrane, ki se ni-komur ne upira. Očitno smo imeli pri vsej zadevi vseeno srečo. Teh pet domačinov nam bo v najkrajšem času dostavilo vse tovore v bazo, ne da bi nas to kaj več stalo. Medtem ko odidejo nosači po zadnje tovore, postavimo kuhinjski šotor. Seveda pri tem ne gre brez zastavic, ki jih po starem običaju razpnejo med šotori. Vreme je nestanovitno. Okoli poldne se pojavi tudi Lojz z nosači. Končno si lahko tudi od-dahnemo. Moštvo in oprema je brez izgub dospelo do baznega taborišča. Še plačilo nosačem, ki se samovšečno režé, ko prejemajo plačilo, potem pa lahko prosto zadi-hamo. Domenimo se, da nam čez deset dni dostavijo živega »gspana« – ovco, s ka-tero upamo, da bomo takrat lahko proslavili že kakšen vrh. Obenem pa jim oblju-bimo bogat bakšiš.

Po kosilu se taborišče za nekaj časa umiri. Rahlo škrabljanje babjega pšena vleče na oči spanec. Razgreva nas nečakanost. Včasih se pokaže del velike in s snegom oprhane severne stene Mandarasa. 2500 m visok steber pada z vrha skoro do rav-nega ledenikovega površja. Tu si lahko polomimo zobe.

Mitja in Boro ne zdržita več. Nikamor ne vidimo. Odpravita se na óglede in šele visoko v morenah ju ujame. Zlasti Mitja je nabit z energijo. Komaj ga dohajava. Morenski kupi se nizajo nekam v meglo. Samotne mlakuže med rjavimi in črnimi kupi zamolklo odsevajo nizko oblačno nebo. Vse težje se ženemo kvišku in višino-meri, ki jih nosimo kot medaljone okrog vratu, kažejo višino okoli 4800 m. Vidimo le nekaj sto metrov pred seboj. Iz moren prestopimo na ledenik, ki je pokrit z novim snegom. Prične naletavati sneg in kmalu sneži kot za stavo. Končno se le obrnemo v sestop. Kljub megli pa vemo, da teren vsaj v prvi etapi ne bo težak. V bazi smo židane volje, ker je zrak tu očitno gostejši. Tudi vreme kaže na boljše, tako da še ta večer pripravimo tovore za prihodnji dan.

Naš prvi cilj bo 7125 m visoki Kuh-e-Nadir Šah, ki zapira ledeniški okrešelj na severovzhodu. Pričakujemo, da se bomo lahko razgledali in ugotovili, kakšne gore nam je pravzaprav naklonila sreča. Z nočjo zažare med meglo zvezde, ki dajejo najboljše upe za naslednji dan.

Taborišče 1

24. julija se zbudimo v kristalno gorsko jutro. Kot v pravljici se blešče vršna pobočja Mandarasa. Pripravljamo se za odhod. Končano je obdobje slabega vremena in sedaj velja poprijeti. Boro, Lojz in midva z Mitjem bomo danes postavili taborišče 1, nekje na zgornjem platoju ledenika, ki se rodi med Čosraučko in Nadir Šahom. Tomaž in Den pa si bosta ogledala zahodna pobočja Čosraučke in Kišmikana, ki obeta naši odpravi najtrši oreh. Desna morena ledenika je videti kot dnevni kop premogovnika. Kolovratimo po nekakšni dolinici s potokom, ki narašča, kot se stop-njuje moč sence. Tovori pritiskajo k tlom, mi pa se prebijamo preko nasutin, vse višje proti belim lokom snežišč na premodrem nebu. Neskončno počasi se nizajo minute v ure. Prostrani ledeniški tokovi se pod nami združujejo v ledeni veletok. Višina nam dela vse hujše preglavice in njej se pridružuje vroče sonce, ki vidno pobira sneg. Kuh-e-Nadir Šah skriva pod poprhom novega snega svojo temno zahodno steno. Gora nam spričo svojega videza vliva precej nezaupanja. Pot nanjo bo vodila daleč po ovinkih. Stranski greben, ki na zemljevidih ni vrisan, skriva visok ledeniški plato, s katerega bomo poskušali vzpon višje na goro. Toda tisti konci so še neznanka. Bližamo se zgornji meji štiritisočakov. Tam, kjer se na levem robu ledenega slapu gmadi zadnji morenski kup, nameravamo postaviti T1. V zadnjo strmino se kljub redkemu zraku zapodimo kar na juriš. Podirajoče se melišče nas pusti na vrhu malone brez sape. Toda trud je poplačan in naloga tega dne izpeljana. Razgled

presega vsa naša pričakovanja. Kot v zboru stoje pred nami grebeni in špiki, po katerih poteka meja s Pakistanom. Veličastno severno ostenje Mandarasa pa kot da izziva... Toda delo še ni opravljeno. Treba je zravnati ploščad za dvojce višinskih šotorov, ki jih postavimo v zavetje velike granitne klade. Vso voljo je treba osredotočiti na to sicer ne veliko delo. Glava je motna in volja kaže le še pot navzdol. Kje je še blagodejni učinek aklimatizacije?

Končno sta modra francoska šotorčka pritrjena na izravnani grušč. Le nekaj metrov stran se začenjajo razpoke ledenika, ki se spušča z okrešlja med Čuko in Nadir Šahom.

Kot rešeni more se v prelestnem popoldnevu podimo navzdol proti bazi. Kljub zagonetnim višinomerom ocenimo višino T1 na kakih 5000 m. Zadovoljni smo z opravljenim delom. Vremenske razmere so odlične. Ekspedicijski stroj je stekel. Zvečer v bazi židane volje delamo načrte za prihodnji dan.

Den in Tomaž nimata vzpodbudnih besed po ogledu Kišmikana. Zato se osredotočimo na zastavljeni cilj.

Naslednji dan bomo odšli Lojz, Boro, Tomaž in Den s tovari v T1, popoldne pa greva z Mitjem prvič prenočit na enojko. Brez mnogo odlašanja je treba prodreti čim višje na goro in si ogledati možnosti za vzpon. Negotovost je najhujše, kar nas trenutno pesti.

Večer prinaša nekaj uric domačnosti, ko človek ve, da je na vrsti počitek pred garaškim jutrišnjim dnem. V rumenem šotoru se počasi pojavlja anarhija in stiska s prostorom, zato se odločim prenočevati na planem. Zjutraj človeka nekoliko liže jelen, zato pa je zrak vse kaj drugega kot pod dvojnimi platnom šotoru.

Zdrav duh v zdravem telesu! Budnica v obliki treh src... plane s prvimi žarki na vrhove v tišino baznega taborišča. Potoček je preko noči dobil nekaj ledenega nakita. Vendar ga sonce odčara, kot bi trenil. S toploto se razžive tudi oni štirje, ki bodo s tovari poromali v T1, da dopolnijo zaloge. Za naju z Mitjem se začne delovni dan šele pozno dopoldne, ko naju lakota zbudi iz prijetnega lenarjenja. Celo tu v bazi človeku manjka časa za malenkostna opravila, kot je pretirana skrb za čistočo. Tako se nama juha kuha v posušeni včerajšnji večerji. Po izdatnem kosilu baševa nahrbtnike. Nočila bova na enojki. Mala ceremonija je, ko človek zapušča »dolino« in gre v višine. Ob treh popoldne odkolovrativa v hudi pripeki in polprištevna tolčeva kamenje navzgor po neskočnih morenah. Prava kalvarija, ki se ponavlja iz dneva v dan. Človeku se kar inako stori v mislih na pojem »ekstremizem«. Tomaž in Den, ki se vračata v bazo, povesta, da prideta Boro in Lojz kasneje, ker sta odšla na ogleda na plató. Majhna potuha za naju in še lagodneje zakoračiva navzgor.

Počutje pri našem drugem prodoru do 5000 m je znatno boljše od prvega dne in če ne bo kaj izrednega, lahko računamo na skorajšnje uspehe. Ko bo padel vrh, bo razpoloženje dosti boljše.

Dan, ki je tudi to pot mineval brez oblaka, se nagiba v večer, ko se pripodita Lojz in Boro z novico, da je planota kot letališče in da sploh ni tako turobno tam zgoraj, kot smo pričakovali. Za začetek kar vzpodbudno! Še nekaj reklamnih posnetkov za naše glavne podpornike, Ljubljansko banko in tovarno Lek, pa se razidemo.

Na prvo noč v višinah se pripravljava kar malce slavnostno. Sonce se dolgo poslavlja na visokih vrhovih in hladni veter naju nažene v tesni šotorček. Pozno v noč brni butanski kuhalnik, midva pa se v obupni stiski s prostorom nabijava s kranjskimi klobasami, zeljem in juhicami. Apetitu res ni kaj reči, zato pa s spancem ni vse tako, kot bi bilo treba. Kamnita podlaga šotoru pričara nekaj fakirskega vzdušja, tako da še v trdi temi oprezava za morebitnim odhodom.

Na rami pod severno steno

Toda jutro 26. julija naju naplahta za meglo, ki kot pokrovka visi nad okrešljem. Prepričana, da bo slabo vreme, se potuhneva še za urico, kar se izkaže za ravno pravšen ukrep. Ob petih se iz pajčolanaste megle prikažejo modrikasti špiki, po

katerih se prično vžigati jutranji žarki. Megla nama je pripravila malce zamude, zato odrineva brez zajtrka. Blago se pne ledeni tok proti platoju, ki ga oklepajo grebeni Čosraučke in Kuh-e-Nadir Šaha. Trdo zmrznjen sneg nama je pomočnik pri prvih korakih v novi dan. S spodnjim delom gore res nimamo težav. Ob napeti vrvi koračiva preko razpok. Visoka konica našega vrha dobiva vse večje razsežnosti. Ko sinejo sončni žarki preko odloma višinskega ledenika na Nadir Šahu, leži pred nama ves okrešelj in nad njim črni pas sten, ki hranijo vzpon na vrh. Oprta na smučarske palice duškava in zreva preko praznine na ledenik Mandaras, tja, kjer se za grebeni prikažejo vršnja pobočja Nošaka. Proti zahodu valovi obzorje kot razburkano morje.

Korakava po nekakšni zamrznjeni jezerski gladini proti osrčju okrešlja. Kmalu so vse okoli naju visoki grebeni. Le kje preko? Nekakšna rama pod severno steno Nadir Šaha bi bila odlično mesto za T2. Toda na levi jo branijo navpične stene, le z desne drži nanjo uporaben greben. Mitja, ki je danes v odlični formi, se zagriže v strmino. Kar bo, pa bo. Strmina se počasi postavi pokonci. Tudi tisti prisrčni srenec zamenja najprej skorjast, nato pa sipek sneg. In preden se zbereva, sva brez sape ter široko zevajoč hlastava za zrakom. Končno vendarle! Pa se je začelo! Pametnišji odneha. Predlagam umik. Mitja pa: »Raje zmrznem! Kaj pa je tale grba!«

Postaja zanimivo, Mitja kobaca navzgor. Sneg vsiljivo rine čez kolena. Pa strmina, ta tudi ni po planu! Trmasto rineva kvišku in kmalu so najine stopinje globoko spodaj, kot note na belem papirju. Sonce sveti v bela pobočja, da odsevajo kot zrcalo. Zadnji raztežaji do roba so pravo posiljevanje. Toda v upanju na sedelce prenašava kopanje v snegu dokaj stoično.

Kazen mora biti vzgojna, Nadir Šah pa je milosten in najino razočaranje nagradi z res enkratnim razgledom. S sedlom ni nič in greben, ki drži do rame, je najdaljša pot, ki bi si jih lahko izbrala. Mitja se trka na prsi z globokim kesanjem, prijatelj pa triumfira. Za ravnotežje tudi malo kolneva.

Potem rijeava slab sneg po grebenu, se ogibava opasti in kljub vsemu pridobivava višinske metre. Kot po čudežu pa je danes počutje in prenašanje višine proti pričakovanju. Kot nebeška lestev naju vodi greben v lahkih zagonih proti rami. Na levo in desno padajo skalne in ledene vesine do spodnjih okrešljev. Proti poldnevu se nama odpre razgled prek sosednjega grebena na pakistansko stran. Kot velikanski otok raste na jugozapadu skupina Tirič Mira in Nošaka. Spričo teh velikinov je postal še bližnji Mandaras prav ničev. Dva grebenska roglja nama popestri mučna gaz po sipkem snegu, ki je sploh najino veliko razočaranje. Nobena stopinja ne drži.

Sonce riše modrikaste sence po severnih stenah. Najina rama, kjer bova postavila šotorček, se je končno približala. Greben se požene strmo v nebo, da kar kobacava. Treba je varovati, saj vise na jug velike opasti, severna stran pa se končuje nekaj nekaj sto metrov niže na platoju. Vmes pa je ledena drsalnica.

Bela kopica snega nad nama se je že tolikokrat odmaknila, da sva že malodušna. Toda nazadnje naju le spusti bliže in ko se prijatelj vzravna in priplava do mene bojni vzklik, vem, da je na cilju. Še sam se zapodim po globokih stopinjah in prek ostrega sneženega zapiha se odpre pogled, ki ga je oko veselo. Ne rama, ampak obširno sedlo, kjer je prostora za cel ostrog, se odpre kalnim očem. Dobrih sto metrov dalje se plato počasi ustrmi in preide v prve skale severne stene. Tam bo tekla naša nadaljnja pot proti vrhu. Sprehod ne bo, vendar tudi težave, ki se kažejo, ne bodo pretrde za nas. Toda načrti za višino naj počivajo. Trenutno imava s seboj dovolj posla. Sedeč na zajetnih nahrbtnikih se razgledujeva.

Panorama je fantastična. Pogled zdrse preko velikega ledenega odloma na severnem temenu, vzdolž glavnega hindukuškega grebena, prek sedemtisočakov nad dolino Urgend-e-Bala in se ustavi na daljnem obzorju centralnega Wakhana. Drugega ne more biti kot Kuh e Hava. Ob pogledu na znano podobo se počutim kar domače. Velik del severnega obzorja zastirata dve mogočni pogorji Naser Čosraučke in Kišmikana. Zlasti slednjemu ne manjka drznih razov, ki kipe proti ošiljenemu vrhu. Če nam bo dano stati na tisti konici, ne bom imel več mnogo želja za Hindukuš. Zahodno obzorje je prava poplava konic in špikov, ki tone v čad nad pustinjami.

Jutro v taboru 2 na Čosrau-Čuki. V ozadju Gumbaz e Safed, 6800 m

Foto Stane Belak

Določiva mesto 2. taborišča. Ubrala sva pot, ki so jo že leta 1963 zastavili Poljaki, ko so se s te strani prvič povzpeli na Nadir Šah. Višino rame so ocenili na 6000 m. Tudi nama je taka časovna in višinska razlika med taborišči kar povšeči.

Nekam neučinkovito ravnava in skušava usposobiti ploščad, da bo stal šotorček čim trdneje. Mitja tarna zaradi bolečin v grlu. Redek in suh zrak pač ni primeren za postavljanje hitrostnih rekordov. Nekaj posledic bo tole grebensko prečenje vse-kakor imelo. Med počitkom se ozirava proti mogočni kuliseriji skupine Tirič-Mira in Nošaka. Na slednjem se istočasno mude Avstrijci. Prav z vrha kanijo smučati! Res so zagnani severni sosedje.

Končno šotorček stoji. Zadegava v notranjost še nekaj opreme, ki sva jo pritovorila. Krepko si oddahneva. Že dejstvo, da bova šla spet navzdol, nam vliva moči. Saj je lepo tu zgoraj – še preveč. Toda telo pri tej višini neprestano opozarja lastnika, da še ni aklimatizirano.

Naveževa se, potem pa navzdol. Sonce se nagiba v pozno popoldne in okrešelj pod nama je v tem času razbeljena krušna peč. Razmočene snežne ploskve se blešče, da jemlje vid. Varujeva, ko sestopava navzdol. Globoko spodaj na ravni sneženi planjavi tavata dve postavi. Kričiva, a ne dobiva odgovora.

Tam, kjer se strmina grebena nekoliko ublaži, zavijeva kar naravnost navzdol po silno strmi snežni vesini. Plast snega je vse tanjša. Proživa plaziče in kmalu grabijo dereze v živ led. Nič kaj varna hoja. Pa kaj, saj je iztek čisto v redu. Obešenjaška tolažba! A višino izgubljava tako naglo, da čutiva kar v ušesih.

Robno razpoko so zasuli plazovi in opotekajoč vlačiva noge iz razmočene brozge, ko se spuščava po izteku strmine. Postavi na platoju rasteta. Veselo se pozdravimo. Den in Tomaž sta prišla na okrešelj na aklimatizacijo. Sonce se je nagnilo v zaton. Družno se vračamo. Na visoki rami, na enkratnem razgledišču stoji T2. Dosegli smo drugo stopnico pri vzponu na goro.

V enojki se ne zadržujemo, čeprav nas opozarjajo želodci na svoje zahteve. To pride na vrsto v bazi. Preveč energije je bilo vložene v vsak kilogram hrane, ki smo jo prinesli sem gor.

Ko se podimo navzdol, srečamo Boruta in Lojza, ki gresta na enojko. Jutri bosta nesla na dvojko. Poročava o uspehu in svariva pred grebenom, ki naju je tako izdal. Kar med počitkom se odločimo za okvirni delovni načrt za prihodnje dni. Kar pestro bo, nič zabušavanja.

Jutri bosta nesla Boro in Lojz iz enojke v dvojko hrano in opremo, Tomaž in Den pa bosta šla spet na enojko. Naslednji dan bosta šla na dvojko s tovari in se vrnila v bazo. Midva z Mitjo pa bova šla spet iz baze v dvojko in skušala zlesti steno in nekje pod vrhom postaviti tabor 3.

Nagli ukrepi, ki jim bo že lahko sledil naskok. Veliki apetiti! Danes teče komaj četrti dan, odkar smo postavili bazo. Negotovost glede vremena narekuje pospešeno aklimatizacijo. Sicer pa se nihče ne razburja, to je pravzaprav naš skupni koncept.

Razidemo se in kar pademo v bazo. Tomaž se zvečer izkaže s palačinkami, ki napol pečene izginjajo v že dokaj zaraščena usta. Apetit, ki se nas loti v bazi, je prav zverinski in naše zaloge so v resni nevarnosti. Po obilni večerji pripravimo še oba tovara za prijatelja, ki bosta šla jutri na enojko, potem pa vržemo tarok. To je edino razvedrilo na višini. Med vnetim tleskanjem kart se mešajo neponovljive izjave ali glasno zabrudana in po svoje zavižana pesmica, nastala v veseli družini v daljnih domačih gorah.

Zvest načelu čistega zraka se pozno ponoči zavlečem pod vedro nebo, medtem ko oni trije nadaljuje s tarokom pozno v drugi dan.

Stena Mandarasa se blešči v visokem snegu, ko lezem iz spalne vreče. Pokrita je z ivjem, potok ob šotoru je čisto majhen. Bila je mrzla noč. Kvartopirci drnjohajo v baznem šotoru in šele enourna budnica jim pomaga na plano. Lotimo se kuhe in vsakdanjih tabornih opravil. Današnji dan ne bo najlepši. Proti poldnevu se prične oblačiti. Prijateljema vsaj ne bo vroče, ko bosta romala v enojko. Sicer pa dan mine, kot bi mignil. Den in Tomaž se odpravita šele pozno popoldne proti T 1, z Mitjem pa si vneto pripravljava nahrbtnike za naslednji dan. Pričakujeva Boruta in Lojza, ki se šele proti večeru vrmeta z gore. Menda je bil na rami zjutraj, ko ni bilo sonca, peklenski mraz, v bazi pa se višinske tegobe kmalu pozabijo. Že pogled na skladovnico konserv ob veliki skali pomirja. To je naša shramba. Zaenkrat se ji še ne poznajo naši številni obiski. Zavedajoč se jutrišnjega napornega dne se odpraviva z Mitjem zgodaj v horizontalo, medtem ko si dasta Boro in Lojz opraviti okoli posod in njihove vsebine.

28. 7. ne gre vse po načrtu

V jutranjem hladu šariva po kuhinji, ki jo tvori kamniti zidec in brani vetru dostop do kuhalnika. Sonce še ni posijalo na šotore, gruščnati kup za potokom pa se že zlata v jutranjih žarkih. Danes greva spat na dvojko. Čaka naju dolga pot, zato odrineva pred deseto. Do večera imava dovolj časa, a Mitja se žene kot na dirkah. Slabi dve uri in morene so kot hude sanje za nama. Že so tu ledeni odlomi in morenski kup s šotori prvega tabora. Ura je komaj enajst. To je nedvomno najboljši čas ekspedicije. In pri vsem tem Mitja izjavlja, da sva šla čisto normalno. Kaj bo šele jutri! V srce se mi prikrade skrb. »Najbrž je tudi malo zloben!« se tolažim.

V strahu pred najhujšo vročino v okrešelskem kotlu podremlejeva debelo uro v šotoru, nakar naju zbudita Tomaž in Den, ki se vračata z dvojke. Posebno Den kar žari od moči. Končno je opravil s krizo prvih dni. Kaže na bolje. Prijatelj se odpravita v bazo, midva pa lagodno romava navzgor. Časa imava dovolj. Vročina v kotlu je peklenska in naju skoro ugonobi. Sledi najine odisejade po grebenu so še vidne. Zato se danes lotiva navidez problematične ledene vesine, ki drži naravnost na ramo. Odlično gre in prej kot pričakujeva, sva v dvojki. Še ena izkušnja več.

Tudi klima je tu zgoraj kar prijetna. Vedno pihlja veter, vročina, ki sva jo prestajala v kotlu, je pozabljena. Ogledujeva steno, ki jo bova jutri skušala preplezati in iščeva

možnosti. Sicer pa je le ena uporabna. Smer drži s sedla strmo navzgor v vpadnici nekakšnih žlebov. Izstopa na rami desno od odloma višinskega ledenika. Tam se očitno pobočje položi. Zavedava se težav jutrišnjega dne in pripravlja cel kup vrvi in kovačije, ki jo bova pritrdila v steno. Mitja se loti kuhe, sam pa kopljem luknjo v velik zamet. Še sanja se nam ne, da bi v prihodnjih dneh že uspeli. Noč je že, ko je argo juha kuhana, luknja pa še ni končana. Kljub Mitjevimi izjavam o nepomembnosti mojega početja pa je to vsaj znamenje dobrega početja. Če se ti v teh višinah zljubi ubadati s takimi rečmi, imaš še nekaj rezervnih moči.

Kar nerada se zgneteava v pretesni šotorček. Veva, da bo noč neudobna in verjetno nespečna. Kuhalnik še pozno v noč domače brni, vendar kaj prida ne iztisne iz sebe. Jutrišnji dan je že med nama v zamirajočem pogovoru.

Jutro 29. 7., je strupeno mrzlo. Kišmikan in Čosraučuka žarita v soncu kot nezemski prividi. Odpravljava se v steno. Nahrbtnika sta kot dve debeli svinji. Morda steno precenjujeva, vendar bolje to kot nasprotno.

Napovedanih Denovih pet minut do stene se zavleče v debelo uro. Strmina do prve skale skriva pod pršičem led. Siten prehod nama končno odpre pot do skal. Črna in trda kamenina je to. Toda Mitja ima danes slab dan. Težave z grlom! Če prijatelj predlaga umik, je stvar resna. Odloživa opremo na polico in sestopiva. Taka je varljiva sreča v višini. To je obenem izgubljen vrh. In Mitja bi si ga upravičeno zaslužil. Naglo sva pri šotoru. Z visokim dnevem nastopa vročina. Prijatelj se zavleče v šotor, sam pa se lotim luknje v zametu. Po radiu skušava dobiti zvezo z Borutom in Lojzom, ki gresta danes iz T1. Vmes pa je greben, ki onemogoča vsako zvezo. Domenimo se za naslednjo oddajo ob treh popoldan, ko bosta že v okrešlju pod T2. Še z večjo vnmemo se lotim snežne luknje v upanju, da nam bo dobrodošla ob morebitni stiski s prostorom. Mitja preklinja žalostno dejstvo, toda pomagal mu bo le Tomaž. Le ta kar tarna, češ da s takimi klienti ne gre več nikamor, ker mu ne omogočijo nobenih resnih posegov. Mitja bo vsaj majhna tolažba »dohtarju« v bazi.

Ko imamo ob treh ponovno zvezo, se lahko slišimo skoro brez sprejemnikov. Boro in Lojz na platoju zahtevata takojšen sestop v okrešelj. Mitjo bo zamenjal Boro. Kar zviija me ob misli na strmino, ki jo bom moral zdelovati na povratku. Toda tu ni izbire. Naveževa se in v slabi uri doseževa robno razpoko. Tu se Mitja razveže in kar sam odkolovrati na okrešelj ob glasnih Lojzovih izrazih nejevolje. Vendar je plazovina očitno dobro zadelala morebitne razpoke in prijatelj srečno pride brez vrvi do dvojice v okrešlju.

Popoldansko sonce kot mučilna naprava žge v pobočje, ki drži na ramo. Omotičen pričakujem Bora, ki gara navzgor. Sneg pod robno zevjo je razmočen v kašasto čorbo, ki kar požira sicer dolgega prijatelja. Šele proti večeru zlezeva nazaj na ramo in se pripraviva za noč.

Po obilni večerji se spraviva k počitku. To noč uporabim snežno luknjo, ki mi za nagrado pokloni spanec brezskrbnega dojenčka. Zjutraj komaj dojamem, da sem res v visokih gorah in ne v domači postelji. Tudi snežna luknja utegne biti udobna.

Boro že rogovili po šotorčku. Tudi dvojka je obilno založena ob dejstvu, da smo vse te dni precej divje nosili sem gor. Zato ne štediva. Lahko si privoščiva celo luksuz, da kuhava vsak na svojem kuhalniku. Toda danes nimam pravega teka. Vse preveč je pričujoča stena in vrh Nadir Šaha.

Ob sedmih se podava z nabitima nahrbtnikoma v steno. Pobereva na polici puščene vrvi, nato pa zaplezava v neznani svet stene, ki je pravzaprav ključ vzpona. S svojimi 400 m je z okrešlja vzbujala dokaj dvomov. Prvi globoki žleb obideva na levi. Po sorazmerno lahki plezi naglo dospeva nad obok v kaminu. Že z vstopnega snežišča pritrjava prvo 100 m fiksno vrv, ki jo bodo uporabljali prijatelji pri vzponih in sestopih. V navpičnem kaminu prvič naletimo na sledi naših predhodnikov. Dve fiksni vrvi visita s pomola v kaminu. Torej tu je potekal vzpon prvopristopnikov! Dobro znamenje, in zelena luč za nadaljnja dejanja. Strm s snegom zapihan žleb naju vodi navzgor proti velikemu črnemu stolpu. Sploh je kamenina Nadir Šaha podobna antracitu. Vedno znova se spominjava vedrih barv naših Julijcev. Tu se ti zdi, kot bi plezal po mogočnem premogovem kolosu.

Le počasi se manjša množina vrvi. Klini kar ne pridejo v veljavo, saj so razpoke silno redke. Več pomoči nama dajejo redki skalni roglji. Globoko pod nama je že rama s temno pego – višinskim šotorčkom. Sonce počasi posije v te odmaknjene žlebove in na stojiščih se nastavlja toploti. Sitna poledenela mesta terjajo previdnejše ravnanje in končno doseževa vršnji del stene, kjer smo že iz doline opazovali nekakšno polico, ki drži iz stene. Ure teko in iztekajo se tudi zadnji metri fiksne vrvi. Polica, na katero smo postavili veliko upov, naju ne razočara. Varno naju pripelje po sorazmerno lahkem svetu daleč v levo in prek strmega žleba na ramo pod vršno pobočje. Vsako uro imava zvezo z dolino. S te višine se slišimo celo v bazo. Veselo javlja svoj uspeh. Dovolj imava še moči za pot navzgor. Počasi se krade v možgane drzna misel, ki pa se je še ne upava glasno izraziti. Čaka naju še ena naloga tega dne – postaviti T3. Potem se lahko vrneva. Toda nikjer ni varnega prostora, kjer bi stal droben šotorček. Greva vse višje. Razežajji se nizajo in obzorje se širi. Končno na grebenu med zapadno steno in severnim pobočjem odkrijeva v zavetju velike skale drobno poličko. Če kje, bo tu stalo 3. taborišče. Z muko se lotiva ravnanja prostora. Tistih nekaj kvadratnih metrov platna nekako pritrdiva na skalo in sneg, potem si šele oddahneva. Pozna sva. Naloga je opravljena. Misel, ki je bila ves dan navzoča, a neizrečena, dobi svoj zvok. Prenočiva v tem šotorčku, jutri pa na vrh! Drzen načrt, nič kaj v skladu z običajji ekspedicije. Toda ko v sprejemniku spet zaslišiva hreščati Lojzov glas, mu Boro pove najine načrte. Visoko sva, pozno je tudi in prihodnje dni se lahko vreme pokvari. Meniva tudi, da nama moči ne bo zmanjkalo in sploh, poizkusiti ni greh. V sprejemniku se zasliši prasket govorjenja, a končno odločitev preložimo za eno uro. S tem je kocka padla. Za vrnitev v dvojko je že sedaj pozno, čez eno uro pa bo še toliko bolj. Pretehtava položaj. Hrane nimava niti trohice, kuhalnika tudi ne – torej nič pijače. To je že malo hujše. Drugega nama ne manjka. Lotili smo se že bolj tveganih reči. Odločitev je dokončna.

Sonce se počasi nagiba za daljnja obzorja. Dovolj časa imava, da doživljava ta večer, ki mu jih ni mnogo enakih v gorniškem življenju. Čakava na signal radijskih sprejemnikov. Senca gore se daljša prek globokih ledeniških dolin. Mogočni kumulusi kipe v nebo nad dolino Čitrala. Tam je dolina Inda in monsuni, tam je vlaga. Tu pa imava zadržnena gila zaradi višine in suhega zraka. Vse temnejša postajajo pobočja Nošaka in Tirič-Mira. Mogočna bariera Istor-o-Nala se izgublja za bližnjimi grebeni v dolino. Nobenega pravega mraza ni za ta čas na teh višina. Glede na zemljevid in doseženo višino sklepava, da sva nekje na višini 6700 do 6800 m.

Končno glas iz doline.

»V redu, fanta, samo nobenih neumnosti!«

»Kje pa, ko smo pa tako brihtni!«

Zadeva je urejena. Še nekaj napotkov za jutrišnji dan, ure za zvezo in sprejemnik umolkne. Ostaneva sama. Dan počasi ugaša. Zreva proti Kišmikanu, na katerem že trepeta zadnji sončni žarek. Doline so že temne. Zavarujeva šotorček s cepini, še klin v skalo in varovalno vrv, kajti mesto za taborjenje res ni najbolj primerno. Pripravljena sva za noč, za katero veva, da nama ne bo prizanašala.

Naskok na vrh

Vsak gib enega, zbudi drugega. Z nočjo narašča veter. Nobene prave vročine ne občutiva. V polsnu spregovoriva par besed. Ura kot da se norčuje. Sredi noči me kliče Boro z glasom, kot bi vse jemal vrag, pa je le nevihta globoko spodaj v dolinah. Prav smešno, ko gledava na bliske od zgoraj. Skrbi naju vreme. Proti jutru močan veter strava najin šotorček. Prava odurnost. Da bi se le že enkrat naspala.

Končno v jutranji sivini razločiva gore na zahodnem obzorju. Zadnji julij! Danes bo odločeno, ali bova uspela ali ne. Za požirek čaja bi dal marsikaj. Tolaživa se, da bova to žejo nekoč bogato zalila. Pa ne enkrat. Toga zlezeva na plano. V strupenem mrazu skušava nataktniti dereze. Za začetek strgam vez. Boro pravi, da je to dokaz viška moči, sam pa komentiram z grdo besedo. Nazadnje lahko greva. Prezidij Hin-

dukuša se že razkošno koplje v soncu. 7700 m niso mačje solze. Tale Nadir Šah pa jih ima komaj 7000 m, če jih sploh ima.

Zakoračiva v strmino nenavezana, zanašajoč se na poljske opise. Do vrha tako ne more biti daleč. Greva preveč v levo in gaziva sneg, da se vsakih nekaj metrov kar sesedeva. Je pa že boljši greben, pa še lepši razgled je. Ob 9. uri imava prvo oddajo že visoko nad taboriščem. Iz baze nama kličejo vzpodbudne klice, midva zakrakava s suhimi in razbeljenimi grli naš bojni klic: Tri srca... Ko bi imela s seboj steklenico! (To nima z reklamo nobene zveze.) Naslednja oddaja bo opoldne, – takrat bova že na vrhu. Izjaviva, da se kar v redu počutiva – če sediva. Potem je oddaje konec in zopet greva dalje. Ledenik Mandaras leži kot lisasta žival globoko pod nama in vrh istega imena je dokaj nižji ob naju. Pobočja, ki leže pod nama v dolini Mandaras in Šahtaur, se nad nama zožujejo. Vse več je modrine. Božanski občutek, ko veš, da je cilj takorekoč dosežen. Ob enajstih rineva proti zadnjemu sneženemu robu. Pospešiva korake, glava je morna in pred sabo imava le en cilj. Toda vrh je še daleč. Kakšno razočaranje. Ozek snežni greben teče nekaj časa proti jugu, po tem se spusti v sedelce. Le nekaj desetih metrov je dovolj, da naju kar zviije. Pravi vrh sploh ni konica, kot sva pričakovala, ampak obširna snežna planjava takole za nekaj nogometnih igrišč. Odkolovrativa prek planote, noge naju ne ubogajo najbolje. Morava do edinega očka skal. Tam je vrh. Če hočeva počiti, greva kar v horizontalo. Pravi luksuz. Nekajkrat ponoviva ta čudni način osvajanja vrha. In končno skale. Na koncu skalnega pasu oblikujeva možica. Torej sva na vrhu. Zopet se zasliši klic o treh srcih in še kaj, potem pa loviva sapo. Na scefranem papirju za zahrbtno uporabo pustiva napisane znake najinega obiska. Še datum, potem sledi poziranje. Škoda, da nimava zastavic. Čez čas se nama počutje izboljša in se za celo uro udomačiva na vrhu.

Nočni veter se je povsem potuhnil in ozračje je mirno kot morje pred nevihto. Fotografirava kot nora. Sicer pa je tudi kaj videti. Kamor seže oko, se vrste gorovja, ki tonejo v čadu puštinj na severu. Mogočni kopasti Šahtaur se dviga na vzhodu in zapira pogled dalje na ves centralni hindukuški greben. Očitno je višji od najinega vrha, ki ima koto 7125 m v oklepaju. Ta čas je gora cilj francoske odprave, s katero smo potovali skupaj zadnji del poti. Desno od Šahtaura pa kipi čudoviti vrh, pravi Matterhorn Hindukuša, 7150 m visoki Udren Zom. Globoka dolina loči piramidasti vrh kupole Nadir Šaha. Na severu se grmadita potencialna cilja naših prizadevanj – Naser Čosrau Čuka in Kišmikan. Sedaj se jima bomo lahko posvetili. Prostranstva številnih vrhov okoli Tirič Mira in Nošaka pa so svet zase, odmaknjen visoko nad okoliš. Obračava se v sestop. Srce prekipeva v veselju, telo pa hlepi po kapljici vode. Iz dolin vro kopasti kumulusi in počasi plezajo na vrhove. Še zadnja kalvarija prek sedelca, nato pa gre pot le še navzdol. Opoldne imava zvezo z dolino tik nad trojko. Mitja je zopet v polni formi in naju čaka s Tomažem v T1, Lojz in Den pa ta čas plezata v T3. Sta tako rekoč na dosegu, vendar se ne slišimo.

Zopet sestopava. Vsak izgubljeni višinski meter vrne kanček moči. Še nekaj tekočine in stvari bi se popolnoma normalizirale. Na rami nad steno se snidemo z Denom in Lojzom, ki gresta proti vrhu. Sedaj, ko je vrh naš, je tudi nadaljnje dogajanje mnogo bolj sproščeno. Prek stene greva kot na juriš. Kot bi trenil, sva v dvojki, kjer se vrževa na juhice, pudinge in čaje. Po dveh urah se počutiva kot v raj. Brez odlašanja se zapodiva navzdol na plato. Vreme se kvari. Lojzu in Denu se obeta slabše vreme kot nama. Goro zagrinja velikanska meglena zastava. V T1 naju pričakujeta Mitja in Tomaž. Veselo snidenje in spet drvimo navzdol. Silni dogodek in sreča nad uspehom nama daje moči, da se podimo po morenah kot s povsem preproste ture.

Z nočjo smo v bazi. Osem dni po prihodu zopet v bazi in to z vrhom v žepu. Naslednji dan sta na vrhu tudi Den in Lojz. V bazi nas čaka »gspan«. Dan zatem, ko smo vsi zopet zbrani v bazi, pade ovca na žrtvenik za naš uspeh na Nadir Šahu.

POGORJE BREGINJSKEGA STOLA

ZDRAVKO LIKAR

a skrajnem zahodu naše domovine se v smeri ZSZ vleče zelo zanimivo Stolovo pogorje.

Razprostira se od Kobarida, kjer Soča vstopa v obširnejšo ravnico, pa vse tja do zahodnega roba Beneške Slovenije ob Tilmentu v Italiji.

Od Breškega Jalovca (Monte Maggiore – 1615 m) se Stolovo pogorje nadaljuje onkraj meje v Čamponskem pogorju do Tilmenta preko Velikega vrha (1621 m), Laneža (1631 m) in Čampona (Chiampon 1710 m). Pod Breškim Jalovcem – na Plazeh – doseže jugoslovanska meja svojo najzahodnejšo točko – 13° 22' vzhodne dolžine.

V poglavitnih potezah kaže Stolovo pogorje že vse značilnosti zahodnih Julijskih Alp.

Toda oglejmo si le del Stolovega pogorja – pogorje Breginjskega Stola, ki se razteza v dolžini okoli 15 km od Kobarida (234 m) pa do vrha Stola.

Krejsko ali Staroselsko – Starijsko podolje obdaja na severni strani dolgo, a ozko pogorje Breginjskega Stola. To pogorje poteka v presenetljivo premi smeri proti zahodu. Kljub sorazmerno skromnim višavam je Stolovo pogorje v pokrajini zelo opazno in stoji nad dolino kot mogočna pregraja.

Na severni strani pogorja Breginjskega Stola omejuje dolina Soče, ki je od Žage pa do Kobarida vrezala globoko strugo med Polovnikom in Breginjskim Stolom.

Od Skutnika oziroma Kaninskega pogorja pa loči Breginjski Stol ozka struga Učaja. Pogorje Breginjskega Stola sestoji v vsem obsegu iz triadnih apnencev, toda v znatnem delu so ti prekriti z ostanki jurskih in krednih kamnin. Apniški skladi so nagnjeni proti severu ter gledajo s svojimi konci iz južnih pobočij, ki so zaradi tega zelo strma, skalovita, povečini gola od vrha do tal, porasla le s travo. Tako so večje skalnate površine opazne že tik nad Kobaridom: na strmih južnih pobočjih Babe (767 m), Huma (900 m) in Starijskega vrha (1136 m). Večje skalnate strmine – robje, so tudi pod Vršanjo glavo (1353 m) nad Borjano. Južna pobočja so tudi razjedena s številnimi hudourniški grapami, plazišči in melišči. Spomladi tečejo tu številni tudi zelo vodnati potočki in potoki, ki tečejo po Stolovih strminah v Nadižo.

Razen po svojih sorazmerno skromnih višinah se pogorje Breginjskega Stola loči od ostalih gorskih skupin zahodnih Julijcev še po reliefu. Prav gotovo je bilo tu pomembno delovanje soškega ledenika v diluviju. Ta je prodril v Starijsko dolino visoko navzgor čez Kred in Borjano, najbrž pa še znatno čez.

Poleg ledeniškega jezika, ki je segal po dolini, so dognane tudi morene v znatni razsežnosti v ovršju med Starijskim vrhom in Vršanjo glavo v nadmorski višini med 1100 m in 1124 m. Čez to sedelsko področje je tedaj še odtekal odcepek soškega ledenika v Starijsko podolje proti površju Nadiže.

Zato so pobočja Stola tudi tako neizrazita, brez ostrih oblik, krnic, vrtač itd., kar je značilno za vse druge okoliške gore, po katerih je polzel mogočni soški ledenik, ki je bil dolg približno 50 km.

Pogorje Breginjskega Stola je pomembno tudi v zgodovinskem oziru.

Že v rimskih časih je iz Akvileje peljala važna prometna pot ob obronkih Stola, čez griček Sv. Antona nad Kobaridom proti prelazu Predelu in nato v provinco Norik. Stol je bil strateško važen tudi v obeh svetovnih vojnah.

V I. svetovni vojni so Italijani na pobočjih Stola uredili mnogo najrazličnejših vojaških objektov. Tu je tekla druga italijanska obrambna črta. Iz Stanovišča na podnožju Stola so italijanski rezervisti speljali dokaj dobro vojaško cesto – mulatiero. Speljana je do planine Božca in nato po vsem Stolovem pogorju do Starijskega vrha. Po tej cesti se je pripeljal celo italijanski kralj Vittorio Emanuele, ki je prišel na ogled položajev. Kjer stojijo sedaj pastirske staje, so bila tedaj urejena vojaška taborišča in skladišča za vojaški material. Stolovo pogorje je, kot vse okoliške gore, preluknjano in razrito: še sedaj so vidni ostanki okopov, rovov, topovskih položajev.

Po proboju oktobra l. 1917 so te položaje zasedli Avstrijci. Vojaški material so domačini po vojni uporabili za zgraditev senikov in številnih ut, ki so jih postavljali na pobočju Stola.

Po I. svetovni vojni je bilo to ozemlje po londonskem sporazumu priključeno Italiji. V II. svetovni vojni se je upor proti okupatorju na tem ozemlju razmahnil šele l. 1943. Na Stolovem pogorju je bilo več spopadov z Italijani in Nemci. Največja bitka pa je bila nedvomno tista z Italijani 18. maja l. 1943.

Po boju na cesti Kobarid–Žaga so se partizani Gradnikove brigade umaknili proti Slemenu. Razvil se je ogorčen boj od Stariškega vrha pa vse do planine Božca. Italijani so napadali z vseh strani: z juga iz Breginja, s severa iz Žage in Kobarida. Poskušali so na razne načine zavzeti položaje partizanov, pa jim ni uspelo. V tej bitki so partizani Gradnikove brigade dosegli lep uspeh: vojaki 3. alpske brigade, policijskih in drugih enot so imeli okoli 80 mrtvih in ranjenih, partizani pa le štiri.

Po tej bitki so se partizani umaknili na Polovnik, na planino Jama. (Podatki po pripovedovanju Janka Perinčiča, prvega predsednika NOO Kobarid.)

Lani l. 1968 za Dan borca – 4. julija je bila na planini Božca slovesnost, na kateri so odkrili spominsko ploščo v spomin na to bitko. Po kapitulaciji Italije 8. septembra l. 1943 so bili na Stolu položaji partizanskih enot, ki so branili dostop v »Kobariško republiko«. Obstajala je do 1. novembra l. 1943.

Nemci so od severa prodrli preko Trnovega in senožeti med Humom in Babo. Med potjo so požgali kmetom trinajst senikov.

7. novembra l. 1943, v čast oktobrske revolucije, je skupina mladeničev iz Starega Sela postavila na Humu nad Kobaridom veliko rusko zastavo, ki so jo Nemci dolgo obstreljevali, nato pa odšli ponjo z vso kobariško posadko.

Po koncu vojne, 15. septembra l. 1947, je bilo to ozemlje priključeno k novi Jugoslaviji.

Klimatske razmere na Breginjskem Stolu

Pogorje Breginjskega Stola stoji kot mogočna pregrada, raztezajoča se v smeri VZ in je tudi prvi višji greben od morja sèm. Pred njim ležeča Mija (1189 m) je znatno nižja, Matajur (1643 m) pa je bolj odmaknjen, zato se na južnih pobočjih Stola poznajo še močni vplivi iznad Jadranskega morja. Segreti zrak iznad morja prodira preko Furlanske nižine po Nadiški dolini. Zato imamo v Breginjskem kotu sorazmerno milo klimo tudi pozimi. Na južnih pobočjih Stola sneg hitro skopni, ostane le v dolgih jezikih, ki segajo nizko do prvih obronkov gozda. Toda ob hudih zimah je tu velika nevarnost plazov, ki so dokaj pogosti.

V nenavadno hudi zimi se je februarja 1952 sprožil v travnatih pobočjih Stola velikanski plaz, ki je zasul pod sabo del vasi Borjana, terjal dve žrtvi, Rozalijo Hrast in njenega sina Andreja, ter porušil enajst hiš. Nesreča pa bi bila lahko še večja. Prvi plaz je namreč prišel 13. februarja ob štirih popoldne. To je bilo le opozorilo, da so se ljudje umaknili. Drugi plaz je prišel 14. februarja ob treh zjutraj.

Nižje od stare Borjane so zgradili »novo« Borjano z osmimi hišami.

Na severni strani preprečuje dotok bolj hladnega zraka mogočni Kanin.

Zato prav nad tem področjem nastopa zelo močna kondenzacija in zato ni čudno, če spada dolinica Učēja pod Stolom med najbolj namočene predele Slovenije z okoli 3000 mm padavin na leto.

Drugi činitelj, ki vpliva na klimo Stola, je tudi sorazmerno slaba poraslost pobočij. Stol je na južni strani le slabo porasel z gozdom – večinoma z visoko travo. Ti predeli se čez dan zelo segrejejo in vsako popoldne začne iz doline pihati značilen veter ob popoldnevih, ko segreti zrak puhti v višine. Pozimi ustvarja značilno oblikovane snežne opasti na grebenu Stola.

V Dolu, dolini pod Stolom, odprti proti dolini Učēja, se zadržuje sneg včasih še globoko v poletje.

Gospodarski pomen Breginjskega Stola

V širšem pomenu Breginjski Stol v gospodarstvu ne pomeni veliko, za vasi na njegovih obronkih pa je pomemben iz več razlogov. Na severni strani, ob Soči, ležijo tri vasi: Trnovo, Srpenica in Žaga. Na južni strani je neposredno na obronkih Stola devet vasi: Staro Selo, Kred, Potoki, Borjana, Podbela, Stanovišča, Homec, Sedlo in Breginj. Že v ravnici pa leži Kobarid. V naslednjem bi rad ta pomen za vasi obrazložil.

Živinoreja

Pobočja Breginjskega Stola so izredno prikladna za pašo. Zato so tako na južni kot na severni strani domačini uredili velike pašnike.

Na južni strani so velikega pomena travnate površine predvsem za vasi Breginjskega kota. Tu imajo blizu vasi urejene obsežne pašnike, na katerih se pasejo poleg krav tudi konji in številna drobnica. Tu nimajo urejenih staj in ženejo živino iz vasi na pašo vsak dan.

O planšarstvu na severni strani Stola rad pripoveduje nekdanji dolgoletni pastir na planini Božca, 76-letni Anton Trebša-Tona iz Srpenice:

Na severni strani Stola sta urejeni dve stalni planini.

Prva leži nizko ob cesti, ki pelje iz Žage v Italijo. Imenuje se Stara Utra. Na tej planini pasejo predvsem drobnico, včasih pa tudi nekaj krav.

Veliko pomembnejša pa je planina Božca, ki leži na 1270 m pod grebenom Stola. Ustanovljena je bila l. 1928 na pobudo nekega inženirja, čeprav so se kmetje temu upirali. Do staj so speljali zelo dobro pot, po kateri se lahko pride tudi z avtomobilom.

Lastnika te planine sta bili vasi Srpenica in Trnovo, sèm pa so gnali živino tudi kmetje iz Žage in Kobarida. Za vzdrževanje te planine so morali tisti kmetje, ki so imeli na planini živino, plačevati posebne davke.

V letih 1945–52 so imeli na Božci vsako leto povprečno 172 glav goveje živine. Vsak dan so pridelali 14 q mleka, iz katerega so naredili 12 sirov, poleg tega pa še skuto in maslo. Na Božci je bilo zaposlenih sedem pastirjev in en mlekar.

Krave so pasli od Vršanje glave (1353 m) pa vse do vrha Stola (1668 m).

Ko je živina popasla široko dolino pod Vršanjo glavo, so jo odgnali proti Stolu; najprej na Jalovce, kjer sta še danes velika bazena, močila za živino; odtod pridemo v Lobanovo, kjer so tri močila. Odtod so živino gnali na velik, nagnjen pašnik, pokrit z majhno, a sočno planinsko travo – na Planjo; pod njo je velika vdorina – Jama. Ko so krave vse te predele popasle, so jih gnali na Ojstrk, to je greben nasproti Stola. Pastirji so po vodo hodili v Dol pod Stolom: verjeli so, da tam priteče voda izpod skale točno ob enajstih dopoldne.

V te samotne kraje so poleti zahajale in se hodijo past ovce-zaganjavke iz Breginja, ki so brez pastirja. Pastir Tona jih je nekoč naštel tri sto. Velika nevarnost za živino in pastirje so tu strele ob nenadnih nevihtah. Vsako leto strele ubijejo nekaj krav, pa čeprav so na višinah postavljeni strelkovodi.

Pred letom dni je prevzela lastništvo na Božci Kmetijska zadruga Kobarid. Poleti 1969 je bilo na planini približno 120 krav. Mleko so odvažali v kobariško mlekarino. Staje na Božci so bile večkrat porušene in nanovo narejene. Od prvih primitivnih staj, ki so jih postavili pred II. svetovno vojno, ni ostalo nič. Po vojni so zgradili tri nove zidane staje: dve od njih sta za živino, v tretji pa so prenočišča, kuhinja in majhna sirarna. Zgradili so tudi velik vodni zbiralnik, v katerega odteka s streh voda ob nalivih.

Pastir Tona ve povedati tudi marsikatero zanimivost.

Blizu staj, na grebenu, sta dva majhna, železna križa. Prvi križ spominja na tragično umrlega lovca iz Borjane. Ta je nekaj let pred I. svetovno vojno lovil divjad na Stolu. Tu ga je zadelo snežno neurje. Čez nekaj dni so ga dobili zmrznjenega.

Drugi križ stoji v spomin na 12-letnega dečka, ki je malo pred I. svetovno vojno delal z očetom seneno kôpo na južnem pobočju Stola. Na vrhu kope ga je zadela strela.

Tona ve tudi povedati, da so v času med obema vojnama in po II. svetovni vojni bile na Božci velike oglarske kôpe, last Borjancev. Bilo jih je okoli 15–20. Gorele so noč in dan, oglje pa so s kamioni odvažali v dolino. Izsekali so dobršen del gozda okoli planine, ki se še danes ni zarasel. Italijani so tukaj imeli tudi veliko žago, iz niže ležečih Korit, kjer je tekla mrzla voda, pa so napeljali vodovod. Voda je po ceveh poganjala velika črpalka.

Poraslost

Pogorje Breginjskega Stola je skoraj docela poraslo; skalnate površine so bolj redke.

Na severni strani prevladujejo bukovi gozdovi, ki pa jih pogosto prekinjajo večje ali manjše jase, senožeti in košenice.

kosit sočno gorsko travo.

Tudi tu vidimo, kakšna je usoda nekdanjih košenic. Pred leti so jih še kosili, sedaj pa na to opozarjajo le še razpadajoči seniki in majhne ute na strmih južnih pobočjih. Tu in tam vidimo še podrte kôpe, senike polne sena, ki ga nihče ne spravi v dolino, in osamljene, štrleče kole nekdanjih kôp. Le redki so še kmetje, ki se odpravijo julija Seno, zvezano v »brémna«, spravljajo pozimi v dolino po žicah. Nekdanje senožeti so poleti porasle z visokoraslo, tudi čez meter visoko travo. Kje je vzrok za takšno stanje košenic? Stari rod počasi izumira, prihajajo mlajši, ki pa jih ne vleče več na strma gorska pobočja. Zadovoljijo se s senom iz doline; če pa jim ga primanjkuje, ga kupijo. Mogoče je vzrok opuščanju košenic v hribih tudi pomanjkanje delovne sile. Mlajši rod hoče čim hitreje in čim lažje priti do krme. S stroji pa na strminah ni nič.

Travnate površine zavzemajo poleg jas in senožeti na severni strani tudi skoraj celotno južno pobočje do vrha Stola. Večkrat pa je na teh travnatih površinah prišlo do požarov: bodisi zaradi strel ali pa pri trebljenju senožeti. Stolova pobočja so le deloma porasla z gozdom. To predvsem na severni strani, kjer prevladujejo bukovi gozdovi. Na južni strani je le mlad gozd, ki težko uspeva zaradi izredne strmine, melišč in plazišč. Tu ne prevladuje izrazito nobena vrsta drevja: opazimo bukev, gaber, hrast (dobimo ga zelo visoko – tudi do 1200 m), jesen, jelševje, leskovje itd. Značilno za Stol je, da le redkokdaj zapazimo iglavce; če pa jih, rastejo le posamezno ali v manjših gručah. Malokje so bili zasajeni.

Po katastrofalnih plazovih februarja l. 1952 so pobočja pod Vršanjo glavo, po katerem je drsel plaz, zasadili s smrekovimi mladikami. Toda pogoji za rast so tu prehudi. Smreke so dosegle višino le do enega metra, pritisnjene so k tlom in oguljene, biča jih veter iz doline, suši jih sončna pripeka in vznemirja nenehno drsenje zemljišča.

Na pobočju Stola, v dolinici za Breginjem, je lepo urejena drevesnica z okoli 5000 m² površine.

Pred vojno je bil Stol mnogo manj porasel z gozdom, kot pa je danes. Pobočja so bila še bolj gola. Ljudje so gozd izsekavali za pridobitev novih senožeti. Po II. svetovni vojni so nenačrtno izsekovanje preprečili.

Na tratah, strminah in robih Stolovega pogorja raste spomladi, poleti in jeseni raznovrstno cvetje, zdravilne rastline, zelišča, itd.

Tu rastejo tudi predstavnice flore, ki so značilne za visoke gore. Lepo je videti konec aprila in maja robove na južni strani. Tedaj se namreč obarvajo z živo-rumeno barvo, ki jim jo dajo neštivilni cvetovi lepih jegličev (*Primula auricula*), ki jih je tu presenetljivo veliko.

V skalnatih robih pod vrhom Stola je poleti moč dobiti tudi simbol naših gora – planiko.

Na Božci cvetejo poleti temnordeče murke, na severni strani pa tudi mnogo rododendrona in velikega svišča.

Trate in senožeti po vseh višjih predelih Stola so junija in julija odete v oranžno barvo, ki jim jo dajejo neštivilni cvetovi arnike.

Sem gor jo hodijo nabirat iz doline in pred leti tudi iz Drežnice onstran Soče.

Ko se vzpenjamo po strmi poti od Babe proti Starijskemu vrhu, moramo večkrat hoditi skozi gosto malinovo grmičevje. Mnogo je tudi borovnic, ki rasto predvsem na severni strani Stola.

Lovstvo

O lovstvu na Breginjskem Stolu pripoveduje tajnik LD Kobarid Anton Šturm. Stol je zaradi svoje lege in reliefa zelo zanimiv tudi zaradi izredno pestrega živalstva, predvsem divjadi.

Stol si delita bovška in kobariška lovska družina. Meja med obema družinama poteka od Soče pri Srpenici do Kreda na koto 1281, od tu naprej pa »vodotočno« po grebenu do vrha Stola, odkoder se meja spusti do državne meje ob Nadiži pod Breškimi Jalovcem.

Od divjadi je na tem področju največ srnjadi. Njih število se ne da določiti, saj srne prehajajo iz območja LD Kobarid v bovško in celo preko Soče v Drežnico. Na tem območju je opaziti tudi dve skupini gamsov. Prva skupina se zadržuje na meliščih in robeh ob državni meji – na Plazeh. Drugo skupino je mogoče opaziti na težko dostopnem terenu okoli Starijskega vrha. Do sem gamsja slepota ni segla, ker je Stol izoliran od Soče in Učeeje.

Redni gostje na Stolu so tudi divji prašiči. Potujejo od Stola na Mijo in obratno. Pred leti so naredili kmetom veliko škodo po nižje ležečih senožetih. Velike površine so razrili in razkopali. Zajcev je zadnja leta malo, ker jih je pred 5–6 leti veliko uničila zajčja kuga. Lansko leto so na območju Stola vložili 41 zajcev za poživitev, ohranitev in izboljšanje te vrste divjadi.

Na Stolu se zadržujejo tudi nekateri predstavniki večje pernate divjadi.

Divji veliki petelin se zadržuje predvsem na območju od Starijskega vrha do Vršanje glave. Cenijo, da jih je okoli 8–12.

Ruševcev je okoli 15–20, zadržujejo pa se predvsem v robeh Vršanje glave in v skalah pod Stolom.

Mnogo je tudi kotornov ali jerebov: 40–60, včasih pa jih je bilo še več.

Pozimi so opazili tudi štiri belke okoli TV-antene na vrhu Stola.

Mnogo je seveda kavrov, videli so tudi krokarja.

LD Kobarid je blizu Starijskega vrha, približno na pol poti iz Kobarida do Stola, postavila lovsko kočjo na prijetnem, zavetrnem kraju (1200 m). Lovci in mladina so popravili staro italijansko pot tako, da so material za kočjo pripeljali s traktorjem čez Božco. Odprta je bila 3. septembra 1968. leta.

Druga lovsko kočja, last LD Bovec stoji na severni strani ob cesti, ki pelje na Božco. Na Stol hodijo loviti tudi tujci, predvsem Italijani.

Turizem

Vrh Breginjskega Stola (1668 m) je dostopen od več strani. Od južne strani drži na Stol več poti: skoraj iz vsake vasi ob vznožju se vije pot do slemena, kjer se priključi glavni poti. Največ se uporablja pot iz Stanovišč po stari italijanski mulatieri. Od severa pelje iz Žage dokaj dobra cesta tudi za avtomobile do Božce.

Za ogled celotnega pogorja Breginjskega Stola pa je najprimernejša pot iz Kobarida. Ta pot je dobro markirana.

Turisti obiskujejo Stol predvsem poleti. Največ je nedeljskih turistov, ki se pripeljejo po cesti do Božce in se nato povzpno na uro oddaljeni vrh Stola. Bolj malo je tistih, ki se odločijo za pešpot iz doline na vrh Stola. Največ obiskovalcev je domačinov. PD Kobarid organizira vsako leto turo na Stol, lani pa so se nanj povzpeli tudi učenci kobariške osnovne šole.

Na vrhu Stola stoji velika TV-antena, ki sprejema program z Nanosa in ga oddaja v bovško, kobariško in tolminsko dolino. Bila je postavljena l. 1963.

Redni obiskovalci Stola so tudi lovci, včasih celo tujci. Pozimi pa v te kraje ne zaide skoraj nihče. Le redki so tisti, ki se pozimi povzpnejo na vrh Stola. To so le občasno radijski tehniki, navdušeni smučarji in ljubitelji gora.

DRUŠTVENE NOVICE

OB DESETI SKUPŠČINI PZS

Raznim organizacijam pomenijo skupščine mejnik, trenutek, ko se ocenjuje delo in se rojevajo novi načrti. Hkrati je to še zbor aktivistov organizacije, in zatorej vse kaj drugega kot gola formalnost. Te misli so prevevale mene, bržkone pa še marsikakega delegata in gosta 10. skupščine naše planinske organizacije že kmalu zatem, ko je pričela teči nit zasedanja. Že kmalu smo tudi lahko ugotovili, da bo skupščina prav gotovo ena najboljših, izrazito delovna in zelo racionalna. Oglasilo se je vsega dvajset ali nekaj malega več razpravljalcev, tudi besede gostov je šteti bolj med razpravo kot med prigodne vljudnostne pozdrave. Predsednik dr. Miha Potočnik pa je v povzetku k izčrpnemu tiskanemu poročilu upravnega odbora podal jasen prerez dogajanja v našem planinstvu v obdobju med dvema skupščinama in nekaj smernic za prihodnje delo. Po njegovih besedah je 10. skupščina zaključila izredno plodno obdobje naše organizacije, o katerem sicer govori poročilo, ki pa seveda ne more zajeti vsega ogromnega dela, zlasti dela neštetihih tistih, skromnih aktivistov 113 planinskih društev v Sloveniji, mentorjev, vodnikov, oskrbnikov, inštruktorjev, aktivnih planincev in ne nazadnje plačanih administrativnih delavcev.

V tem mnenju se je predsedniku pridružil predsednik PZJ dr. Marijan Brecelj, ki je v svojih besedah pohvalil zlasti nenehno prizadevnost PZS, da pomaga planincem drugih republik, še zlasti kar zadeva alpinizem in gorsko reševalno službo. Dr. Miha Potočnik je v nadaljevanju poudaril zlasti močan delež dejavnosti planinske mladine. Skoro polovica članov PZS je mlajših od 25 let, mnogi se že sedaj odklikujejo kot organizatorji, vodniki in učitelji še mlajših vrstnikov, tako da se nam ni treba bati bodočnosti in časa, ko bo delo iz rok sedanjih delavcev prešlo v roke tistih, ki nam bodo sledili.

Uspešno delo planinske propagande, kulture, založništva, pričajo, da mnogo truda in skrbi posvečamo duhovni strani dela. Po besedah diskutanta Mateja Bora, predstavnika Skupnosti za varstvo okolja, se ta nematerialna plat dela odraža tudi v nespornih vodilnih pobudah PZS in predsednika Potočnika v zvezi z varstvom narave.

Tako ni težko razumeti predsednikove trditve, da se je PZS krepko uveljavila v našem javnem življenju. Ne nazadnje se to odraža tudi v zelo živahnih in dobro obiskanih sejah UO PZS, kar kaže, da so planinski delavci vdani idejam, ki so jih začeli uresničevati začetniki slovenskega planinstva že pred osemdesetimi leti.

Glede afirmacije v javnosti ni dvoma, z najvišjega mesta jo je potrdil dr. Marijan Brecelj, vršilec dolžnosti predsednika LS SFRJ, ko je v kratkih besedah osvežil spomin na zmagi na Annapurnah in zbranim planinskimi aktivistom sporočil odločitev predsednika Tita, da prevzame pokroviteljstvo nad 4. JAHO, ki bo prihodnje leto odšla na vrhove v masivu Kangčendzöng.

Predsednik PZS se je v kratkem ustavil tudi pri planinskem gospodarstvu, ki nam vsem skupaj povzroča že prav »grozljive skrbi«, in nam žre sile, ki bi jih ob boljših gmotnih pogojih lahko posvetili »čisti« planinski dejavnosti.

O tem je razpravljajal tudi tov. Tone Bole, predsednik gospodarskega odbora LS SR Slovenije. Omenil je investiranje in nakazal nekatere možnosti, ki bi jih lahko izrabila tudi planinska organizacija. Še posebej se je ustavil pri problemih Posočja in območja Julijskih Alp. Izrazil je odločno prepričanje, da je doba prosjačenja, obdobje karitativnih podpor mimo, in da se bo tudi planinska organizacija morala zateči h kreditnemu sistemu investiranja, se vključiti v skupno delo s partnerji, bankami itd. O napredku in priznanju PZS s strani turističnih dejavnikov je govoril predstavnik Republiškega sekretariata za gospodarstvo tovariš Lipičar. Omenil je, da bo po najnovejših predlogih Republiškega komiteja za turizem PZS uvrščena v prvi ugodnostni razred, torej vzporedno z organizacijami, ki grade turistične objekte v večjih središčih.

V povzetku predsednika Potočnika so zlasti privlačne njegove misli o varstvu narave. Uspelo mu je daleč preiti običajni okvir in nivo razprave o tem vprašanju s tem, da se ni zadovoljil s tožbami na račun tistih, ki si preveč radi utrgajo planinsko cvetko.

Poudaril je, da je doba romantike že minila, da je danes ogrožen že neposredno človek in širša narava, v kateri živi in dela.

Ne bili bi dosledni, če bi na tem mestu ne zapisali iskrenih besed večine govornikov, ki so v planinskem gibanju in sodelovanju med jugoslovanskimi planinci našli in spoznali veliko prednost, da neprisiljeno, na temelju različnih potreb in odkritih simpatij gradi in uresničuje misel o bratstvu in enotnosti naših narodov. Če kje, potem je ta pojem dobil kri in meso med planinci, kot nekdaš med borci naše NOV.

Iz srca vesel sem lahko, da sem bil med tistimi, ki smo med zborovanjem čutili pomirjujočo moč teh izjav. Majhnemu narodu, državi na politično-strateškem prepihu taka stališča mnogo pomenijo, še toliko bolj pa zavest, da mnogo dobrih, z naravo tesno povezanih ljudi ta stališča vsak dan tudi v resnici zastopa.

V tem smislu so izzvenele tudi besede Radeta Kušiča, predsednika PZS Srbije, ki je srečanje izkoristil, da je povabil tudi slovenske planince k čim večjemu obisku na zletu jugoslovanskih planincev na Kopaoniku.

Med gosti je razpravljajal tudi Vlado Dernač, predstavnik komisije za telesno kulturo Slovenije, ki je delegatom podal sliko sedanjega stanja v telesni kulturi.

PZS in PD so enakopravno zajeti in postajajo čedalje bolj redno deležni podpore tako za gradnjo in vzdrževanje planinskih objektov kot za kvalitetni šport. Dokaz za to je podpora SRS četrti JAHO in sklep, da bo IS SRS vsako četrto leto pomagal pri finansiranju večje odprave. Vzpodbudne so bile tudi besede Alberta Jakopiča, predstavnika republiškega štaba za splošni

Ljudski odpor, ki je planinski organizaciji dal priznanje med organizacijami, ki so posebno pomembne za krepitev obrambne moči države. Planinski vzgojitelj Mahovne, Lavrenčič in Melanšek so obravnavali delo z mladino, pri čemer je Mahovne poudaril pomembno vlogo vzgojiteljev mentorjev ter njihovo požrtvovalnost, hkrati pa opozoril, da bi tem delavcem morali dati večjo materialno pomoč, saj ob množični rasti pionirskih skupin in krožkov osebne možnosti mentorjev pač niso neomejene.

Lavrenčič je s svojim prikazom razmer na Koprskem, kjer je v kratkem oživel 6 krožkov s 550 člani dokazal, da so možnosti v bistvu omejene samo s številom organizatorjev in s sredstvi. Melanšek, dolgoletni mladinski organizator, je v svojem prispevku poudaril, da pri mladinski vzgoji in izobraževanju ne gre zgolj za planinsko mladino, temveč za širši okvir.

Kar zadeva pomoč skupnosti, je Melanšek poudaril, da smo planinci dosegli pomoč in sodelovanje skupnosti na republiški ravni, da pa bi jo bilo treba sedaj decentralizirati in oživotvoriti na občinski ravni. Seveda ne gre samo za upravne organe; pridružiti bi se morali tudi turizem, mladina, teritorialna obramba. Skratka, gre za namensko pomoč po specializiranih vprašanjih. S praktično dejavnostjo pri planinskem gospodarstvu se je ukvarjalo precej razpravljalcev.

Za te delavce ne veljajo nobeni zakoni, proste sobote in nedelje ni, dan traja 16 ur in celo več. Stanje zahteva ustrezno analizo in enotno pripravo samoupravnega dogovora za vso Slovenijo, je dejal podpredsednik Bučur.

Delovni predsednik tovariš Oblak, sicer predsednik zasavskega koordinacijskega odbora, je o delu meddržavnih odborov govoril o sanaciji stanja v planinskih domovih. Njegovo misel o sprostivni davka je kasneje z druge strani načel odbornik PD matica dr. Erega, ki je učinkovito prikazal, da oprostitev prometnega davka za točenje alkoholnih pijač v planinskih postojankah pravzaprav nič ne pripomore k izboljšanju stanja. Občine bi naj pomagale raje drugače, s krediti in prispevki, ki bi pomagali premostiti razlike med dejansko in planirano amortizacijo.

V razmišljanju o planinskih kadrih je tovariš Oblak opozoril na moralno nagraditev aktivistov PD in PZS z državnimi odlikovanji, in nakazal nepravilnost poslovanja inšpekcijskih služb, ki obravnavajo delo planinskih domov in organov brez sodelovanja upravnih odborov PD.

Stanko Kos in Andrej Stegnar sta pozvala predstavnike društev k večji in bolj disciplinirani dejavnosti v zvezi z vzdrževanjem planinskih poti. Naš univerzalni aktivist ing. Tomaž Banovec je razpravljal o propagandi ter povedal, da ni uspešne dejavnosti brez koledarja. Nam ta akcija doslej še ni uspela, vendar zavaljo tega ni treba vreči puške v koruzo.

Referent je omenil dva jubileja: trestoto oddajo »Odmev z gora« v radiu in skoro petletno redno publicistično dejavnost v Delu, ki je novice o življenju v naših gorah zelo približala bralcem širom po Sloveniji in celo nadomestila nekdanjo povezavo centra z društvi.

Bine Vengust, načelnik GRS, se je na kratko ustavil pri praktičnem varstvu narave.

Sam sem razpravi primaknil skromen prispevek o planinski dejavnosti na naših obmejnih gorah. Narodnostni boj, ki se bije že oddavna, je zahteval mnogo žrtev od slovenskega naroda in naše državne skupnosti. Danes, ko teče 26. leto svobodnega ustvarjanja, moramo ugotoviti spet in spet, da so pota na obmejnih vrhah prazna, da po njih hodijo tužci, da so v spominskih knjigah tuja imena. Kaže, da smo se izkazali nevredne žrtev preteklosti; dandanes, ko je obmejni režim postal bolj human in gore ob meji bolj odprte, je zadnji čas, da z množičnim obiskom nadomestimo zamujeno.

Skupščina je zaključila z delom po volitvah organov UO in GO ter po predlogu resolucije odbora za sklepe.

Kadrovske spremembe so bile minimalne, utečena garnitura pod taktirko dr. Mihe Potočnika bo delo nadaljevala tudi v naslednjem obdobju.

Ing. Pavle Šegula

FRANCE KREUZER – 60-LETNIK

Tak je kot pred leti: nikoli doma, če ga iščeš, posebno ne ob lepem vremenu. Tudi slabo vreme ga ne moti, da ne bi obiskal svojega sveta med gorami.

8. avgusta je dopolnil 60 let. V teh letih je spoznal sebe, ljudi in gore. Te ima najrajši. Prehodil je vse poti v Julijskih in Karavankah, prelezal vse vrhove v bližnji in daljni okolici Javornika, kjer se je rodil. Tu je hodil v šolo, odrasel, si kot električar v Železarni Jesenice s 40-letnim delom zaslužil pokoj, ki ga sedaj srečen in čil uživa – najraje v svojem raju v Krmi.

Ljubezen do narave in veselje do slikarstva sta ga naredila za slikarja planinskih motivov. Barve za svojo slikarsko paleto išče visoko na gozdni meji, kjer se med pečmi pno v modro nebo viharniki, kjer so črno zelene smreke in rdeči rododendron.

Vsepovsod ima znance in prijatelje z gora. Vedno nasmejan in pripravljen pomagati, je naš France poznan mnogim dolgoletnim in tudi mlajšim obiskovalcem gora, zlasti Krme, Staničevega doma ali Stola, poznan na cesti proti Mojstrani,

France Kreuzer

kamor ga njegov zvesti, a muhasti topolinček vozi že vrsto let in ga ne uboga, če je ne ubere ta poti proti Krmi.

V PD Javornik-Koroška Bela je bil eden prvih članov. V društvu je delal kot odbornik, kot markacist, kot predsednik društva in sedaj kot propagandist. Ure in ure je posvetil potom, Kovinarski koči na Zasijski planini, Staničevemu domu pod Triglavom in Prešernovi koči na Stolu. Na lastno pobudo je prav v zadnjem času preuredil opustošeno lovsko kočo v Zgornji Krmi v prijeten bivač, v katerem se radi ustavljajo planinci in si v njem najdejo zavetje pred nočjo ali neurjem. Še danes neurtudno skrbi za plinsko ali električno razsvetljavo planinskih postojank in rad prisloži na pomoč povsod, kjer je njegova pomoč potrebna. Planinski tovariši mu ob njegovem jubileju želimo še obilo trdnega zdravja, da bi ga še dolgo srečavali v gorah.

PD Javornik-Koroška Bela

VEJICA NA GROB

(Ob smrti planinske oskrbnice Marije Teichmeister)

Teško se je poslavljati od človeka, ki je vreden vsega spoštovanja, težko najti besede, ki bi natanko izrazile njegovo vrednost in obenem pokazale, v čem naj ga v njegov spomin posnemamo. Taka je bila Mici Teichmeisterova, dolgoletna gospodinja na najrazličnejših planinskih kočah. Premnogim bo posebej ostala v spominu kot zvesta sodelavka naše planinske organizacije v prvem desetletju po osvoboditvi, ko smo obnavljali med vojno težko preizkušeno slovensko planinstvo in mu postavljali nove, času primernejše temelje. Globoka žalost je ob njenem odhodu na zadnjo turo zadela njeno družino, prav tako pa tudi prijatelje, ki so poznali in priznali njeno delo, ki ga je ob rami svojega moža, izvrstnega in popularnega planinskega oskrbnika Gustlna, opravila za skupno korist. V tistih letih, polnih navdušenja, velikih načrtov in neugnanega poleta, jeseni l. 1948, sta šla na Korošico. Kocbekov dom smo odprli, da bi obudili visokogorsko smučanje in zimski alpinizem. Kdor pozna zimo na Korošici, ve, kaj pomeni to za oskrbniški par. S kamniške strani si le redki upajo stopiti čez Presedljalj, z Bele je nekoliko lažje, pa ne brez nevarnosti, tam je Inkret, Čmerikovec, plazoviti kotel okoli Vodol. Iz Robanovega kota je čez Jeruzale in Žvižgovec pozimi odprta pot le izjemam. In vendarle je takrat, ko sta Kocbekov dom leto in dan oskrbovala Mici in Gustl, ta planinska postojanka tudi pozimi živela in sprejemala številne goste. V kratkem času je nastal mit: Na Korošici se tudi pozimi

vse dobi, imenitna kuhinja, sijajna postrežba. Mit, ki je bil resnica! Potrdila se je povsod, kamor sta prišla Teichmeisterova: Na Korošici, na Okrešlju, na Mozirski koči, na Celjski koči, na Gori Oljki, in to v času, ko preskrba ni bila lahka, nastopile pa so tudi druge težave, ki so planinskim gospodarjem delale sive lase. Kjer pa je stala pri štedilniku Mici, kjer je gospodinjila ali stregla sama, ni bilo pritožb, namesto njih pa ena sama pohvala, ob bilanci pa dobiček vedno večji od pričakovanja. Mnogi so rekli, Teichmeister je čudodelec, pa še Mico ima za svojo pomočnico. Priložnost je, da povem v imenu tistih, ki so bili priča njunih čudežev: Čudež je bil v njuni neverjetni delavnosti in prizadevnosti, v izjemni sposobnosti, v odličnem, modrem vodstvu, v varčnosti in pametnem gospodarjenju, v poštenem in vestnem odnosu do društva. Planinska

Marija Teichmeister

gospodinjstva, ki jih je vodila Mici Teichmeisterova, tako pred vojno kakor po vojni, niso nikoli pokazala pasivne bilance. K temu uspehu je doprinašala velik delež s svojim umnim ravnanjem, pa tudi z vzdušjem, ki ga je ustvarjala ob svojem ognjišču v planinskem domu, s svojo prisrčnostjo in prostodušnostjo, s svojo dobroto in ljubeznivostjo, pa tudi zgledno, materinsko skrbnostjo. Ni čudno, če je sem in tja spregovorila nevoščljivost, saj so mnoga društva zastoj iskala oskrbnice in oskrbnike takega kova. Nastal je nov mit: Iz svojega dajeta, samo da ni izgube. Deloma je bilo to res: Iz svojega odnosa do poklica in službe, iz poslovnega čuta sta dajala. Brez tega ni dobrega gospodarjenja celo v primeru, če je možna dnevna kontrola in evidenca. V planinskih kočah pa ni možna. Poslednja pot Mici Teichmeisterove je pokazala, kako so jo cenila zasavska planinska društva. V Zasavju, na razgledni Mrzlici, na enem od prvih slovenskih planinskih torišč, je pokojna Mici spomlad

I. 1932 nastopila svojo oskrbniško pot in si že pred vojno pridobila glas sijajne kuharice in skrbne gospodinje. Na Mrzlici se ji je rodil tudi prvi sin Marjan. Spremila so jo na zadnji poti tudi gornjesavinjska društva, ki so njene sposobnosti spoznala v povojnih letih, v zadnjem času posebno PD Luče, za katero sta Teichmeisterova prevzela oskrbništvo postojanke pri Iglji in jo naglo uveljavila. Čast ji je izkazalo tudi celjsko turistično društvo, ki je razmeroma kmalu po osvoboditvi – od l. 1952 – znalo ceniti planinstvo kot pionirsko in temeljno sestavino turizma in zato v letih 1957 do 1961 z razumevanjem oddelilo precejšnja lokalna sredstva za planinski dom v Logarski dolini in za novi Okrešelj ter nam s tem prihranilo centralna planinska sredstva.

Ni mi bilo dano, da bi ji z bolečino v srcu položil vejico korošiskega burja na sveži grob pri Šmarjeti, na grudo, kateri je posvetila svoja mlada leta. Naj se torej tako poklonim njenemu spominu v imenu tistih, ki so imeli priložnost spoznati njeno osebnost pri delu. Lahko rečem, da nam je tudi njeno delo krepilo optimizem pri obnavljanju in izgradnji planinstva na teritoriju nekdanje savinjske podružnice SPD in to ne samo na gospodarskem področju.

Tine Orel

PLANINSKA VOJAŠKA SKUPINA

Meseca junija lanskega leta je bila v vojašnici »Simona Gregorčiča« v Tolminu ustanovljena planinska skupina vojakov-planincev. Njen namen je, da vojakom iz drugih krajev naše širše domovine omogoči spoznavanje naših gorskih lepot. Do tedaj takšnih specializiranih skupin v vojašnicah še ni bilo. Starešinski kader je pokazal veliko razumevanja za želje in veselje vojakov, delo je uspešno steklo. Na letošnjem občnem zboru PD Tolmin pa so vojaki, člani te planinske skupine, že podali svoje prvo letno poročilo. 15 organiziranih izletov v gore, redno delo in tedenski delovni sestanki ter sodelovanje z drugimi mladinskimi organizacijami in društvi, kot so zveza mladine, PD Tolmin, zveza tabornikov iz Reke, mladinska komisija PZS ter gimnazija

Matko Filip-Filutek

Tolmin, so rezultati enoletnega dela. Prihajati je treba še tekmovalne uspehe na orientacijskem tekmovanju »Kozjak 70« (nočno tekmovanje), kjer so zasedli prvo in drugo mesto; »Kozjak 71« pa je bil tudi uspešen: prvo, tretje in peto mesto. Zanimariti ni treba pomoči naših fantov pri organizaciji zleta pionirjev-planincev na Pokljuki ter več predavanj z barvnimi diapozitivi v vojašnici in na gimnaziji Tolmin, pomoč pri organizaciji in vodstvu planinske šole na tolminski gimnaziji.

Vse delo je v preteklem obdobju uspešno vodil odbor, pod predsedstvom vojaka-alpinista Ivana Šturma iz Slov. Bistrice. Veliko zaslug za uspešno delo planinske skupine imajo tudi nekateri starešine in komandni kader vojašnice.

Novi odbor je na občnem zboru prevzel vrsto nalog in nadaljuje delo prejšnjih članov planinske skupine, ki so že zapustili vojaške vrste.

Najprej je v letošnjem letu uspešno startala planinska skupina z izdajo 200 kom. značke »Vojaki-planinci garnizona Tolmin«, ki jo tu objavljamo.

Avtor značke je vojak Matko Filip-Filutek, ki ga mladi planinci dobro poznajo.

Lipe Juhart

MLADI PREKMURSKI PLANINCI

Pred počitnicami je bila razširjena seja MO PD gimnazije iz Murske Sobote. Na seji so sprejeli program za počitniški čas: »Pomursko pot«, bilten »Mladi planinec«, petnajst jih bo šlo na Triglav, druga skupina bo prehodila »Kozjaško pot«. Pomagali bodo pri urejanju planinske kočice Dolič.

Za predsednika so izbrali Bojana Grilca, za namestnika Ivana Likarja, za tajnico Dragico Török, za propagandista Braneta Murmayerja.

Seje se je udeležil tudi ravnatelj prof. Vlado Sagadin. Novo izvoljenemu vodstvu želimo, da bi skupaj s člani izvršil sprejeti program in z delom nadaljeval tudi med šolskim letom. O delu odseka bomo še poročali.

Majda Lejko

Značka vojakov-planincev

ALPINISTIČNE NOVICE

VASA 1971

Mila zima 1970/71 je deloma vplivala tudi na udeležbo na znamenitem teku Vasa. Prijavilo se je 6500 tekmovalcev, na start jih je prišlo 1000 manj, na cilj pa 4800. Tujcev se je prijavilo 600. Presenečenja so na Vasi vsako leto in tako je tudi letos zmagal Norvežan Ellefsäter, 32, znan tekmovallec. Za progo je rabil 5,12 ur. Zadnji je bil Italijan Fogar, ki je rabil skoraj 13 ur. Prišlo je tudi do incidenta, povzročil ga je fotograf, ki je po naključju »pritisnil« zmagovalca Ellefsäterja in sedemkratnega zmagovalca Vase Stefanssona. Slika naj bi bila dokaz, da je Stefansson med tekom Ellersätterja namazal smuči. To pa je na Vasi prepovedano. Tekmovalcu lahko na progi ponudiš jesti in piti, tudi mažo in ves pribor, vendar mazanje in utiranje maže mora opraviti tekmovallec sam. Ker zaradi slike ni bilo uradnega protesta, je lovorika zmage ostala Norvežanu.

IZJAVA PRED ODHODOM NA IHE

Nisem junakinja, je izjavila Yvette Vaucher, 41, ena največjih plezalk vseh časov, doma iz Zeneve, švicarska prvakinja v padalstvu, ko so jo časnikarji prosili za izjavo pred odhodom v Nepal z IHE (Mednarodna himalajska ekspedicija). »Mati, ki spravi svoje otroke pokonci, je mnogo večja junakinja. Jaz jih žal nimam«, je dejala simpatična Vaucherova žena.

TRESLE SO SE GORE

IHE je bila doslej največja ekspedicija, ki jo je opremila športna hiša Schuster v Münchenu. Himalajec Hernam Köllensperger, ki pri tej firmi vodi planinski oddelek, je to upravičeno izjavil, saj je napravil veliko kupčijo: 300 000 DM za 30 ton opreme in materiala. Ekspedicija je stala 800 000 DM. 36 ton prateža je nosilo 1000 kulijev v višino 5425 m. Vodja Norman G. Dyhrenfurth, sin himalajskega papeža G. O. Dyhrenfurtha, je star 52 let, njegov namestnik je bil Anglež James Owen Roberts, ki živi v Nepalju in smo o njem natančneje poročali, ko je neugodno ocenil našo ekspedicijo na Kangbačen. Cilji ekspedicije: Nova smer na Everest, direttissima z ledenika Khumbu, 2500 m visoka jugozahodna stena, v kateri so Japonci l. 1969 in 1970 prišli do višine 8050, torej je bilo 1700 m stene že raziskane. Udeleženci so morali plačati po 10 000 dolarjev iz svojega kot prispevek. O uspehu oz. neuspehu ekspedicije, o

kateri se je svetovni in tudi domači tisk dovolj razpisal, bomo še poročali, ko se bo poleglo razburjenje nad sencami, ki so legle na to mednarodno podjetje.

NESREČA NA MALUBITINGU

Malubiting (7453 m), vrh, ki se je imenoval v zvezi z našo sedanjo III. hindukuško ekspedicijo, ki jo je uspešno vodil dr. Ivo Valič, je lani terjal smrt dr. Bernda Melzerja. Nemška ekspedicija v Hindukuš 1970 je bila žepne narave. Pokroviteljstvo je prevzel bavarski ministrski predsednik Alfons Goppel. Ekspedicija je dobro začela, uspešnost pa je zatl vremenski preobrat, ki je našel v 1200 m visoki vzhodni steni navezo dr. Melzer (29) in Horst Caha v višini 6000 m. Ob dveh ponoči ju je zajel ledni plaz. Caha je vrgel v ledno razpoko, dr. Melzerja pa je vrglo v globino. Caha je bil le lažje ranjen, dr. Melzerja pa so našli po dveh dneh in ga pokopali na ledeniku. Ekspedicija je bila raziskovalne narave, na poti je bila šest mesecev.

SMUČANJE SREDI SREDOZEMSKEGA MORJA

Kreta, nepremična »letalonosilka« med Balkanom in Egiptom, rezervat najstarejše evropske kulture, po velikosti tretjina SR Slovenije, ponuja petičnikom tudi smučarske radosti. Že večkrat omenjeni plezalski par Rudi in Helga Lindner, po poklicu gorska vodnika, sta si spomladi 1970 privoščila tudi smučarski izlet na tri tamkajšnje vrhove Dikte, Ida in Lefka ori. 100 km sta prevozila na smučeh in prenočevala v šotoru ali v pastirskih stanih. V glavnem sta marca meseca uživala v prvovrstnem srencu, včasih pa ju je z grebena preganjal južni veter s 100 km/h. Imela sta čudovite, strme spuste, pri vzponih pa sta v strminah do 50° pogrešala dereze ali vsaj krampižerje.

JAPONSKE SMUČI

Jamaha je japonska tovarna motorjev, pred leti pa je začela izdelovati tudi smuči in se je že močno uveljavila na ameriškem trgu, stopila pa je tudi na evropska tla. Konkurira z nizkimi cenami in s kvaliteto, saj njene smuči štejejo komaj 0,2 zlomov. Ker je smučanje množični šport št. 1, bodo japonske smuči kmalu drsele po vseh smučarskih centrih našega planeta. Cena? Tip Allround Epoxi 220 DM, vrhunski model Hi-Flek pa 425 DM.

PEUTEREY

Celotni greben Peuterey – od južnega grebena Aiguille Noire prek Aiguille Blanche na Mt. Blanc, je do konca poletja 1970 štel komaj ducat ponovitev. Pozimi še ni bil preplezan. 9. februarja 1971 naj bi se zgodilo še to. V greben so vstopili Italijani Alessandro Gogna, 24, Guido Macchetto, 33, Giani Calcagno, 27, in Bruno Allemand, 20. Prve tri dni so plezali južni greben Aig. Noire. Tedaj se je vreme obrnilo in morali so običati v bivaku Craveri v Brèche Nord des Dames Anglaises dva dni in čakati na boljše vreme. 14. februarja so turo nadaljevali. Na Col de Peuterey so spet bivakirali. Do vrha Mt. Blanca bi v letnih razmerah imeli še 6 do 9 ur, zdaj pa je močno snežilo, Italijani bi morali stisniti vse iz sebe, da bi v dveh urah stali na strehi Evrope. To pa se jim je zdelo preveč. Alessandro Gogna je po radijskem oddajniku sporočil svoji nevesti Nelli Antonioli v Courmayeur, da so v stiski, da nujno rabijo pomoč. 16. februarja jih je z grebena snel francoski helikopter in jih prinesel v Courmayeur. Moderna tehnika jih je izpred praga nebivanja prestavila v življenje – kakor biblijski angel preroka Habakuka.

VEDNO KAJ NOVEGA V ALPINISTIČNI OPREMI

Novo ledno kladivo je dala na trg Münchenska Salewa, firma, ki je prevzela tudi proizvodnjo derez Universal (izum Franceta Avčina). Kladivo ima jeklen ročaj, obut v gumijasto nogavico, in na novo oblikovano oklo za napredovanje in varovanje v ledu in srenu. Zasidra se tem bolj, čim večja je potisna ali potezna sila. Za led je najbolje imeti s seboj dve taki kladivi. Z njimi je možna nova tehnika brez sekanja stopinj. K temu spadajo še ameriške dereze à la Chouinard (toge, nečlenkaste), ki jih bo kmalu izdelovala tudi Salewa.

SPOMINSKA SMER MARJANA PERŠIČA

V PV 1971/VI str. 300 smo objavili tehnični opis spomske smeri, na str. 236 pa članek ing. B. Pollaka. Pod fotografijo na str. 300 smer 2 nima imena in seveda ni identična s smerjo Geršak-Grčar, to kaže risba sama. Pravi datum plezanja spomske smeri je 27.–28. julija 1970. Za smer 2 ing. B. Pollak nima podatkov, kdo in kdaj jo je preplezal, kje točno poteka. V spodnjem delu je nekaj klinov. Plezalca spomske smeri bosta hvaležna predvojnim plezalcem za vsak podatek.

5. junija 1971 je po poročilu B. Pollaka v Vežici nastala še ena spomska smer. O njej bomo poročali kasneje.

Op. ured.

SEMINARJI O PLAZOVIH

Letošnje leto bo v kroniki slovenske GRS zapisano kot leto, ki smo ga posvetili plazovom.

Tako je bil seminar za slovenske člane že januarja, v jugoslovanskem okviru pa maja, ko se je zima že poslavljala. Obeta pa se še veliki dogodek leta, V. mednarodna konferenca o plazovih. Naša komisija in PZS bosta ob sodelovanju koordinacijske komisije za GRS pri PZJ gostitelj evropskih strokovnjakov za plazove, ki bodo zasedali novembra na Bledu.

Oba letošnja seminarja sta bila na Zelenici, kjer je najbolj razvita aktivna preventivna dejavnost, za umetno proženje plazov pa je na voljo celo top teritorialnih enot, ki ga ima v oskrbi načelnik tržiške postaje Marjan Salberger.

Seminarja sta bila praktična in hkrati tudi teoretična, vodili so jih zelo prizadeno Stane Koblar, dr. Andrej Robič in Marjan Salberger, sodeloval pa sem tudi jaz. Izredno tvorna je bila še pomoč odseka za lavinske pse.

Sam se dobro spominjam nekaj let nazaj, ko se je celo marsikomu v UO PZS zdel odveč »hrup«
okrog plazov, češ, saj pri nas plazov ni, tistih nekaj izjem na vsakih toliko let pa ne gre jemati resno kot znamenje, da smo država, kjer pustošijo plazovi. Vztrajno delo je dalo svoje, in glej! Ko človek brska za podatki o plazovih v Sloveniji in ko ugotavlja, kako je po drugih republikah, vidi, da plazovi so, da so nesreče, da je mnogo materialne škode. Ko primerja stanje pri nas z razmerami v bolj razvitih deželah, pa človek enostavno ugotovi, da bodo z razvojem zimskih športov plazovi iz leta v leto bolj nevarni, kakor tudi to, da bi dobra in res ažurna evidenca že sedaj vsako leto pokazala drugačno sliko, kot pa smo si jo ustvarili z zbranimi podatki. Seveda, tistega števila nesreč, s kakršnim imajo opravka v Švici ali v Franciji in morda še kje po svetu, pri nas najbrže ne bomo dosegli. Veseli smo pa lahko slehernega napredka v znanju in v preventivi.

Slednje mora zajeti vse sloje prebivalcev in čim več posameznikov. Planinske šole so v tem smislu še zlasti učinkovite, ker zajemajo mlade ljudi, kasnejše alpiniste in gorske reševalce, vodnike in vzgojitelje novih generacij.

Marjan Salberger je doslej organiziral že na desetine tečajev. Veseli ga napredek, ki je opazen od srečanja do srečanja. Reševalci in instruktorji si močno prizadevajo, pridno študirajo in se nenehno izpopolnjujejo. Kar zadeva delo s plazovi, je to nujno, ker zimska dejavnost v gorah in na visokogorskih snežiščih zahteva dosti več kot druge planinske dejavnosti. Povrh plazovi le niso tako pogostni, da bi se človek na hitro pričel z živimi izkušnjami. Takih pa, ki bi se rešili iz plazov, je pri nas in po svetu zelo malo.

Z odstreljevanjem plazov je pri nas začel dr. Andrej Robič. Brez njega si dejavnosti proti plazovom na Zelenici ne moremo zamisljati. Reševalci pridobijo dragocene izkušnje, dobe občutek o moči in zakonitostih plazov in posledno tudi o pogojih, v katerih nastajajo plazovi.

Največ pozornosti smo na zadnjem seminarju posvetili vzgoji in kriterijem ocene.

Marjan v tem okviru zopet z zadovoljstvom ugotavlja, da prihajajo tečajniki in kandidati tudi po materialni plati bolj pripravljeni.

V vzgoji za boj zoper plazove ima važno mesto pomoč tovarišev. To je zadnje čase postalo že samostojno poglavje vseh tečajev GRS, pa tudi mladinska komisija in njene enote že pridno delujejo na vseh tečajih. Tako zatruje znani vzgojitelj ing. Danilo Škerbinek, načelnik komisije za planinsko vzgojo.

Zadnji seminar na Zelenici je združil reševalce iz vse Jugoslavije ter jim omogočil, da opravijo izpite. Opogumilo se je le pet kandidatov, uspela pa sta komaj dva. Prav je bilo, da se je srečanja udeležil predsednik koordinacijske komisije za GRS pri PZJ dr. Ivan Stojanović, ki meni tole: »Dobro je, da so srečanja čim bolj pogosta. Res je, da marsikak kandidat ni uspešen; drži pa tudi to, da neuspeh še ni znamenje tehničnega neznanja. Instruktor mora biti tudi pedagog, to pa je seveda nekoliko težko pri razmeroma majhnem številu sposobnih reševalcev.«
Dr. Stojanović pogreša, podobno kot mi vsi, ustrezno strokovno literaturo. »V Sloveniji še nekoliko gre, druga območja države pa so brez slehernega pripomočka.«
To mnenje drži, čeprav komi-

sija za GRS in posamezniki zvesto pošiljajo podatke in poročila o dogajanjih v GRS tudi drugim republičkim planinskim zvezam v državi. Da bi stvar v bodoče bolj uspevala, smo se dogovorili, da bomo v bodoče vse materiale objavljali tudi v mesečniku »Naše planine«.

Dr. Stojanovič je za enotne, stroge kriterije. Podpirajo ga hrvaški udeleženci. Kandidati naj bi ne iskali odgovorov na že znane in jasne stvari, ki so zapisane v literaturi. Seminar je vzgojna prireditev, na kateri iščemo višje znanje, osnove bi moral vsak že obvladati. Če snov ponavljamo, bi morali znane stvari podajati kandidati sami kot stvar, ki sodi v izpitno nalogo.

Izpitni vzamejo izpraševalcem ogromno časa, zato smo posamezniki mnenja, da bi vsaj večji del praktičnih vprašanj lahko obdelali v obliki testa. Zadoščevalo bi veliko število vprašanj, med njimi nekaj takih, na katera bi kandidati moral odgovoriti pismeno. Po vrhu bi smotno izbrana vprašanja lahko rabila kot povzetek najvažnejših ugotovitev o plazovih.

Salberger in Robič sta za tak način, vendar s pogojem, da so vprašanja res kakovostna in že vnaprej znana. Dr. Robič pa dodaja »da bi vsak kandidat za instruktora nujno moral opraviti tudi praktični prekus in se o nekaterih stvareh še po-

govoril z izpitno komisijo, ki bi ocenila njegovo sposobnost v podajanju snovi«. Seminar zahteva največ napotkov od organizatorjev in inštruktorjev. Izredno moti tudi razmeroma slab odziv. Danilo Škerbinek, ki je uspešno opravil izpit, pravi: »Zal mi je, da je bil zvezni seminar slabo obiskan, saj je dopustno kvoto izkoristila samo Slovenija, manjkalo je kar 15 kandidatov. Kot vzgojitelj sem pogrešal podrobneje obdelan plan in program tečaja. Kar zadeva znanje udeležencev, soglašam s tistimi, ki govorijo o heterogenosti. Zagovarjam dosledno spoštovanje enotnega, kvalitetnega kriterija za vse Jugoslavije. Inštruktorji GRS naj bodo enakih kvalitet, ne glede na to, kje delujejo.«

S tem se strinjam tudi jaz. Izkušnje zadnjih let so pokazale, da naši reševalci igraje absolvirajo tečaje gorskih reševalnih služb v sosednjih državah. Očitno je torej uspelo prizadevanjem IKAR, da v evropskem alpskem svetu ustvari enotno tehniko in opremo pa tudi reševalce z visokim znanjem, ki je uporabno v gorah kjerkoli.

Pogrešam le večjih bonitet za reševalce s strani delodajalcev in pogostejših srečanj. »Vaja dela mojstra«, pravi pregovor. Poskrbimo, da nam je ne bo zmanjkalo.

Ing. Pavle Šegula

VARSTVO NARAVE

BRUTO DRUŠTVENI PROIZVOD IN ŽIVLJENJSKO OKOLJE

Na mednarodnem simpoziju v Tokiu o ogrožanju življenjskega okolja so udeleženci iz vsega sveta soglasno predlagali, da je treba spremeniti klasično merilo za bruto družbeni proizvod. Od njega je treba odšteti družbeno škodo, ki jo povzročajo negativni učinki tehnološkega razvoja v življenjskem okolju.

MEDNARODNO PRIZNANJE AVSTRIJSKEMU VARSTVU NARAVE

Letošnjo pomlad je v Strassbourgu v palači Evropskega sveta dobil evropsko nagrado za varstvo narave. dr. Lothar Machura, neločljivo povezan z delom za varstvo okolja v Avstriji. Mednarodno priznanje mu je bilo podeljeno za življenjsko delo na tem vedno važnem področju. Pri podelitvi priznanja je bil privatno navzoč gozdarski direktor mesta Dunaja dr. H. Tomiczek, medtem ko se uradno Avstrija slovesnosti ni udeležila. Dnevnik »Kurier« je to javno očital generalnemu sekretarju dr. Tončiču, češ da ta »faux pas« dokazuje, kako malo je vladnim vrhovom do prizadevanj za varstvo okolja.

GORSKI GOZDOVI V ZAHODNEM SAJANU

V gornjem toku Jeniseja se med reko in Kysilom, glavnim mestom avtonomne republike Tuve, razteza granitno gorovje z vrhovi do 2500 m. Do drevesne meje

1500 m so pokriti z bogatimi pragozdovi z izredno bogato favno in floro, nad drevesno mejo pa z nič manj mikavno rastjo, iz katere štrle granitne kope čudnih oblik. Ta svet še ni raziskan, je neizčrpno področje za raziskovalce, ki jim je zdaj omogočen lahek pristop, saj so iz Abakana, mesta v bližini Krasnojarska, zgradili avto cesto »Usinski – trakt« vse do Kysila (436 m). Sajam je kljub cesti še vedno daleč od civilizacije, torej orjaški eldorado za tiste, ki hrepene po odkrivanju prvobitnosti naše zemlje.

7000 LET STAR HRAST

»Der Tourist«, vzhodnonemški turistično-planinski bilten, 1971/5, poroča, da so v Estoniji restavrirali najstarejši hrast v republiki. Drevo je seveda votlo, v dupljenico gre lahko 6 do 7 mož. V njej je bilo prsti in rasti za dva kamiona. To so odkopali, potem ko so drevo zavarovali, na kar so notranje stene utrdili z jeklom in s 30 cm debelim opečnim zidom. Nato so votlino zadelali s cementno malto, treba je bilo kar 8 ton. Drevo so opremili tudi s strelovodom.

IZ PLANINSKE LITERATURE

PLANINSKI EKSLIBRISI

Članek dr. Rajka Pavlovca v PV 1971/VI str. 280 je opazila tudi M. Karaskova iz Liberca in poslala planinski ekslibris svojega moža obenem s pismom. Spričo tsnih vezi med slovenskim in češkim planinstvom, ki segajo že v prejšnje stoletje, bo zanimivo za naše bralce. Zato objavljamo.

Spoštovani prijatelji!

Liberec, 16. 6. 1971

V junijski številki »Planinskega Vestnika« sva z možem čitala, da Vaše društvo »Exlibris Sloveniae« zbira ekslibrise s planinsko tematiko. Vem, da se zanimате le za slovenske ekslibrise, toda vseeno Vam pošiljam nekaj primerkov moževih ekslibrisov. Oba sva navdušena planinca, včasih sva bila tudi aktivna alpinista. V našem mestu je znano središče in zibelka najpomembnejših čeških plezalcev. Večina od njih je že plezala v Julijcih, tudi moj mož s sinom je že bil na Triglavu.

Pred nekaj leti se je možu izpolnila njegova velika želja, stal je na vrhu Matterhorna in še na drugih štiritisočakah. Kot

vidite, je Matterhorn tudi motiv njegovega ekslibrisa.

Exlibris mu je s tušem naredil njegov planinski tovariš A. Klejna, tiskala pa je tiskarna v Libercu.

Še nekaj! Že leta mi brat iz Nove Gorice plačuje Planinski Vestnik. Oba ga rada čitava, moj mož se je že kar dobro naučil slovensko in ravno Planinski Vestnik je k temu veliko pripomogel. Tudi po grafični uredbi je Planinski Vestnik zelo kvalitetno izdelan.

Mnogo planinskih pozdravov Vam pošilja slovenska rojakinja, od leta 1945 poročena na Češkem.

M. Karásková

OD HUDIČEVEGA STOLPA DO STREHE SVETA

Tako so naslovili svojo knjigo naši vzhodnonemški znanci alpinisti Karl Däwert, 35, dolgoletni trener državnega alpinističnega moštva, zdaj športni učitelj, Uwe Jensen, 34, znanstveni sodelavec in Werner Rump, 32, dipl. ing. V knjigi so podali pregled nad svojim alpinističnim delovanjem. Vsi izhajajo iz alpinističnega centra v Dresdenu, poznamo pa jih po velikih uspehih v Visokih Tatrah, v Julijskih Alpah, na Kavkazu, v Altaju, v Pamiru in seveda v Elbsandsteinu, kjer je šola dresdenskih plezalcev od nekdaj. Kurt Richter, ki ga lahko štejemo med sodelavce tudi našega glasila, je bil eden od soavtorjev te knjige, zato se je njeno nastajanje po nesreči vzhodnonemških plezalcev v Eigerju zamujalo.

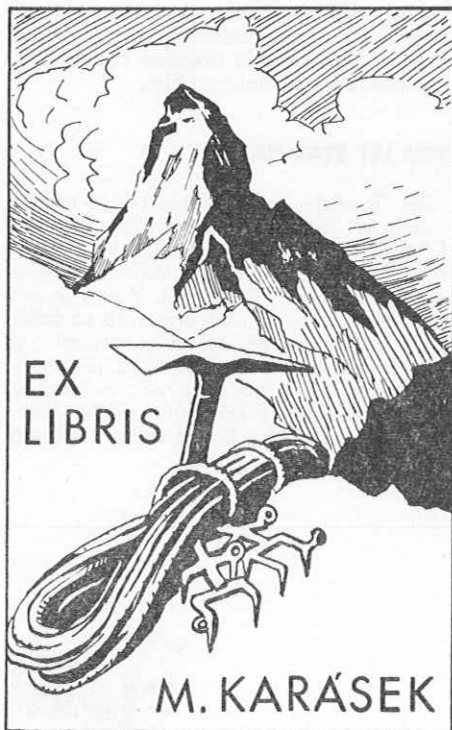
Avtorji so sklenili, da bodo poslej za literarno dokumentacijo bolj in bolj skrbeli in sproti poročali javnosti o svojem alpinističnem delovanju. Ob pregledu vzhodnonemških alpinističnih dosežkov v l. 1970 bi lahko rekli, da imajo prav, saj so njihove naveze neprestano na delu v Kavkazu in to v vseh kavkaških področjih, v Srednji Aziji (Jagnob, Pamir, Altaj) in v mongolskem Altaju. Tudi k nam prihajajo skoraj redno.

Wernerju Rumpu, ki nam je knjigo poslal, se lepo zahvaljujemo. O knjigi bomo še obširneje poročali.

T. O.

LIKOVNA RAZSTAVA »GORSKI SVET«

Akademski slikar Jože Trpin je pod pokroviteljstvom PD Tržič priredil razstavo »Gorski svet« v paviljonu NOB v prostorih Delavske univerze. Razstava je bila odprta od 9. do 18. julija in je imela lep obisk. Prireditelji so slikarja Jožeta Trpina na vabilu takole predstavili:

Slikar in grafik Jože Trpin je bil rojen 1910. leta v Ljubljani. Študiral je na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani v letih 1946 do 1951 na oddelku za slikarstvo pri prof. Gabrijelu Stupici, grafiko pa pri prof. Božidarju Jakcu.

Njegovo slikarstvo gorske motivike je realistično, v nekaterih delih pa skuša doseči svoj izraz s poenostavljanjem in stilizacijo.

V glavnem pa ostaja zvest svojemu doživljanju v gorah. Doslej je razstavil samo v Ljubljani.

Slikar Jože Trpin se s svojimi deli uvršča na vidno mesto med številnimi slovenskimi slikarji, ki so v oblikovanju gorske tematike videli najvidnejši predmet svoje umetniške tvornosti. K razstavi mu iskreno čestitamo, priznanje pa zasluži tudi vodstvo PD Tržič, ki je v svoj kulturni program sprejela prireditvev, do kakršne v našem planinstvu le redko pride.

T. O.

TATERNIK 1971/1

Glasilo poljskega alpinističnega kluba (Klub Wysokogorski) izhaja 47. leto, ureja ga Józef Nyka. V letošnji prvi številki objavlja več tehničnih in zanimivih člankov: Razvoj in prihodnost poljske planinske organizacije (A. Dubrovski), Težavnostna lestvica grebenschkih prečenj v Tatrah (G. Janota), dve novi poljski smeri v Alpah: 1969 – Grand Pilier d'Angle, 1970 – Pointe Hélène s severa (E. Chrobak; o obeh poljskih vzponih smo v našem listu že poročali). Prečenje masiva Pik Pobeda (A. G. Ovcinnikov), Pred II. poljsko ekspedicijo v Karakorumu (A. Kus), Kratka zgodovina poljskega alpinizma (4 strani priloge v angleščini), Izleti v Braziliji (J. Piotrowski in W. Cywinski), Plezalsko doživetje v Tasmaniji (W. Swieczkowski), Kavkaz poleti 1970. Slede še običajne rubrike, bogato založene s novicami o novih vzponih v Tatrah, v Alpah itd. Že naslovi člankov v št. 1. pričajo o dinamičnosti poljskega alpinističnega kluba.

T. O.

NOVA PLANINSKA REVIIJA

Pravzaprav ne čisto nova, le kombinacija dveh v isti hiši! Gre za Münchensko planinsko založbo Rudolf Rother, ki je že leta in leta izdajala znano smučarsko revijo »Der Winter« in »Der Bergkamerad«, zdaj pa je obe simpatični informatorki združila pod enotnim naslovom »Winter-Bergkamerad«. Iz nekdanjega ročnega formata revije »Bergkamerad« in revialne širine revije »Der Winter« je nastala moderna kvadratna oblika, s tem pa je odprta možnost za bogatejšo, modernejšo ilustracijo in oblikovanje prostora sploh. Novi urednik Dumler je bil

nekaj časa Hiebelerjev sodelavec pri »Alpinismusu«, zdaj pa se je osamosvojil in skuša v novi reviji slediti okusu in potrebam časa, ki jih diktirajo prosti čas in industrija.

T. O.

MARIO FANTIN – LJUDJE IN GORE V SAHARI

Založba Tamari v Bologni je konec leta 1970 izdala še eno veliko Fantinovo delo: »Uomini e Montagna del Sahara«. Knjiga obsega 521 strani, ima 267 slik, mnogo risb, zemljevidov in skic, stane pa 18 000 lir. Je zgodovinsko-geografska monografija o Sahari, vsebuje pa tudi alpinistične podatke. Obravnava prazgodovino Sahare, njeno raziskovanje, topografijo, saharska ljudstva, ceste, geografsko opredelitev. Poglavje o alpinizmu obravnava Hoggar, Tibesti in gore v Arabski puščavi. Vsebuje majhno antologijo spisov o Sahari, deloma v francoskem izvirniku (Frison-Roche, Bérard). Obsega tudi zgodovino, etnografijo, orografijo in alpinistično planimetrijo s izčrpanimi podatki o prvih vzponih in ponovitvah, z vrisanimi smermi, datumi itd. Slede prazgodovinske saharske risbe v votlinah. Priložen je tudi saharski slovarček in raziskovalna dokumentacija.

Fantin se je tudi s to knjigo izkazal kot izredno vesten in natančen informator. Knjiga je seveda velika pridobila s tem, ker je pisatelj sam Saharo štirikrat obiskal kot alpinist in raziskovalec.

T. O.

DR. ŽELJKO POLJAK: MEDVEDNICA

Lični brošurici ob rob zapišimo nekaj pohvalnih besed o hrvatski vodniški literaturi, ki jo je doslej izdala založba Planinske zveze Hrvatske. Vsi so izšli v žepni obliki, pisani so v pregledni sistematiki in okusno opremljeni s fotografijami in skicami.

Poudarimo, da so te izdaje vezane na planinski entuziazem in razgledanost dr. Željka Poljaka, urednika »Naših planina«.

Avtor Vodnika po Medvednici je pripravil drugo izdajo svojega vodnika iz leta 1960. Novi vodnik je povečan na trikratni obseg, izpopolnjen z novimi potmi, dopolnjen s slikovnim materialom, predvsem pa se odlikuje s preglednostjo. Obsega 80 strani žepnega formata s kliširano prednjo in zadnjo stranjo ovoja. Osnova sistema so planinske koče na Medvednici. Medvednica (ne Sljeme, ki je najvišji vrh Medvednice) je najbolj obiskana planina Jugoslavije, kar je spričo bližine Zagreba, ki leži na njenem južnem vznožju, razumljivo. Kakor avtor v predgovoru k drugi izdaji sam omenja, je z novo izdajo raču-

nal s spremembami, ki jih prinaša tehnicizacija (žičnica, ceste), in z varstvom narave. Z izgradnjo žičnice na Sljeme je zgornja postaja postala tudi izhodiščna točka za izlete. Vodnik je lično metiran in opremljen s fotografijami, ki dobesedno odkrivajo Medvednico kot zanimivo sredogorje. Prav slikovno delo, zlasti motivika bi nam lahko bila za zgled. Avtor vodnika opozarja na konflikt med ekonomsko pridobitniškim interesom gozdnega gospodarstva in interesom človeka do zdravega okolja. Mimogrede, avtor je eden od vidnih hrvatskih pobornikov varstva narave in je bil zaradi svojih prizadevanj že tudi žrtev nasprotnih interesov. (Glej Naše planine letnik 1970, str. 133, članek dr. Ž. P. »Radi brige za Medvednicu pred sud«.) Vodnik med vrsticami razkriva tudi planinsko zgodovino Medvednice. Omenimo naj, da je bil na mestu današnjega TV stolpa I. 1870 zgrajen leseni triangulacijski stolp za geodetska merjenja. Zagrebški trgovci, očarani nad lepim razgledom, so na svoje stroške I. 1870 zgradili 4 m visok stolp, ki je prvi planinski objekt v zgodovini hrvatskega planinstva, zgrajen štiri leta pred ustanovitvijo HPD. Splošni del podaja naravne posebnosti Medvednice, zgodovinska dogajanja, gospodarske dejavnosti, promet, planinsko kroniko in varstvo narave. Preglednost in uporabnost povečujeta stvarno kazalo in panorama s Sljemenom.

Če k splošnemu in planinskemu delu prištejemo še okvirni zapis o »planinskem putu« po Medvednici in »partizanskem putu« ter literaturo o Medvednici, zbrano po kronološkem redu od I. 1878., potem je beležka o Vodniku po Medvednici okvirno zaključena. Preostane nam, da gremo na pot – na Medvednico.

Tone Strojín

MARIO FANTIN, MONTAGNE DI GROENLANDIA

Avtor je znan vsemu svetu kot eden najvidnejših italijanskih alpinistov, zadnja leta pa kot vzoren vodja dokumentarnega centra italijanskih ekspedicij in kot zgovoren, obenem pa precizen avtor alpinističnih knjig.

Na Groenlandiji se je od I. 1934 do I. 1969 zvrstilo 26 italijanskih ekspedicij, pri osmih je sodeloval Fantin, največ pa jih je organiziral neugnani mož Piero Ghiglione, o čigar delu smo leta in leta izčrpnoro poročali.

Fantinova knjiga pa ne govori samo o italijanskih ekspedicijah. Napisal je pravo monografijo o tem vedno bolj zanimivem otoku-kolosu, seveda s posebnim ozirom na gore, ki sicer niso visoke, vendar zaradi daljav, vremena in drugih neugodnih okoliščin težko pristopne.

Knjiga ima 280 slik, 367 strani in 30 zemljevidov. Izdala jo je pa založba Tamari v Bologni.

T. O.

KRALJ JULIJSKIH ALP

Pod tem naslovom je »Alpinismus« 1971/3 objavil informacijo prof. Stanka Klinarja o Julijskih Alpah in štiri slike in to v rubriki »Alpinismus vam predstavlja najlepša alpska področja«. Posebno poglavje je posvečeno triglavski severni steni, sledi kratak zapis o geografiji Julijskih Alp, o prometu, kočah, športih, zanimivostih, razvedrilo, vodnikih in karтах. Pridejan je tudi kroki Kranjska gora–Mojstrana–Krma–Trenta.

T. O.

DR. FRANCE HABE, PREDJAMSKI PODZEMELJSKI SVET (z 49 slikami in prilogami), Ljubljana 1970. Slovenska akademija znanosti, razred za prirodoslovne in medicinske vede, je izdala delo Inštituta za raziskovanje jam, opravljeno v letih 1951–1965. Dr. France Habe v tej objavi obravnava najprej kratko zgodovino raziskav tega sveta od Schönleba v 17. st. do srede prejšnjega desetletja, nato geologijo, hidrologijo, podzemski sistem, sedimente, meteorološka opazovanja, ponikve itd., skratka vzorno urejeno in opremljeno je to poročilo o delu naših karsologov, ki bo marsikateremu ljubitelju gorate površine odpiralo oči tudi za lepote in mikavnosti podzemeljskih skrivnosti. Avtor je separatni odtis poklonil Planinski knjižnici, za kar se mu v imenu Planinske zveze Slovenije lepo zahvaljujemo.

T. O.

SAHARSKI HUMOR

V Rabatu, glavnem mestu Maroka, si je bencinska črpalka na robu mesta privoščila takole originalno reklamo: »Edina bencinska črpalka v Sahari! Vse druge, katere boste na cesti zagledali, so le fata morgana!«

GLOBOKE SO KORENINE

Pastirja v planini je močno bolel zob. Majerju se je pastirček smilil in obljubil mu je, da mu ga bo izdrl brez bolečin. Posadil je pastirčka na klepalnik, z močno vrvico pa je privezal zob za »babco«.

Ko je bil zob privezan, je majer s šilom dregnil pastirja v zadnjico. Pastir je poskočil in zob je bil zunaj.

»No, ali je kaj bolelo?«

»Kaj ne bo bolelo, ko pa je imel korenino do riti!« je zavekal pastir.

RAZGLED PO SVETU

NOVOSTI V SMUČARSKI TEHNIKI. Na višjih stopnjah smučarske šole se še verner brusijo oblike smučarskih likov oz. obratov, da bi se bolje izrabila gibalna energija in zmanjšala uporaba mišične sile. Šole si prizadevajo, da bi smučar shajal s čim manjšim obsegom gibanja pri vijuganju. Za novosti so si izmislile tudi nova imena, ki nimajo ničesar skupnega z izvedbo obrata npr. kenguru, zračna blazina i. p. Za nekatere izvedbe uporabljajo fizikalno terminologijo, ker je vijuganje podobno mehničnim pojavom npr. torzijski obrat, spletno zaganjanje. Druga poimenovanja naj naštejeemo v nemščini in si pri tem mislimo, koliko dela, znanja pa tudi nekaj sreče bodo morali imeti naši strokovnjaki (smučarski in lingvistični) če bodo hoteli posloveniti schrittschwung, umsteigeschwung, schleuderschwung, klammerschwung, inenskischwung, kar vse temelji na načinu izvedbe. Večina novosti izvira iz vrhunškega smučanja, in seveda bogatè znanje in krepè sposobnosti, to se pravi, so potrebne modernemu smučanju v dobi turistične industrije. Vijuganje (wedeln) torej že nekaj časa ni več zadnja smučarska modrost. Marsikomu, ki smučì ni dovolj obvladal oz. ni bil kos paralelnemu obratu na smučeh, se bo morda dobro zdelo, če v Švici poleg vijuganja uče kratko obračanje, ki se, tako pravijo, bolje obnese v strmih in ozkih smučiščih. Zahteva pa koncentracijo, moč, gibčnost in odzivnost, je torej neekonomično, če ga uporabljamo na prostranih smučiščih. Hitro vijuganje je povsem lahka stvar, če obvladaš »hitro obračanje« v strminah in ožinah.

POINTE HÉLÈNE. V Grandes Jorasses je do l. 1970 ostala nepreplezana Pointe Hélène (Helenina špica, 4045 m). Počakala je na tri poljske inženirje od 24.–25. julija 1970. Imena so znana: E. Chrobak, W. Wroz in J. Poreba. Branilo jo je kamenje, ki skoraj neprenehoma pada v severni steni Grandes Jorasses. Poljaki so imeli srečo. V steni je bilo premirje zaradi mraza in snega. Pač pa so dva dni nepretrgoma sekali stopinje v led in požled, v katerega se je vkovala P. Hélène. Njena stena nad ledenikom Leschaux – je kompaktna, brez polic in počì, brez možnosti za počitek. Poljaki so se oddahnili po 16 urah šele na vrhu. Ponoči so vrh tega doživeli še hudo nevihto.

HOTEL V VZNOŽJU EVERESTA. Divjina se umika tudi v vznožju najvišjih vrhov na našem planetu. Dostop ni več problem, odkar je nepalska vlada ugotovila, da se spleča himalajem spreminjati v turizem oz. ga prilagajati turističnim to-

kovom. Zdaj se je odločila, da bo v višini 4100 m postavila hotel, blizu njega pa takoj zravnila svet za pristajanje letal.

Po nemški informaciji bodo gradnjo hotela finansirali japonski industrijalci. Imenovan se bo »Everest View«, imel bo 12 dvoposteljnih sob. Opremljen bo z napravami, ki bodo uravnavale količino kisika. V kratkem bodo blizu tu postavili majhno bolnišnico, katere vodstvo bodo zaupali Siru Edmundu Hillaryju. Iz Katmanduja je za dobrega hodca do tega hotela 12 dni hoda.

NEPAL V NEMČIJI. Nepalska vlada je v Münchenu septembra l. 1970 odprla nepalski konzulat za Bavarsko. Sedež bo kar v hiši DAV (Der deutsche Alpenverein), konzul pa bo znani himalajec ing. Günter Hauser, ki je obenem polnomočen sekretar DAV. Boljše personalne unije si DAV ne bi mogel zamisliti. Konzulat je odprt od ponedeljka do petka.

SMUČARSKI RALLYE V PIRENEJIH. Katalonski planinski klub je pred nekaj leti začel prirejati alpinistično smučarsko »skirallye«. Letos je prireditve potekla v okolici Maladette od 20. do 30. maja.

BAJKALSKO JEZERO, blizu 10 000 km daleč od nas, je danes tudi vedno bolj turistični cilj. Od starodavnega sibirskega mesta Irkutsk, nekoč morda najbolj znanega po romanu Julesa Verna »Carski sel«, je do bregov Bajkala 70 km. Jezero je menda največji sladkovodni bazen na našem planetu. Dolgo je 636 km, široko do 79 km, globoko pa 1741 m. Vsebuje več vode kot npr. Baltik. Prisojajo mu starost 20 milijonov let, vendar se še ni umiril. Dnevno naštejejo v njem do 2000 potresnih sunkov. Jezero je neizčrpno raziskovališče. V njem živi 1500 vrst živali in rastlin, 800 od teh pa jih domuje samo v Bajkalu in nikjer drugod. Nad jezerom je med drugimi Čerskaja gora, s katere se lepo vidi južni del jezera. Na goro vozi avtobus. Jezero je mrzlo tudi poleti, saj ima komaj 12° C. (Po »Der Tourist«, Dresden.)

POGODBE V ZVEZI Z EKSPEDICIJAMI so stara stvar. V prejšnjem desetletju, ko smo pri nas skromno začeli z ekspedicijami, smo to navado prevzeli, z leti pa so naše pogodbe izgubile na pomenu. V inozemstvu je materialna osnova ekspediciij v glavnem precej drugačna, zato so pogodbe med organizatorji in člani za nas naravnost presenetljive. Še posebej seveda, če so take narave, kot jih daje podpis »Deutsches Institut für Auslandsforschung«, ki ga zastopa dr.

Herrligkoffer. Ta inštitut v § 5 terja od udeležencev 40 % honorarja za vsako publikaciranje o ekspediciji, vendar sme udeleženec publicirati samo nekatere stvari. Od predavanja mora odšteti udeleženec 25 %, vsako predavanje pa mora inštitutu javiti in dobiti zanj dovoljenje. 25 % velja tudi za knjigo, ki jo sme pisati samo tisti, ki stopi na vrh, in to eno leto po ekspediciji. Udeleženci morajo te zahteve obračunavati vsakega prvega v mesecu in to brez poziva.

GNEČO NA SMUČARSKIH PROGAH (PISTAH) preganjajo v ZDA tako, da omejujejo prodajo vozovnic. Tako v Vermontu na žičnici nehajo s prodajo kart pri 1500., v Colorado pri 1600. vstopnici oz. vozovnici. Dozdaj še ne kaže, da bi Evropa v tem Ameriko posnemala, čeprav jo že v marsičem.

BODOČNOST PLANINSTVA zanima mnoge futurologe. Za osnovo jemljejo razvoj zadnjih 100 let (pred dobrimi 100 leti je doživel prvi vzpon Matterhorn, pred 40 leti severna stena Velike Cine, pred 20 leti Everest, (do danes že 10-krat ponovljen), izredni razmah smučarije in naraščanje prostega časa. Računajo, da bo l. 2000 okoli 100 milijonov smučarjev na zemlji. V reviji »Bergkamerate« , ki zdaj izhaja skupno z revijo »Der Winter«, je urednik Helmut Dumler vprašal mnoge znane alpiniste, kako bo z alpinizmom v prihodnosti. Med njimi je tudi naša ing. Nadja Fajdiga, drugi so Erich Vanis, dr. Pierre Mazeaud, A. Heckmair, Michel Vaucher, Luis Trenker, H. Schwanda, Dörf Reist, Harry Rost, H. Kornacher, Karl Lukan, Kuno Rainer, Walter Flaig, dr. Josef Rampold in Albert Bitterling.

ZNANSTVENA VREDNOST EKSPEDICIJ v neznane gore je nedvomna, zato se je znanost zanje začela zanimati že spočetka, saj so pomenile korak v neznano, v novo za geologe, meteorologe, botanike, medicince, malo kasneje tudi za psihologe. Zakaj tudi za psihologe, na to vprašanje odgovarja dr. Gerold Mikula iz inštituta za psihologijo v Gradcu. Izjemne okoliščine, v katerih živi ekspedicija, postavljajo pred udeležence izjemne zahteve: nova klima, neurja, višina, nevarnosti, negotovost, ali bo ekspedicija uspešna ali ne, zožena družčina, s katero mora udeleženec biti dober kolikor mogoče, vse to obremenjuje člane ekspedicije. Le redke se dobro prebije skozi ta »psihični pritisk« in obenem obdrži telesno kondicijo. Kdor torej o kakem človeku govori, da je primeren za ekspedicijo, mora računati tudi z njegovimi psihičnimi lastnostmi oz. se vprašati, ali je tudi duševno kos takim obremenitvam. Prilaganje na ekstremno situacijo je tisto, kar je ekspedicije povežalo s psihologijo.

Pri psiholoških testih za ekspedicije narurfrendov je dr. Mikula iskal odgovor na naslednja vprašanja: Kaj govori za to, da je nek alpinist primeren za ekspedicijo? V čem se razlikujejo primerni in neprimerni udeleženci na ekspediciji? Ali je možno, da že pred ekspedicijo ugotovimo, ali je nek alpinist primeren mož, oz., da se bo ekstremni situaciji prilagodil.

Vsi člani ekspedicije z vodji vred so morali enkrat pred ekspedicijo, petkrat pa med ekspedicijo izpolniti anketo, ki je obstajala iz psiholoških testov, sodb o tovariših in o skupinski klimi. Nekatera vprašanja so se med ekspedicijo petkrat ponovila in to namenoma. To je nekatere udeležence pripravilo do tega, da so odpovedali sodelovanje. Zato je bilo za raziskavo primernih samo 50 udeležencev. Zanimivo je, da je pri odgovoru na vprašanje, kdo je primeren za ekspedicijo, prišlo skoro do popolnega soglasja. Pri prvem vprašanju se je pokazalo, da so enako važne naslednje lastnosti: odločnost, čut odgovornosti, tehnična sposobnost, (obenem z izkušnostjo in kondicijo) in uravnovešenost oz. izenačenost vseh teh lastnosti. Tehnična sposobnost ni poudarjena.

Pri drugem vprašanju psiholog odgovarja: Neprimerni člani ekspedicije niso priljubljeni, oni sami pa menijo, da je klima v skupini neprijazna, sovražna, neprijetna. Vzroka v sebi ne vidijo, ker so neprilagodljivi, peša tudi njihova alpinistična sposobnost, kar je v zvezi tudi s tem, da ne najdejo kontakta s tovariši. Z leti je človek manj prilagodljiv, zato tudi za ekspedicijo manj primeren. Glede tega doseže vrh od 25. do 35. leta. Prirojena prilagodljivost na ekstremne situacije, energičnost in aktivnost pridejo gotovo prav. Ni dobro, če je človek nagnjen k apriornim sodbam in predsodkom. Prirojena družabnost je seveda zaželena, saj je možnost za družabnost na ekspedicijah zelo majhna.

NEKAJ SMUČARSKÉ STATISTIKE. Švicarska statistika je izračunala, da zaradi vsake smučarske nesreče izpade 200 delovnih ur. Inštitut za socialno in preventivno medicino züriške univerze je postregel z naslednjimi podatki: Vsaka 10 nesreča je športna nesreča, vsaka 30 je smučarska. Pri smučarski poškodbi je povprečno 7,7 zdravniških obiskov, 1,5 rentgenskih posnetkov in 3,7 bolniških dni v bolnici. Smučarska nesreča stane povprečno pri zdravljenju 2000 DM, nesreča pri nogometu pa 900 DM. Tudi pri delovnih urah je nogomet na boljšem, saj pomeni nogometna poškodba le 100 ur izpadka pri delu. 12 procentov smučarskih nesreč pa je težje narave, pri teh odpade 500 delovnih ur. 30 % smučarskih nesreč zapuščata trajne posledice. 55 % nesreč se zgodi pri zmerni hitrosti.

Vabimo vas na ogled 3. razstave
CVET IN SAD – hortikultura '71
od 1. do 4. 10. 1971
na Gospodarskem razstavišču
v Ljubljani

ELEKTROKOVINA MARIBOR

Tržaška cesta 109

NAŠ PROIZVODNI PROGRAM

SVETILKE

za žarnice z nitko, za živosrebrne, natrijeve žarnice in za fluorescenčne cevi.

PREDSTIKALNE NAPRAVE

za fluorescenčne cevi, za živosrebrne in natrijeve žarnice.

ELEKTROMOTORJI

trifazni za moči od 0,18 do 7,5 kW,
enofazni za moči do 0,12 do 2,2 kW z mednarodnimi vgradnimi merami IEC (International Electrotechnical Commission),
v normalnih izvedbah in specialnih konstrukcijah.

ROTODINAMIČNE ČRPALKE

Horizontalne:

s trifaznim elektromotorjem za pretok vode do 350 l/min in manometrično višino do 78 m H₂O,
z enofaznim elektromotorjem za pretok vode do 90 l/min in manometrično višino 52 m H₂O.

Vertikalne:

s trifaznim elektromotorjem za pretok vode do 350 l/min in manometrično višino do 190 m H₂O.

HLADILNE ČRPALKE za obdelovalne stroje

s trifaznim elektromotorjem – velikost cevnih priključkov 1/2" in 3/4"

BRUSNI IN POLIRNI STROJI

za velikost brusnih plošč od 150 do 250 mm z enofaznim elektromotorjem,
za velikost brusnih plošč od 150 do 400 mm s trifaznim elektromotorjem,
za velikost polirnih plošč od 150 do 250 mm z enofaznim elektromotorjem; od 150 do 400 mm s trifaznim elektromotorjem.

RINEŽI – elektrohidravlični mehanizmi

s trifaznim elektromotorjem – z dvizno silo od 45 do 185 kg in hodom od 50 do 160 mm.

STENSKI VENTILATORJI

z enofaznim elektromotorjem, za pretok zraka 13 in 25,5 m³/min in trifaznim elektromotorjem za pretok zraka 27,5 m³/min.

export-import

SLOVENIJAŠPORT

LJUBLJANA, Miklošičeva 18

vam nudi veliko izbiro opreme za planinarjenje in izlete.

Posebej vas opozarjamo na športne srajce in oblačila, spalne vreče, šotore in zložljivo kamp pohištvo, vse vrste plinskih in špiritnih kuhalnikov, turistični jedilni pribor, nahrbtnike ipd.

Obiščite nas v športni hiši

v Ljubljani in v prodajalnah v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kopru, Jesenicah, Murški Soboti, Zagrebu, Sarajevu, Osijeku in Splitu.

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA :

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE :

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

POSLOVNO ZDRUŽENJE ZA PROIZVODNJO MOČNIH KRMIL

Ljubljana, Nazorjeva 12
P. O. Box 453

